

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

«Шевченківська весна»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції студентів,
аспірантів і молодих вчених

ЧАСТИНА II

30 березня 2017

Київ – 2017

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Копійка В. В., директор Інституту міжнародних відносин, доктор політичних наук, професор – голова оргкомітету;

Дорошко М. С., заступник директора Інституту з наукової роботи, завідувач кафедри країнознавства, доктор історичних наук, професор;

Задорожній О. В., завідувач кафедри міжнародного права, доктор юридичних наук, професор;

Манжола В. А., завідувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики, доктор історичних наук, професор;

Расшивалов Д. П., завідувач кафедри міжнародного бізнесу, кандидат економічних наук, доцент;

Рижков М. М., завідувач кафедри міжнародної інформації, доктор політичних наук, професор;

Шнирков О. І., завідувач кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор;

Різніченко В. В., голова Наукового товариства студентів та аспірантів, студент I курсу магістратури спеціальності «міжнародні відносини» – заступник голови оргкомітету;

Сморжевська А. Г., співголова Наукового товариства студентів та аспірантів, аспірантка кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби;

Рибалко О. О., заступник голови Наукового товариства студентів та аспірантів,
студентка I курсу магістратури спеціальності «міжнародне право».

Шевченківська весна: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2017. – Ч. 2. – 211 с.

До збірника увійшли тези аспірантів та молодих вчених, представлені на міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна», яка відбулася 30 березня 2017 року в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Роботи опубліковані в авторській редакції. Оргкомітет не несе відповідальності за достовірність інформації та будь-яких відомостей, поданих в рукописах.

Зміст

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

Зарицька І. Особливості конфлікту в Малі на сучасному етапі.....	8
Рогоуля К. Новий вектор стратегічного партнерства: Японія - Ізраїль	12
Токарська А. Чотиристороння угода по Західному Берліну 1971 р.	18
Білкун О. Ідея створення європейського оборонного співтовариства в 50-х роках ХХ століття.....	23

КРАЇНОЗНАВСТВО

Давидов Д. Участь Бразилії у врегулюванні міжнародних конфліктів.....	27
Колкотіна А. Наслідки реформ «Дой Мой» у В'єтнамі	31
Бейсюк С. Військово-технічний потенціал Тайваню та його вплив на регіональну безпеку.....	35

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДИПЛОМАТІЯ

Карандась І. Проблема ефективності Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй	39
Колодій Р. Співробітництво ООН та Китаю: новітні тенденції та перспективи	43
Сободар Я. Перспективи співробітництва між Україною та країнами регіону Субсахарської Африки	48
Бойчук П. Роль ООН у врегулюванні індо-пакистанського конфлікту	52
Бродяк А. Культурна дипломатія США	55
Вартовник І. АСЕАН та КНР: Проблеми і перспективи співробітництва	58
Даниленко Ю. США і реформування ООН.....	62

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Чубінідзе О. Multilateral environmental agreements and subsidies	66
Гандзюк М. Голодомор 1932-33 рр.: правова кваліфікація згідно з рішенням Апеляційного суду м. Києва від 13 січня 2010 р.	70
Тутова А. Примусове переселення українців у 1944-1951 роках із точки зору міжнародного права.....	75
Данильченко О. До питання загальної характеристики міжнародно-правової доктрини Китаю	80
Зима Д. Чи реально створити ефективну систему забезпечення миру за допомогою міжнародного права?	84
Доменко А. Правовий захист застосування силових методів правоохоронних органів під час мирних зібрань	88

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Стеценко В. Debt-to-equity swap in Limited Liability Companies: Regulation and execution vehicle in Ukraine	91
Міліцина К. Колізії захисту авторських прав на жарти.....	95
Гуменюк В. Проблеми регулювання сурогатного материнства в Україні.....	99

ПОРІВНЯЛЬНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Балюра А. Відповідність законодавства України положенням Директиви Ради 200/78/ЄС від 27 листопада 2000 року, що встановлює загальну систему рівності у сфері зайнятості і професійної діяльності	103
Литвиненко М. Проблема імплементації норм права ЄС щодо інформування та консультації працівників.....	107
Ніколаєнко В. Вдосконалення правового регулювання сурогатного материнства в Україні з урахуванням іноземного досвіду.....	111
Петрова В. Проблема безпеки та охорони праці працівників з фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням в Україні та країнах ЄС	115
Тюфанова Г. Особливості пенсійних систем Франції та України: порівняльний аспект.....	119
Угрінчук А. Невиконання рішень національних судів України як підстава звернення до ЄСПЛ.....	124

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Деняк Є. Основні напрямки вирішення проблем функціонування українських вільних економічних зон: досвід Китаю	129
Нагурський О. Проблеми сучасної практики боротьби проти податкових гаваней	134
Сауляк М. Вплив цифрової революції на зменшення асиметрії розвитку країн світу.....	138
Сокол М. Розвиток концепту відкритих майстерень (marketplaces): приклад КНР.....	142
Ярошенко О. Перспективи розвитку енергетики КНР в рамках концепту зеленої економіки	146

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Бех А. Роль реклами в просуванні товарів для спорту на міжнародних риках.	150
Машошина К. HR-комунікації як фактор конкурентоспроможності міжнародної компанії	154
Vaitanik A. Volatility and risk.....	158
Кострикіна А. Корпоративна соціальна відповідальність як фактор підвищення конкурентоспроможності ТНК	162

Швед І. Особливості діяльності компанії “McDonald’s” на ринках фаст-фуду РФ та України	165
Любязцева А. Механізми регулювання викидів парникових газів в міжнародному бізнесі.....	168
Микитюк Г. Особливості концепції маркетингового комплексу в міжнародному бізнесі	174
Мурашко Д. Нафтогазова залежність країн Європи та шляхи її подолання.....	178
Олійник Я. Способи подолання нестійкості валюти в умовах кризи.....	182

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ

Зенін Н. Використання соціальних платформ в інформаційному протистоянні держав	185
Ташпулатова О. Еволюція інформаційного протистояння України та Росії в умовах гібридної війни в період 2014-2017 років.	189
Копійка М. Інформаційна війна між Україною та Росією.....	193

МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Смирнова О.В. Нейромаркетинг: нові виклики медіакомунікацій	204
Клещук С. British experience of government communication as an example for Ukraine.	207
Отич О. Соціальні медіа в системі урядових комунікацій: досвід європейських країн	211
Прямілова К. Стратегічні комунікації як інструмент державної політики на прикладі Великобританії.....	215
Товкач К. Нові медіа в політичних комунікаціях. Теорія та практика використання	218

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

Зарицька І.*

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТУ В МАЛІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На сьогодні конфлікт у Малі є одним із найскладніших, а його вирішення є запорукою стабільності не лише в самій країні, але й в усьому регіоні Західної Африки.

Розпочався конфлікт у березні 2012 р. із повстання народності туареги, очолюваного Національним рухом за звільнення Азаваду (MNLA), який основною своєю метою вбачає відділення та незалежність північних територій Малі. MNLA був сформований ще в листопаді 2011 р. туарегами, що служили найманцями в армії М. Каддафі у Лівії та повернулись на територію Малі після повалення влади диктатора із значними запасами зброї. Уже 22 березня 2012р. малійські військові на чолі з Амаду Саного, незадоволені нездатністю президента Амаду Тумані Туре чинити опір сепаратистським рухам на півночі, здійснили військовий переворот, ввели військовий стан та відмінили Конституцію в країні. Для врегулювання ситуації в Малі було засновано Національний комітет із відновлення демократії і відродження держави. Сепаратисти тим часом швидко заволоділи основними містами півночі країни – Кідаль, Гао і Тімбукту. 6 квітня 2012 MNLA проголосила незалежність північних територій від Малі [1].

Окрему групу опозиції уряду становлять ісламістські угруповання, серед яких Ансар-ад-Дін, що сформована салафітами-радикалами, які виступають за суворе дотримання принципів ісламу, а також вбачають за необхідне

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник : к. політ. н., доц. Андрущенко С.В.

встановлення законів шаріату на всій території країни. Засноване це угруповання у 2012р., очолює сьогодні Гяд аг-Галі. Ще однією впливовою ісламістською групою є Аль-Мурабітун, сформована вона була в 2013 р. в результаті об'єднання «Руху за єдність та джихад у Західній Африці» і Аль-Муляссамун. Її очолює Мокатар Бельмокатар. Угруповання є відгалуженням Аль-Каїди у ісламському Магрибі [2].

У грудні 2012р. Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію, що надавала мандат на військову місію ЕКОВАС у Малі. З 25 квітня 2013 для підтримки політичних процесів у країні було сформовано місію ООН МІНУСМА, чисельність якої сьогодні дорівнює 15209 осіб і вважається однією з найнебезпечніших. На наступний день після прийняття резолюції РБ, MNLA заявив про готовність сісти за стіл переговорів із урядом та можливість відмови від ідеї незалежності Азаваду на користь самоврядування. Після довгих переговорів 20 червня 2015р. між ворогуючими сторонами було підписано мирну угоду [3]. Однак, мир в цій країні не настав і сьогодні. Надалі продовжуються терористичні атаки, очолювані угрупованнями Ансар-ад-Дін і Аль-Мурабітун. Так, великого резонансу набув терористичний акт у столичному готелі Радісон Блу 20 листопада 2015 р., жертвами якого стали щонайменше 25 осіб.

У березні 2017 р. Ансар-ад-Дін і Аль-Мурабітун заявили про своє об'єднання і проголосили відданість Аль-Каїді. Посилений вплив радикальних ісламістів матиме фатальні наслідки не лише для цілісності Малі, але й для інших країн в регіоні, таких як Нігер, Алжир та Буркіна-Фасо, які вже сьогодні потерпають від терористичних атак (під час атаки на готель у столиці Буркіна-Фасо у січні 2016р. загинуло 28 осіб). Загалом протягом 2016 року відбулось більш ніж 250 нападів радикалів. Окрім цього, ісламісти становлять перешкоду у переговорному процесі стосовно миру в Малі. На 28 березня – 4 квітня 2017 р. були заплановані переговори щодо імплементації мирної угоди, проте 25

березня основна група туарегів-сепаратистів заявила про намір бойкотувати їх [4].

Малі – країна багата на мідь, золото, нафту та уран. Після того, як у 2001р. було відкрито копальні золота Моріла і Ятела, Малі стала третім найбільшим африканським постачальником цього ресурсу. Однак високий рівень виробництва не вплинув на покращення життя населення, оскільки основні золотовидобувні компанії – іноземні, як наприклад, Randgold Resources, Anglo Gold, IAMGold. На території країни є 4 основні басейни газу та нафти. Перший – Тауденні, простягається на території Мавританії, Алжиру та Малі, охоплюючи північні райони останньої, вважається одним із найперспективніших родовищ Африки. Окрім нього, є також Нара (на сході), Тамесна (на заході), Гао (на заході). Ці райони викликають значний інтерес у іноземних інвесторів, що проявляється у значному фінансуванні розроблення цих родовищ (так, канадська нафтова компанія SelierEnergy виділила 11,2 млн доларів на родовище Тауденні) [5].

У січні 2013 Франція розпочала гуманітарну інтервенцію в Малі. Існують різні бачення істинності її намірів. Франції закидають неоколоніалістську політику, спрямовану на експлуатацію ресурсних родовищ південних районів країни, багатих на золото, які менше постраждали від конфлікту. Проте, позиція Франції є більш далекоглядною. Присутність її в регіоні дозволяє контролювати ситуацію в сусідньому Нігері, який постачає 75% збагаченого урану для АЕС Франції. За даними французької розвідки, туареги отримують значне фінансування зі сторони Катару, який розхитавши ситуацію в країні також намагається отримати доступ до малійських ресурсів [6].

Конфлікт у Малі є більш складним, ніж може здаватись на перший погляд. Це не просто громадянська війна, а конфлікт ускладнений такими чинниками, як іноземна присутність, ісламський та ресурсний фактори.

Список використаних джерел:

1. Douglas-Bowers D. Rebellion, Resources, and Refugees: The Conflict in Mali [Электронный ресурс] / Devon Douglas-Bowers. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.hamptoninstitution.org/mali.html>.

2. Dowd C. The myth of global Islamic terrorism and local conflict in Mali and the Sahel [Электронный ресурс] / C. Dowd, C. Raleigh. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://academic.oup.com/afraf/article-abstract/112/448/498/124691/The-myth-of-global-Islamic-terrorism-and-local>.

3. Dr Gaudence Nyirabikali. Mali Peace Accord: Actors, issues and their representation [Электронный ресурс] / Dr Gaudence Nyirabikali // STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.sipri.org/node/385>.

4. BENNETT SEFTEL. Mali's Instability: Advantage, Al-Qaeda in the Islamic Maghreb [Электронный ресурс] / BENNETT SEFTEL // The Cipher Brief. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.thecipherbrief.com/article/exclusive/africa/malis-instability-advantage-al-qaeda-islamic-maghreb-1089>.

5. VANDERBRUCK T. The untold story of Mali and Oil [Электронный ресурс] / TOBIAS VANDERBRUCK. – 2011. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.oil-price.net/en/articles/mali-and-oil-untold-story.php>.

6. Ongoing installation of interim authorities in northern Mali faces opposition [Электронный ресурс] // 2017 – Режим доступа до ресурсу: <http://www.africanews.com/2017/03/02/ongoing-installation-of-interim-authorities-in-northern-mali-faces-opposition/>.

НОВИЙ ВЕКТОР СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА: ЯПОНІЯ - ІЗРАЇЛЬ

Нові виклики ХХІ сторіччя спонукали деякі країни до перегляду власних зовнішньополітичних стратегій в контексті пошуку нових альтернатив. Японія та Ізраїль не є виключеннями. Оточення кожної з них спонукало розставити пріоритети та зробити ставки на нових партнерів та союзників, які ще в недалекому минулому здавалися чимось малоймовірним. Риторика прем'єр-міністра Абе, який обійняв цю посаду вдруге, зводилась до досягнення трьох основних цілей: покращення економічного становища Японії, національної безпеки та зміцнення дипломатичних позицій. Робота в напрямку останньої цілі є досить активною, адже на сьогоднішній день Абе шукає альтернативи, які б могли закласти нові основи стратегічного партнерства не тільки в регіоні, а й поза його межами. Недарма вибір був зроблений не тільки на користь Індії, яка може стати у нагоді в боротьбі проти експансіоністської політики Китаю, а й на користь Ізраїлю, у відносинах з яким економічний аспект перестає бути єдиним.

Інститут стратегічного партнерства не є достатньою мірою формалізованим в обох державах через деякі аспекти історичного минулого. Ізраїль протягом історії свого існування був зв'язаний стратегічними відносинами лише з однією державою – США. І лише закінчення Холодної війни, неможливість врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту та нові виклики, які становили загрозу безпеки Ізраїлю, спонукали переглянути відносини зі своїм західним союзником та спробувати диверсифікувати

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Константинов В.Ю.

відносини з іншими державами з метою зміцнення світових та регіональних позицій, пошуку нових союзників та розширення економічної взаємодії.

Бачення Ізраїлем стратегічного партнерства полягає у наступному: по-перше, знаходження точок дотику щодо спільних загроз та взаємовигоди у стратегічних сферах; по-друге, розвиток економічних взаємовідносин; по-третє, військове та оборонне співробітництво, з метою реагування не тільки на регіональні, а й глобальні виклики, і узгодження, в цьому контексті, власних стратегій; по-четверте, енергетичне та екологічне співробітництво, в тій мірі, в якій це можливо.

Зовнішня політика Японії також піддалася структурному впливу США, тому її формування власне японськими зусиллями було обмежене на певному проміжку часу. Ізраїль в цьому плані був більш автономним, адже мав просто рахуватися з думкою свого старшого партнера, проводячи при цьому незалежну зовнішню політику. Розглядаючи еволюцію японської політики через історичну призму, можемо засвідчити той факт, що Японія з початку 70-тих років почала дистанціюватися від США і перейшла до активної фази формування власних зовнішньополітичних пріоритетів та цілей, які все менше піддавалися впливу США. Реальне розширення кола стратегічних партнерів, які тепер не обмежувались лише Сполученими Штатами, відбулося в середині 80-тих, але це було радше живою необхідністю, аніж спробою сформувати інститут стратегічного партнерства.

Сьогодні Японія має не одного стратегічного партнера, відносини з якими складаються на основі співробітництва у конкретних сферах, що підкреслює спільну зацікавленість та фокус взаємодії. В даному випадку мова йде про п'ять ключових галузей кооперації: мир та співробітництво, економіка, безпека (особливо морська), культурне та освітнє співробітництво, регіональна та глобальна взаємодія.

Пріоритетно «безпеково-регіональне» бачення стратегічного партнерства Ізраїлю, аж ніяк не співпадає з глобальними розмірковуваннями Японії на цю

тему. Але якими б вони не були, економічне співробітництво ніколи не завадить, тому звісно перші спроби закласти основи стратегічного партнерства робилися шляхом виявлення спільних точок дотику не у політичній чи безпековій сферах, а саме у економічній, що є більш вигідним та вірогідним.

Проте зсуви у міжнародній системі у конкретних їх проявах, як, наприклад, бойкотування Ізраїлю Західним світом чи зменшення залежності Японії від нафтового Близького Сходу зробили можливим вихід взаємодії обох держав за економічні рамки на якісно новий рівень. Тому двосторонні відносини цих держав останнім часом мають тенденцію до вирівнювання у політичній і безпековій площинах, хоча давно закладений принцип *seki bunri* (відокремлення політики від економіки) перестав бути актуальним. Ізраїль і Японія стають ближче, ніж будь-коли, адже вони розділяють прагнення до торгівлі і декларують їх взаємну прихильність міжнародній системі, яка в даний час знаходиться в турбулентному стані.

Наскрізні причини для цього зсуву: Ізраїль і Японія стикаються з дуже схожими проблемами, які ще вчора не були актуальними для світового порядку денного. У випадку Ізраїлю, все зводиться до того, що арабські та ісламські країни маніпулюють міжнародною системою протягом багатьох десятиліть, щоб знищити єврейську державу. Це знайшло свій вияв в тому, що ООН та інші міжнародні правові інституції ігнорують найбільших порушників прав людини, при цьому фактично оголошуючи бойкот Ізраїлю, що призводить до поширення нестабільності, людських смертей та злиднів на його території. Для Японії загроза походить від двох великих, щонайменше регіональних, гравців, таких як Китай та Росія. Вони систематично нехтують імперативами, які покликані захищати національний суверенітет і легітимізують стратегію грандіозної територіальної «крадіжки» шляхом підриву цінностей, таких як права на самовизначення і безпечних кордонів. Вони проводять підривну територіальну політику, пов'язану із захопленням сусідніх територій. Тож ми не можемо ігнорувати той факт, що Японія також є основною мішенню цих

амбіцій. Успіх російської кампанії в Криму спонукав її активізувати примусовий військовий тиск на Японію, щоб остання поступилася контролем над Курильськими островами. Китай реалізує аналогічну стратегію по відношенню до інших японських територій, таких як о-ви Сінкаку.

Завдяки цим систематичним зусиллям ворогів Ізраїлю і Японії, їх посправжньому лякає погіршення дотримання міжнародних норм, яке стає повсякденним явищем. У той же час, нова американська адміністрація поступово зменшує свою присутність не тільки на Близькому Сході, а й в АТР і Європа стає все більш слабким гравцем.

Таким чином, зсуви у зовнішній політиці обох держав є доволі обґрунтованими. Останній візит Абе до Ізраїлю у 2015 році окреслив основні напрямки взаємодії, з метою поліпшення зв'язків між двома країнами, які мають життєво важливе значення для національної безпеки, зовнішніх відносин та економічного добробуту Ізраїлю та Японії. Цей візит не тільки свідчення потенційно значущого зсуву в області політики, а й перспективи для двох найбільш економічно і геополітично важливих країн Близького Сходу і Азії.

Тож сьогодні відносини по осі Ізраїль-Японія не задекларовані як стратегічні, але на фоні останніх зрушень та посилення взаємодії у декількох важливих сферах дають підстави для роздумів, чи стануть ці відносини у найближчому майбутньому стратегічними.

Економічні відносини переживають своє піднесення, свідченням чого є збільшення товаро- обороту між двома країнами, відкриття торгового відділу в Осаці та підписання на початку 2017 року нової доволі перспективної інвестиційної угоди. В даному випадку варто вказати на досить важливу схожість Ізраїлю та Японії, а саме обмеженість ресурсів і розвиток людського потенціалу. Не дивно, що обидві країни вдалися до обговорення вирішення першої проблеми шляхом максимальної взаємодії у високотехнологічних галузях. Але тим не менш це не сприяло вирішенню енергетичної проблеми. Як зазначалось вище, падіння цін на нафту сприяло розбудові діалогу між цими

двома партнерами, хоча аж ніяк не вирішувало питання обмеженості ресурсів. Тому в цьому контексті було започатковано спільну розробку проектів по відновлюваним джерелам енергії та були зроблені перші кроки щодо подолання негативних наслідків недостатнього рівня енергетичної безпеки.

Співробітництво у політичній сфері стало саме тим синтезом двох доволі різних підходів щодо стратегічного партнерства Японії та Ізраїлю, який буде служити своєрідним форпостом розбудови двосторонніх відносин. З одного боку, можемо простежити, що такі питання як підтримання міжнародного порядку, безпеки, боротьба з тероризмом чи реформування ООН, а також сприяння економічному та соціальному процвітання у всьому світі були винесені на порядок денний за ініціативи саме Японії. Ізраїль, для якого регіональне було дещо важливішим за глобальне, наполягає на виробленні схожої стратегії у боротьбі із суперниками, які претендують на їх території та узгодженні своєї політики щодо палестинської проблеми з японським урядом для вироблення нових підходів задля її вирішення.

Стаття 9 Конституції є своєрідним обмежувачем швидкості Японії по дорозі до повномасштабного військового співробітництва. Тим не менше, одним з ключових положень стратегічного партнерства Японії з державами Південно-Східної Азії є саме морська безпека і військова взаємодія саме в цій галузі. З Ізраїлем фактично нема що патрулювати, а також відсутній спільний кордон, хоча це не стало приводом для того, щоб Ізраїль та Японія не взялися за пошук точок дотику у цій сфері. Зацікавленість обох держав полягає у боротьбі з кіберзлочинністю, забезпеченні взаємодії та обміну інформацією своїх відповідних безпекових структур, проведенні спільних навчань та збільшенні кількості спільних космічних програм.

Тож очевидно, що ситуативне партнерство, яке зводилося до розбудови торгівельно-економічних відносин та відносин з позарегіональними країнами, почало поступово набувати нових обрисів. Спільні точки дотику та взаємовигоди у окремих сферах вже виокремлені, тому сьогодні мова йде про

створення всеосяжних партнерських відносин, які допоможуть не тільки протистояти регіональним загрозам, в особі Палестина, КНР чи РФ, а й виробити спільну стратегію щодо попередження криз та протистояння новим викликам і бути готовими брати на себе зобов'язання по вирішенню глобальних та регіональних проблем.

Список використаних джерел:

1. Why Israel is still only scratching the surface of relations with Japan, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.jpost.com/Opinion/Why-Israel-is-still-only-scratching-the-surface-of-relations-with-Japan-480995>

2. Japan, Israel upgrade relations as Arab oil influence wanes, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reuters.com/article/us-israel-japan-tech-idUSKCN11B11I>

3. Archives of the Ministry of foreign affairs of Japan, [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mofa.go.jp/region/middle_e/israel/archives.html

4. Why is Japan Warming to the Jewish State? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.thetower.org/article/why-is-japan-warming-to-the-jewish-state/>

ЧОТИРИСТОРОННЯ УГОДА ПО ЗАХІДНОМУ БЕРЛІНУ 1971 р.

Чотиристороння угода по Західному Берліну, яку було підписано 3 вересня 1971 року являє собою важливий історичний документ Німецьке питання з моменту закінчення Другої світової війни визначало одну з головних причин протистояння та стало одним з факторів холодної війни.

Серед основних форумів, які розглядали німецьке питання були Московська конференція міністрів закордонних справ трьох держав 1943 р., Тегеранська конференція 1943 р., Потсдамська та Ялтинська конференції 1945 р. за участю лідерів СРСР, США і Великобританії. Програма розвитку Німеччини була розроблена Європейською консультативною комісією та включала в себе чотиристоронні угоди, які регулювали питання порядку і механізму окупації Німеччини, у тому числі і Берліну. Статус Берліну було визначено в лондонських угодах союзників ще у 1944 р. А територія «Великого Берліну», яка була визначена ще законом 1920 р.

Продовження німецького питання розглядалось у 1952 році в Бонні. Підписання «Німецького договору» визначало скасування окупаційного статусу ФРН, підтверджувало визнання з боку західних союзників права ФРН на одноосібне представництво всіх німців за кордоном. Паризькі угоди, підписані у жовтні 1954 р., дали можливість ФРН увійти до складу блоку НАТО [9, с. 116].

У 1963 р. Бонн звернувся до партнерів з пропозицією змінити існуючу практику підписання Берліном документів і автоматично поширювати дію міжнародних договорів за участю ФРН на Західний Берлін.

---

*Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Андрущенко С.В.

Тема поширення договорів на Західний Берлін стала однією з центральних у відносинах між країнами Заходу у 1966 р., а міністр закордонних справ і майбутній канцлер ФРН Віллі Брандт разом з главами МЗС Франції і Великобританії і Державним секретарем США прийшли до висновку необхідності конкретного обговорення берлінського питання.

В існуючій ситуації, у 1967 р. позиція ФРН полягала в необхідності поширення своїх договорів на Західний Берлін та продовжила спроби вирішити питання.

Позиція Франції у ході переговорів відрізнялася від західнонімецької і була близькою до радянської (підтримувала вже існуючу систему, яка сприяє укладанню договорів між ФРН і країнами Східної Європи). Позиції США та Великої Британії полягала в підтримці пропозиції ФРН.

Переговори з даного питання були перервані у 1968 р. в наслідок організації введення паспортно-візового режиму та транзитного проїзду для населення ФРН і Західного Берліну в НДР і після введення військ країн Організації Варшавського Договору в Прагу [2, с. 212]. Спроби відновлення переговорів виникли під час зустрічі міністрів закордонних справ ФРН, Франції, Великобританії та Державного секретаря США у 1968 та в 1969 рр. [2, с. 215].

Складена сторонами «Домовленість про наміри сторін», мала на меті зобов'язання укладання з НДР міждержавного договору, підтверджувала повагу державної цілісності і самостійності НДР і укладення аналогічних договорів з іншими країнами. Нормалізація відносин між ФРН і НДР була вигідна всім країнам-учасникам, але для ФРН існувала тривала перспектива вирішення німецького питання шляхом об'єднання Німеччини, що не влаштовувало Францію і СРСР.

У 1969 р. ФРН виступила з ініціативою організації чотиристоронніх переговорів по Західному Берліну. ФРН планувала в рамках широких

чотиристоронніх дискусій провести переговори між ФРН і НДР по конкретних позиціях для поліпшення якості життя населення Західного Берліну [9, с. 132].

Перша зустріч послів чотирьох країн була призначена на 26 березня 1970 р. До цього часу західним союзникам потрібно було сформулювати спільну позицію щодо майбутніх переговорів. Головним проблемним питанням між західними державами поставало питання «дискримінації» Західного Берліну, тобто вільного доступу усіх жителів на територію Східного Берліну.

ФРН наполягала на розширеному трактуванні, що передбачало зміну юридичного статусу міста. Вашингтон і Лондон схилилися до підтримки західнонімецької позиції. Французька делегація також відмовлялась обговорювати питання встановлення політичних зв'язків між ФРН і Західним Берліном [5, с. 83]. Державам в процесі переговорів так і не вдалося узгодити спільну позицію щодо переговорів на протязі весни та літа 1970 р. Подальший розвиток міжнародних відносин між країнами сприяв цілям країн у підписанні угоди по Берліну та визначенню загальних позицій, які змогли задовольнити усі сторони. Так, відбулось зближення радянської та французької дипломатії після візиту президента Республіки Ж. Помпіду до СРСР у кінці 1970 р. [5, с. 83].

Договір між СРСР і ФРН від 12 серпня 1970 року про двосторонню відмову від застосування або загрозу застосування сили привели до прориву у відносинах на чотиристоронніх переговорах по Берліну в листопаді 1970 р. [5, с. 91].

Вже у 1971 р. в ході чотиристоронніх переговорів розглядалися вже конкретні аспекти майбутньої угоди. До самого останнього моменту обговорювалося вимога Москви про створення Генерального консульства СРСР у Західному Берліні. В результаті, в серпні 1971 р. США дали свою згоду [5, с. 92]. Робота над підготовкою чотиристоронньої угоди по Берліну тривала півтора року та включала в себе обговорення питання про форму майбутньої угоди. Вона включила три частини: Загальні постанови, що стосувалися всього Берліну; Постанови, які стосуються західних секторів Берліну; Заключні

постанови. Також підсумковий варіант включав в себе кілька додатків, в яких більш конкретно прописувалась деталі. Чотиристороння угода по Берліну, підписана 3 вересня 1971 року, носила компромісний характер, і в преамбулі документу було зазначено, що чотиристороння відповідальність за Берлін зберігається [8, с. 324]. В результаті кожна країна-учасник мала свої переваги.

В результаті угоди ФРН могла здійснювати консульське обслуговування жителів західних секторів Берліну, а міжнародні угоди за участю ФРН поширювалися на Західний Берлін за умови, що це буде обумовлюватися в кожному випадку. [9 с. 212].

Отже, тема чотиристоронньої угоди по Західному Берліну, яка була підписана у 1971 році, мала за собою значний історичний період міжнародних відносин та пов'язаних з ними історичних подій Другої світової війни, післявоєнного розвитку країн та вирішення німецького питання.

Список використаних джерел:

1.Вандич П. Ціна свободи: Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / П. Вандич. - К., 2004. – 464 с.

2.Газін В.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002 роки): навч. посіб. для студ. істор. спец. вищих навч. закладів / [В.П. Газін, С.А. Копилов]. – : Либідь, 2004. – 624 с.

3.Гладкий Ю.Н. Регионоведение: учеб. для студ. вузов / [Ю.Н. Гладкий, А.И. Чистобаев]. – М., 2003. – 382 с.

4.Давыдов, М. Е. Идеологический подход к стокам холодной войны в современной западной историографии [Текст] / М. Е. Давыдов // Вестник Томского государственного университета. История. - 2011. - N 4 (16). - С. 56-60.

5.Егорова Н. И. История холодной войны, 1945—1991 гг.: Учеб. Пособие. Владимир, 2011. – 244 с.

6.Зовнішня політика країн Центральної та Східної Європи: навчальний посібник для студентів / О.В. Крапівін (ред). – Донецьк, 2012. – 274 с.

7.Каганов Ю.О. Центрально-Східна Європа як історичний регіон: зміст та еволюція концепції // Ю.О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету; – Запоріжжя: Просвіта, 2005. – № XIX, с. 333-341.

8.Макарчук В.С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. / В.С. Макарчук. – [вид. 4-те, доп.]. – К.: Атіка, 2004. – 616 с.

9.Павлов Н.В. История современной Германии 1945-2005: курс лекций / Н.В. Павлов – М.: Астрель: АСТ, 2006. – 512 с.

10.Тихвинский С. Потсдам: контуры послевоенного мира // мировая экономика и международные отношения – 1985. - № 8, с.15-27.

11.Филитов А. М. Германия в советском внешнеполитическом планировании. М: «Наука», 2009. – 333 с.

ІДЕЯ СТВОРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОБОРОННОГО СПІВТОВАРИСТВА В 50-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

В кінці 1940-х років Західна Європа знаходилась в стані напруженості через поступове розгортання Холодної Війни. В цей час країни-союзники, Сполучені Штати Америки та Великобританія, обмірковуючи плани оборони Європейського континенту, звертали увагу на те, що варто залучити західнонімецькі збройні сили з цією метою.

Проблема полягала в тому, що європейські держави не могли вирішити, хто для них більш загрозливий ворог: Німеччина, що лише кілька років тому вела активні військові дії, чи СРСР, що в серпні 1949 року успішно випробувала атомну бомбу. Важливим підґрунтям до подальших безпекових кроків стали колективні договори в Європі. Перший з них – Дюнкеркський пакт між Великобританією та Францією, підписаний 4 березня 1947 року. Другий договір, окрім Франції та Великобританії, залучав Люксембург, Нідерланди, Бельгію і був підписаний в Брюсселі 17 березня 1948 року.

Європейський оборонний союз, або європейська "армія", висувався за французькою ініціативою. Його основною метою було зробити німецьке переозброєння прийнятним в рамках комплексної європейської військової сили.

Пропозиції Сполучених Штатів Америки переозброїти Німеччину в рамках Північно-Атлантичного альянсу непокоїли французьких політиків. У вересні 1950 року адміністрація Трумена закликала створити 12 західнонімецьких дивізій, аби зменшити цей дисбаланс і втілити європейську стратегію, що засновувалась не на звичному захисті Рейну, а на Ельбі [3].

---

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.іст.н., доцент Суботін А.А.

Франція надавала перевагу інституту, який гарантував безпосередній контроль на процесом озброєння [6]. У серпні 1950 року в Сполученому Королівстві вперше офіційно пройшло обговорення ідеї спільної європейської армії. Керувати нею мав європейський міністр оборони. Наступним кроком в жовтні того ж року став план Рене Плевена, французького прем'єр-міністра. Суть полягала в наднаціоналізації управління обороною шляхом об'єднання армійські підрозділів кожної з 6 держав-членів об'єднання в єдину європейську армію.

Згідно з планом, немало бути б ніякої незалежної німецької армії з німецьким Генеральним штабом. Німеччину в оборонній сфері мали представляти тільки невеликі німецькі підрозділи, що співпрацюють разом з аналогічними підрозділами інших держав-членів під керівництвом наднаціонального європейського командування. Європейське Міністерство оборони мало мати структуру, схожу на структуру СОВС [2].

Британія відмовилася брати участь на всіх переговорах. Перш за все через відмову брати участь у наддержавних утвореннях, особливо в таких чутливих сферах, як безпека і оборона. Федеральний канцлер ФРН Конрад Аденауер та прем'єр-міністр Італії Де Гаспері, навпаки, демонстрували підтримку інтеграції. 18 лютого 1952 Рада НАТО постановила, що принципи, що лежать в основі Договору про створення ЄОС, відповідають також і інтересам членів НАТО.

США виступали не проти проекту, але доводилось зважати, що для НАТО функціонування ЄОС загрожувало втратою оборонного внеску європейських країн, підриванням офіційної стратегії оборони НАТО, ризиком того, що Західна Німеччина перейде під сферу впливу Радянського Союзу, так і не долучившись до участі в блоці. Єдиним привілеєм створення спільної європейської армії була можливість вивести американські війська з континенту.

Врешті, план Плевена було взято за основу для оформлення Європейського оборонного співтовариства (ЄОС), що було засноване

відповідно до договору, підписаного 27 травня 1952 року в Парижі. Угоду уклали представники ФРН, Франції, Італії, Нідерландів, Бельгії та Люксембургу. Договір був спрямований на створення 100-тисячної європейської армії, що мала об'єднуватись на рівні корпусу.

Принцип роботи: Європейська армія мала б діяти в рамках Північноатлантичного союзу. Поряд з домовленістю про колективну оборону у статті 2, договір передбачав що основою всієї системи мала стати інституційна система. Основними органами були Комісія (Комісаріат), Рада, Асамблея і Суд. Комісаріат і Рада могли приймати рішення більшістю голосів (статті 24 і 39), крім того правосуб'єктність співтовариства не підлягала оскарженню (стаття 7) [1].

Підготовку сил мала здійснювати Наднаціональна комісія. Командування військами покладалось на Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі. Жодна держава-член не мала права утримувати інші війська, ніж ті, про які мова йшла в договорі. При цьому держави все ж могли набирати і утримувати сили, що були необхідні для виконання позаєвропейських зобов'язань країн (стаття 6) [1].

Незважаючи на те, що договір був підписаний, існували протиріччя. Спеціальна Асамблея підготувала статут в березні 1953, що мала б перейняти повноваження існуючого ЄОВС і майбутнього ЄОС. Але 30 серпня 1954 року Національні Збори Франції в Парижі проголосували проти французької участі в ЄОС. Ратифікувати договір не вдалося. Це, своєю чергою, нівелювало і свіжо спроектований статут Європейського політичного співтовариства. Тому коли Британією було запропоновано альтернативний підхід, що не зачіпав оборонні аспекти, саме він отримав схвалення вже за п'ять тижнів після голосування французького парламенту. Отже, переговори щодо ЄОС підштовхнули європейську спільноту до подальшої дискусії та співпраці в сфері оборони, яка триває в ЄС і на сьогодні [5]. Роль ЄОС частково перебрав

Західноєвропейський союз, вкотре підтвердивши передову роль НАТО для європейської безпеки.

Список використаних джерел:

1. European Defense Community Treaty, 1952.: [Electronic resource] – Mode of access: <http://aei.pitt.edu/5201/1/5201.pdf> – Usage date: 08.12.2016

2. Fursdon, E. The European Defence Community: A History / Fursdon, E - London: Macmillan, 1980

3. Jones, S. G. The rise of European security cooperation / Jones, S. G. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – 213 с.

4. ЕС на пути к европейской обороне: история.: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://navoine.info/eu-defense.html> – Дата звернення: 07.12.2016

5. Заворітня Г. П. Міжнародно-політичні основи становлення і розвитку спільної європейської безпекової та оборонної політики: дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / Г. П. Заворітня ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л., 2006. – 222 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/content/336959.html>

6. Погляди правлячих кіл Франції на європейську інтеграцію та відносини з ФРН у 40х-60-х роках ХХ ст.: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/slv/2010_9/st07.pdf – Дата звернення: 07.12.2016

7. Шатун В. Т. Оборонна і безпекова політика Європейського Союзу: формування та еволюція / В. Т. Шатун // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. : Політологія. - 2014. - Т. 230, Вип. 218. - С. 60-67. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2014_230_218_13– Дата звернення: 07.12.2016

КРАЇНОЗНАВСТВО

Давидов Д.*

УЧАСТЬ БРАЗИЛІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

З моменту створення ООН Бразилія, як активний учасник організації, приділяла значну увагу миротворчій та гуманітарній діяльності. З 1948 р. країна брала участь в 46 з 65 миротворчих операцій, залучивши до цієї діяльності понад 12 тисяч людей.

Починаючи з 1956 р., Бразилія надсилала своїх миротворців та спостерігачів в складі місій ООН під час конфлікту на Синайському півострові, громадянських воєн в країнах Африки (Конго, Анголі, Мозамбіці, Ліберії, Уганді, Судані), Латинській Америці та Карибському басейні (Сальвадорі, Нікарагуа, Гватемалі, Гаїті), в Азії (Камбоджі, Східному Тиморі), та Європі (Кіпрі та Хорватії). Військовослужбовці Бразилії були задіяні під час п'яти операцій в складі об'єднаних військових сил ООН. Окрім надання гуманітарної допомоги, бразильські військові і цивільні експерти докладали зусиль у післяконфліктному влаштуванні та збереженні правопорядку, спостереженні за виборами, дотримання прав людини, реабілітації економіки країн. Прихід демократичних сил до влади в країні сприяв міжнародній діяльності, в результаті чого між 1990 та 2002 р. Бразилія взяла участь в 20 з 42 миротворчих операцій під егідою ООН. Незважаючи на це, участь Бразилії в операціях з підтримання миру мала символічний характер і обмежувалась наданням гуманітарної допомоги португаломовним країнам.

---

* Студент 4 курсу спеціальності «країнознавство» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: ас. Волошенко І.О.

Беручи до уваги те, що миротворча діяльність потребує значних людських та матеріальних ресурсів, то не викликає здивування, що починаючи з 2005 р. ця частка видатків зросла більш ніж в 6 разів. Згідно офіційних звітів, у 2010 р. загальна сума витрат на міжнародні миротворчі заходи становила близько 322 млн дол., що складає близько 36% від усіх коштів, які виділялися на підтримку розвитку. Ці кошти були спрямовані на підготовку персоналу, обслуговування військового контингенту, транспорту та матеріально-технічного забезпечення в зонах проведення операцій.

Нова позиція у врегулюванні міжнародних конфліктів ознаменувала відхід від традиційної для Бразилії політики невтручання у внутрішні справи. Під час миротворчої діяльності було застосовано новий підхід, що ґрунтувався на можливості міжнародної інтервенції виключно за згодою цієї країни. Вперше цей принцип був застосований під час миротворчої місії у Гаїті (MINUSTAH). Більш активна участь у врегулюванні міжнародних конфліктів, реформування ООН та розширення Ради Безпеки стали основними напрямками зовнішньої діяльності уряду Лулу да Сілви. Якщо раніше Бразилія намагалась уникати випадків прямої миротворчої інтервенції, тобто операцій з «примушення до миру», то, починаючи з операції в Гаїті, у подальшому намагалась виступати активним учасником таких операцій [1].

Одним з основних завдань у зовнішній політиці Бразилії протягом тривалого часу було просування ідеї розбудови національних держав та збільшення їх локального потенціалу на противагу примусовим заходам реагування міжнародними силами. Бразильська дипломатія також наполягала на необхідності посилення посередницьких та дипломатичних акцій з метою уникнення прямого втручання або воєнізованих підходів у випадку кризових ситуацій. Прикладом таких намірів можна назвати позицію щодо кризи іранської ядерної програми. Запропонована в 2008 р. альтернатива санкціям ООН проти Ірану стала прикладом міжнародних амбіцій Бразилії. Разом з Туреччиною Бразилія намагалася просунути ініціативу, яка полягала в тому,

щоб переконати Іран відправляти уран для збагачення за кордон і не допустити військової інтервенції. Окрім того, Бразилія підтримала право Ірану на мирне використання та дослідження ядерної енергії [2]. Після кількох місяців переговорів, що включали непрості консультації зі Сполученими Штатами, Радою Безпеки ідею підтримано так і не було, проте позиція Бразилія залишилась незмінною, що демонструє особливий підхід до врегулювання міжнародних конфліктів.

Позиція Бразилії щодо конфлікту в Сирії виражена в заяві бразильського дипломата, глави Міжнародної комісії з питання Сирії Пауло Пінейро: «Вживання країнами НАТО силових заходів по відношенню до Сирії призведе до катастрофічних наслідків». Окрім того, президент Ділма Руссефф заявила, що Бразилія буде підтримувати діалог з Російською Федерацією з метою підтримання міжнародної безпеки при вирішенні регіональних проблем, дотримуючись позиції, що саме військові інтервенції та санкції призвели до ослаблення національних структур та вакууму влади, що стало фундаментом для регіональної нестабільності та появи радикальних угруповань (наприклад Ісламської Держави). Варто згадати, що Бразилія завжди виступала за обмеження кількості зброї масового знищення. Країна виступає за мирне врегулювання конфліктів, за переговори і активно грає роль посередника в рішенні протиріч між державами [3].

Таким чином, Бразилія займає активну позицію в питаннях мирного врегулювання конфліктів, миротворчості та побудови миру, підтримує превентивну дипломатію, спрямовану на уникнення конфлікту. Країна підкреслює залежність між підтримкою миру, безпекою та стійким розвитком, бере активну участь у формуванні багатополюсної системи міжнародних відносин та демократичного світопорядку.

Список використаних джерел:

1. Борзова Алла Юрьевна, Кузьмина Анастасия Владимировна Подходы Бразилии к урегулированию международных конфликтов // Вестник РУДН. Серия: Международные отношения. 2015. №4 С.56-65.
2. MONICA HIRST, REGINALDO MATTAR NASSER, Brazil's Involvement in Peacekeeping Operations: The New Defense-Security-Foreign Policy Nexus, NOREF Report (Oslo, Norway: Norwegian Peacebuilding Resource Center, September 2014), accessed November 13, 2015.
3. RITA SANTOS, TERESA ALMEIDA CRAVO. 2014. Brazil's Rising Profile in United Nations Peacekeeping Operations since the End of the Cold War. NOREF Report. Oslo: NOREF. March 31st.

НАСЛІДКИ РЕФОРМ «ДОЙ МОЙ» У В'ЄТНАМІ

Головний вплив на еволюцію всіх сфер життя в'єтнамського суспільства мала політика оновлення «дой мой». З моменту її офіційного оголошення на VI з'їзді КПВ в грудні 1986 р., В'єтнам вступив в якісно новий етап свого розвитку, характерною рисою якого став перехід від системи централізованого і бюрократичного управління до системи регульованих ринкових відносин. Суть цих відносин полягає в цілеспрямованому поєднанні економічного розвитку з підтриманням політичної стабільності і в свідомому впливі держави на ринковий механізм функціонування економіки. Обрана стратегія і сьогодні є найбільш раціональним варіантом соціально-економічного розвитку В'єтнаму. Головними реформаторами в країні виступили такі партійні лідери, як Нгуєн Ван Лінь, До Миой і Нонг Дик Мань[1].

На відміну від СРСР та інших європейських соціалістичних країн, де політична система зазнала докорінних змін, а комуністичні партії, що керували країною в минулому, були відсторонені від влади, у В'єтнамі Комуністична партія зберегла себе як керівну силу суспільства. Для цього КПВ провела цілий ряд соціально-економічних і політичних реформ, які дозволили провести модернізацію економіки, істотно збільшити національне виробництво, підвищити рівень життя населення.

Причинами реформ стали: наростаюче погіршення економічного становища в кінці 70-х - початку 80-х, зміна керівництва, приклад економічних реформ у Китаї, перебудова в СРСР. У середині 1980-х рр. в'єтнамська економіка зазнала кризи, в зв'язку з чим все більше в'єтнамських політиків стало схилитися в бік ліберальних економічних реформ.

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «країнознавство» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к. політ. н., ас. Черкас Б. О.

На початку 1989 р. було проведено ряд заходів щодо реформування сфери фінансів і торгівлі з метою різкого обмеження маси грошових і кредитних коштів у господарському обороті. Державні виробничі і торговельні підприємства були зняті з дотацій бюджету, скасовувався розподіл товарів за картками. У банках В'єтнаму був збільшений відсоток на внески підприємств і приватних осіб, зросли ставки кредиту, які перевищили рівень інфляції, що сприяло притоку грошових коштів в банки. Була дозволена вільна купівля-продаж золота всередині В'єтнаму, що мало велике значення для в'єтнамського суспільства, де і в кінці ХХ ст. будинки і інша нерухомість оцінювалася в золотих злитках. Була більшою мірою ліквідована дворівнева система цін (вільні ринкові ціни і ціни, які затверджуються державою). У компетенції держави було залишено ціноутворення дуже обмеженого кола товарів першої необхідності і матеріально-технічних ресурсів (електроенергія, нафтопродукти і т. п.). Всі інші ціни, як і обмінний курс донга на вільно конвертовану валюту, стали визначатися ринком. Перехід економіки до ринкової моделі супроводжувався трансформацією відносин форм власності. Було легалізовано приватну торгівлю, як роздрібну, так і оптову, відродилася приватна дрібна промисловість, приватний капітал був допущений і в банківсько-кредитну систему, взявши разом з державою участь в утворенні акціонерних банків[2].

У той час, як більшість європейських соціалістичних країн переживали кризу, а Радянський Союз взагалі перестав існувати, В'єтнам вийшов із зтяжної кризи і вступив в період економічного зростання, в країну в дедалі більшій кількості надходили значні за обсягами іноземні інвестиції. У перший рік після ухвалення Закону про іноземні інвестиції 1987 р. уряд В'єтнаму дав згоду на 37 інвестиційних проектів на суму \$ 366 млн, а за перші п'ять років після прийняття цього закону іноземні інвестори вклали у в'єтнамську економіку \$ 5 млрд. Переважно це були бізнесмени з Тайваню, Японії, Сінгапуру [3].

В'єтнам вдало користується високими темпами економічного зростання. З 1990 р. зростання ВВП В'єтнаму було одним з найшвидших в світі, складаючи в середньому 6,4% на рік в 2000-і рр. Економіка В'єтнаму продовжила зміцнюватися і в 2015 р. темпи зростання ВВП сягнули 6,7%, а сам показник ВВП досяг \$ 200,5 млрд. ВВП за паритетом купівельної спроможності (як показник, що краще відображає реальний рівень життя населення) складав в 2016 р. \$ 594,9 млрд. Окрім цього В'єтнам демонструє щорічне зростання рівня ВВП на душу населення. За останніми даними цей показник сягає \$ 6400. Зараз 17 % ВВП складає сільське господарство, 39 % – промисловість, а 44 % – послуги. Державний бюджет сягає \$ 48 млрд. Державний борг – 54,9 % ВВП [4].

Зростання супроводжувалося різким скороченням злиднів і значним покращенням соціальних стандартів. Дохід на душу населення у В'єтнамі зріс від близько \$ 100 в 1980-х до близько \$ 2100 в 2015 р. Число людей, що живуть за межею бідності, скоротилася з 50 % на початку 1990-х рр. до 3% у 2012 р.

Соціальні показники у В'єтнамі істотно покращилися за останні десятиліття за рахунок досягнутих завчасно Цілей розвитку тисячоліття. В'єтнамське населення зараз є більш освіченими і має більш високу тривалість життя, ніж більшість країн з аналогічним доходом на душу населення. Середня тривалість життя в країні складає 76 років, освіченими є 94,5% населення.

Значні зрушення відбулися і в основних напрямках зовнішньої політики. Країна нормалізувала відносини з великими державами, почала процес інтегрування в регіональні та світові структури, вступила в АСЕАН (1995 р.). Був підписаний ряд угод про вільну торгівлю, в тому числі з Євразійським економічним союзом, Європейським союзом, Південною Кореєю і в рамках Транс-Тихоокеанського партнерства, а 31 грудня 2015 р. було створене Економічне співтовариство АСЕАН, що створить більше можливостей для подальшої інтеграції країни в регіональну і світову економіку [5].

Отже, досвід розвитку В'єтнаму протягом останніх 25 років є позитивним. Економічні та політичні реформи «дой мой» або політика «оновлення», що почали впроваджуватися в 1986 р., призвели до швидкого економічного зростання і розвитку і трансформували В'єтнам з однієї з найбідніших країн світу до країни із рівнем доходу нижче середнього. Саме ці реформи стали ключовими у розвитку В'єтнаму. В результаті В'єтнаму вдалося значно підняти життєвий рівень населення, зберегти та укріпити збройні сили. Окрім цього, здійснювалося кілька масштабних економічних програм, таких як повна електрифікація, розвиток стільникового зв'язку і інтернету, збільшення експорту рису, кави, та іншої с/г продукції, реконструкція автодоріг, масове індивідуальне житлове будівництво, створення сучасної інфраструктури для іноземного туризму, розвиток внутрішніх і міжнародних авіаліній.

Список використаних джерел:

1.Дой Мой – вьетнамская перестройка. [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://vietnamnews.ru/economy_1

2.Quan Hoang Vuong. Vietnam's Political Economy in Transition (1986-2016)/The Hub: International Perspectives//Quan Hoang Vuong. [Електронний ресурс]. – 2014. – March 27. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.stratfor.com/the-hub/vietnams-political-economy-transition-1986-2016>

3.Мазырин В. М. Реформы переходного периода во Вьетнаме (1986-2006): направления, динамика, результаты/В.М. Мазырин. – М.: Ключ-С, 2007. – 336

4.EAST&SOUTHEASTASIA: VIETNAM [Електронний ресурс]. – 2017. – January 12. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/vn.html>

5. Achievements of Viet Nam “Doi Moi” Policy [Електронний ресурс]. – 2014. – December 11. – Режим доступу до ресурсу: http://www.vietrade.gov.vn/en/index.php?option=com_content&id=2256:achievements-of-viet-nam-doi-moi-policy-&Itemid=287

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТАЙВАНЮ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Китайська Республіка, або Тайвань, – маленька острівна країна, що не має міжнародного визнання, але мала багато політичних суперечок з Китайською Народною Республікою, займає 19 місце в рейтингу найбільш боєздатних армій світу згідно з індексом GlobalPower 2017 [1].

Щодо військового потенціалу: країна витратила 10 млрд. в 2015 році на фінансування даної сфери, це складає 1% її ВВП, і 13 місце в світі, планує збільшити фінансування до 3% від ВВП в 2018 році [2].

Збройні сили Китайської республіки включають в себе морську піхоту, повітряні сили, армію та військову поліцію.

Країна має 300 000 військовослужбовців, 1 675 000 осіб в резерві, в той час як в Китаї активних 2,3 млн., але планують скоротити до 300 000, в порівнянні добре видно, що кількість значна. Основним ударним елементом сухопутних військ є танки – 2005 одиниць. Дуже вагоме значення мають військово-морські сили: 38 тисяч осіб служать у військово-морському флоті, на 87 кораблях, ще володіють 4 винищувачами, 4 підводними човнами, берегова оборона – 51 корабель, мають кораблі, на яких розміщені ракети та проти корабельні ракети [1].

І саме ця ланка є тією, яка найбільше модернізується та відіграє важливу роль у загальній стратегії оборони Тайваню, бо у випадку конфлікту з КНР, то, ймовірно, саме з військово-морських атак Піднебесна розпочне бойові дії.

Досить серйозну силу представляють і військово-повітряні сили: 815 машин, з них 287 винищувачів, антибалістичні ракети, ракети малої дальності,

---

* Студентка 4 курсу спеціальності країнознавство Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Волошенко І. О.

це навіть більше ніж в багатьох лідируючих країнах, так, адже через вигідне ГП положення володіють та можуть оперувати ними [1].

Дисципліну всіх військових, а також супровідну діяльність, підтримку військових операцій здійснює окрема ланка – це військова поліція [3].

У січні 2014 року штаб-квартира військово-морських сил оголосила 15-річний план модернізації військово-морських сил. Згідно з планом діяльність була спрямована на побудову підводних човнів, зокрема планується забезпечити міжнародну допомогу для розробки підводного човна, а саме: заручитись підтримкою США та Японії [4].

Також будують новий клас бойових надводних кораблів, так, один корабель вмщуватиме зенітні ракети, вертоліт, торпеди і ін., розробка та будівництво повинні завершитись до 2019 року [4].

Офіційної, писаної, задокументованої оборонної стратегії в Тайваню немає, але, виходячи з політики та дій країни, можна зробити висновок, що вона дотримується принципу військового неутручання, бо всі дії направлені на захист, обороноздатність, а не експансіоністські настрої.

Беручи до уваги систему військового будівництва і розуміючи, що чисельно в озброєнні та фінансуванні Тайвань під час оборони від тієї ж КНР відстає в рази, можна зробити висновок щодо оборонної стратегії Тайваню в разі конфлікту: країна вдається до нарощування асиметричних сил – нахил саме на повітряні та морські сили, наприклад використовують малі кораблі для мінімалізації радіолокаційної помітності, удосконалення та збільшення кількості підводних човнів, тримають повітряні бази у видовбаних горах та ракети під землею в таких точках, щоб мати змогу атакувати будь-яку частину материка тощо.

Отже, значний військовий потенціал продовжує нарощуватись, тому хоч військове зіткнення з КНР здається малоімовірним – цей факт, а також те, що Тайвань почав виявляти велику регіональну активність щодо архіпелагу Спратлі і в інших периферійних територіях, зокрема на островах Цзиньмень і

Мацзу, розташованих безпосередньо біля берегів КНР, а також в атолі Пратас, нашої думки. На власне архіпелагу Спратлі Тайвань контролює тільки два острови: Тайпин, де розташований гарнізон з 600 їх військових і аеродром, а також безлюдний риф Жунжоу, який регулярно патрулюється тайванською береговою охороною, проте з іншого боку Тайбей до недавнього часу взагалі не наважувався демонструвати свою присутність в регіоні, обмежуючись фактичним управлінням давно захоплених територій [5]. Окрім вищезгаданого, цього року президентом Китайської Республіки стала представниця Демократичної прогресивної партії Цай, яка виступає за віддалення від континенту та зближення з США та Японією [6]. Так, незабаром після перемоги Трампа – він провів телефонну розмову – все це свідчить про протилежне, тобто що хоч тимчасові, але зіткнення та конфлікти з КНР таки ймовірні. Зрозуміло, що Пекін всюди матиме переваги, окрім чисельних, зазначимо, що в Тайбею немає військових союзників, як і дипломатичного визнання серед розвинених країн [7]. Тому проблема стосується не лише порушення регіональної безпеки, але й в глобальному контексті, якщо військовий конфлікт почнеться вже між Пекіном і Вашингтоном, як би це парадоксально та мало ймовірно не звучало, острів в американській військовій стратегії стане критично важливою опорною точкою, тому провокаційна політика Тайваню має певну раціональну основу.

Список використаних джерел:

1. Countries Ranked by Military Strength [Електронний ресурс]: Global Firepower list - 2017. - Режим доступу: <http://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>
2. Defencebudget [Електронний ресурс]: GlobalSecurity - 2017. – Режим доступу: <http://www.globalsecurity.org/military/world/taiwan/budget.htm>
3. MPFunctions [Електронний ресурс]: MilitaryPoliceCommand – 2017. – Режим доступу: http://afpc.mnd.gov.tw/en/AboutUs/History_Info.aspx?ID=10014

4. Kyle Mizokami. How Taiwan Would Defend Against a Chinese Attack [Электронный ресурс]: USNI news – 2014. – Режим доступа: <https://news.usni.org/2014/03/26/taiwan-defend-chinese-attack>

5. Lung-Chu Chen. The U.S.-Taiwan-China Relationship in International Law and Policy [Электронный ресурс]: Oxford University Press – 2016. – Режим доступа:

https://books.google.com.ua/books?id=RDXcCwAAQBAJ&pg=PT78&lpg=PT78&dq=matsu+taiwan+china+conflict&source=bl&ots=i9JU-HaEDG&sig=VT_8i38VERHdnVjE2BJG6AxrbiI&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKEwjvLeow6zUAhUkIJoKHdIPCMs4ChDoAQhEMAg#v=onepage&q=matsu%20taiwan%20china%20conflict&f=false

6. Тайвань боится оказаться зажатым между Китаем и США [Электронный ресурс]: ZNnews – 2016. – Режим доступа: http://zn.ua/WORLD/tayvan-boitsya-okazatsya-zazhatym-mezhdu-kitaem-i-ssha-ft-234521_.html

7. Китай возмутил разговор Трампа с лидером Тайваня [Электронный ресурс]: ZNnews – 2016. – Режим доступа: https://zn.ua/WORLD/kitay-vozmutil-razgovor-trampa-s-liderom-tayvanya-232111_.html

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДИПЛОМАТІЯ

Карандась І.*

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ РАДИ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Історично проблема війни та миру займала ключове місце в міжнародних відносинах. За різними оцінками за весь час існування людство знаходилося в стані миру менш ніж 300 років. В різні епохи нації по-різному намагались підтримувати мир та безпеку: починаючи з перших договорів про захист та оборону, закінчуючи системами регіональних безпекових союзів. Однак у ХХ ст. спалахнули дві глобальні конфронтації, що продемонстрували неефективність існуючих механізмів в новому більш глобалізованому світі. Відповіддю на такі виклики стало створення Організації Об'єднаних Націй – платформи, що мала бути дієвим механізмом попередження безпекових загроз.

Проте ХХІ ст. стало свідченням того, що деякі складнощі минулого сторіччя залишаються надзвичайно актуальними і сьогодні. За оцінками HumanRightWatch [1] з 2000 р. по 2015 р. в світі внаслідок військових дій загинуло понад 800 тис. осіб. Процеси глобалізації та технічний прогрес лише ускладнили форми та перебіг конфліктів. Виникають нові виклики та загрози, що являють собою гостру небезпеку для світової спільноти. За даними Стокгольмського інституту дослідження проблем миру [2] на сьогодні в світі відбувається 43 воєнні конфлікти.

Дедалі частіше постають питання щодо ефективності ООН в цілому, та особливо Ради Безпеки – органу, головна місія якого, *inter alia*,

---

* Студент 4 курсу спеціальності “міжнародні відносини” Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: д. політ. н., проф. Скороход Ю.С.

запобігати конфліктам на світовій арені. Очевидно, що в процесі діяльності Рада Безпеки зіштовхнулася із рядом проблем, подолання яких можливо лише шляхом реформування самого механізму діяльності цього органу.

До однієї з головних проблем традиційно відносять репрезентативність, та, відповідно, проблему розширення Ради Безпеки ООН. Стаття 23 Статуту ООН [3] визначає, що орган має складатися з 5 постійних членів – Франції, Великої Британії, США, Росії та Китаю, та 10 непостійних членів, що мають обиратися Генеральною Асамблеєю. “Велика П’ятірка” – країни-переможниці Другої світової війни та найпотужніші тогочасні актори. Надання їм особливого статусу, такого як, наприклад, право вето, мало гарантувати неповторення помилок попередниці ООН – Ліги Націй. Однак, з часу формування цього механізму минуло вже понад 70 років. У світі з’явилися нові потужні актори, які, по-перше, відіграють істотну роль в діяльності ООН, і, зокрема, у виконання її Цілей та Принципів, та, по-друге, є реальними центрами сили. У першу чергу це Німеччина, Японія, Індії та Бразилія. Окремо постає питання з непостійними членами Ради Безпеки. Після збільшення кількості членів ООН дедалі загострюється проблема репрезентативності Організації. На сьогодні членами ООН є 193 держави, яких в Раді Безпеки представляють 10 непостійних членів. De facto, питання збільшення кількості членів Ради Безпеки та суміжні з цим питання (в першу чергу право вето та регіональний розподіл місць для непостійних членів) ось уже понад 50 років стоять на порядку денному процесу реформування органу.

Іншою гострою проблемою є послаблення авторитету Ради Безпеки та відповідно зменшення ролі цього органу у вирішенні безпекових питань. На думку автора, ця проблема містить в собі дві складові, які, хоч і є взаємопов’язаними, однак потребують різних підходів до вирішення.

Першим проявом послаблення авторитету можна вважати дії членів Ради Безпеки в обхід механізмів цього органу. Деякі актори вдаються до активних політичних та військових дій без їх розгляду чи погодження з Радою Безпеки, або ж намагаються у деяких випадках “виправдати” здійснені кроки шляхом просування резолюцій вже після завершення певної фази діяльності. Серед прикладів такої політики можна виокремити наступне: дії США та Радянського Союзу під час Суецької кризи 1956 р. [4], коли країни спочатку вдалися до погроз застосування сили, а лише згодом прийняли рішення в рамках Ради Безпеки; операція НАТО в Югославії у 1999 р. [5], яка проводилась без мандату ООН; нещодавні погрози Сполучених Штатів провести військову операцію в Північній Кореї [6], що йдуть всупереч позиціям, висловленим в Раді Безпеки. Ці події свідчать про серйозні інституційні проблеми органу та нагадують проблеми, з якими зіштовхнулася Ліга Націй.

Другою складовою частиною проблеми послаблення авторитету є відмова певних акторів виконувати резолюції Ради Безпеки або ж ігнорування її резолюції, використовуючи відсутність чіткості формулювання їх положень. Так, за період існування механізму було проігноровано понад 100 резолюцій органу, серед яких такі принципово важливі резолюції, присвячені врегулюванню криз, як 83(1950) [7] (корейська криза) та 161(1961) [8] (криза в Конго (Заїр)).

Таким чином, на сьогодні Рада Безпеки ООН зіштовхнулася з проблемами, що можуть загрожувати ефективному виконанню Принципів та Цілей ООН і встановленню та підтриманню міжнародного миру та безпеки. З одного боку, проблема репрезентативності унеможлиблює справедливий розподіл місць в органі та відповідно призводить до небажання деяких акторів діяти в рамках Організації. З іншого боку, потужні актори прагнуть забезпечити свої власні політичні інтереси, які часто не відповідають загальним інтересам людства. На думку автора,

тенденція останніх років свідчить про загострення існуючих інституційних проблем та протиріч всередині самого органу, подолання яких вимагає консолідованих зусиль акторів заради необхідної реформації Ради Безпеки ООН.

Список використаних джерел

1. WORLD REPORT 2015 [Електронний ресурс] // Human Rights Watch. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.hrw.org/world-report/2015>.
2. SIPRI Yearbook 2016. Armaments, Disarmament and International Security [Електронний ресурс] // Stockholm International Peace Research Institute. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://global.oup.com/academic/product/sipri-yearbook-2016-9780198787280?cc=us&lang=en&>.
3. TheUNCharter [Електронний ресурс]. – 1945. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org/en/charter-united-nations/>.
4. Milner L. The Suez Crisis [Електронний ресурс] / Laurie Milner // BBC. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://www.bbc.co.uk/history/british/modern/suez_01.shtml.
5. NATO's role in relation to the conflict in Kosovo [Електронний ресурс]. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nato.int/kosovo/history.htm>.
6. Rex Tillerson on North Korea: Military action 'an option' [Електронний ресурс] // BBC News. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.bbc.com/news/world-asia-39297031>.
7. 83(1950). Resolution of 27 June 1950 [Електронний ресурс]. – 1950. – Режим доступу до ресурсу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/064/96/IMG/NR006496.pdf?OpenElement>.
8. 161(1961). Resolution of 27 June 1950 [Електронний ресурс] // 1961 – Режим доступу до ресурсу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/171/68/IMG/NR017168.pdf?OpenElement>.

СПІВРОБІТНИЦТВО ООН ТА КИТАЮ: НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Політика Китайської Народної Республіки щодо співпраці з ООН здавна характеризувалася комплексністю та прагматичністю. З часу здобуття повноправного міжнародного визнання з боку ООН у 1971 році, Китай намагався проводити збалансовану політику в рамках ООН без особливого залучення до миротворчих заходів, реалізованих організацією. Лише 1982 року Китай вперше підтримав резолюцію щодо фінансування миротворчих сил, і тільки через десять років потому відправив свій миротворчий контингент в Камбоджу. З настанням нового сторіччя чітко вималювалося прагнення Китаю відіграти більш активну роль у міжнародній миротворчості. Зміни в системі міжнародних відносин на тлі економічного піднесення Китаю та зростання нестабільності в низці регіонів пред'явили КНР вимогу поживити свою міжнародну діяльність, передусім через використання глобальної платформи – ООН [1], а останні два роки символізували собою небувалий рівень співпраці КНР та ООН. Чим спричинена така активна політика Китаю в ООН у час, коли низка світових гравців навпаки починають дистанціюватися дедалі більше від організації, наприклад, Ізраїль, що заявив про скорочення фінансування ООН, чи США на чолі з новою адміністрацією, яка планує вдатись до таких же кроків? Які причини зростання активності взаємин КНР та ООН та які можливі перспективи такого співробітництва? Щоб відповісти на ці питання, необхідно, на мій погляд, спертися на посутній аналіз останніх подій у відносинах ООН-КНР через призму практичних інтересів кожного контрагента взаємодії.

---

* Студент 4 курсу спеціальності “міжнародні відносини” Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.політ.н., проф. Скороход Ю. С.

По-перше, розширення співпраці з ООН дає Китаю можливість через участь в миротворчих місіях стабілізувати проблемні регіони, передусім на африканському континенті. Африка продовж останніх десяти років стала полюсом тяжіння для китайських інвестицій. У рамках комерційної стратегії «Go Global» (走出去) Китай активно заохочує вітчизняні компанії все більше інвестувати в проекти закордоном. З 2000 по 2010 рік торгівля між Китаєм та Африкою зросла в одинадцять разів, сягнувши у 2012 році показника у 180 млрд. доларів [2]. Найбільшу частку в загальному імпорті Китаю з Африки займає сировина, передусім рідкоземельні матеріали, на кшталт колумбіту, танталіту, вольфраміту, які використовуються при виготовленні високотехнологічної продукції. Країни, що постачають в Китай цю сировину, наприклад, ДР Конго, потерпають від збройних сутичок, а в низці країн із здавалося б замороженими конфліктами, досі виникають поодинокі зіткнення. Беручи активну участь в миротворчій діяльності ООН, Китай має змогу сприяти утвердженню миру й безпеки в цих країнах, відтак гарантувати захист власних громадян та китайських компаній, які працюють в тих країнах [3]. Для примноження цих зусиль Китай у 2015 році оголосив про своє прагнення приєднатися до нової Системи бойової готовності миротворчого потенціалу ООН, взявши участь у формуванні контингенту поліцейських миротворчих сил, куди він планує залучити 8 000 солдат [4]. Цей суттєвий приріст демонструє нову якість китайської залученості в миротворчі операції закордоном.

По-друге, ширше залучення в діяльність миротворчих місій забезпечує КНР легітимну базу для набуття китайськими збройними силами бойового досвіду. Оскільки Китай не є членом жодних військово-політичних організацій, наявність такого інституту як миротворчі операції ООН дає можливість Китаю в польових умовах нарощувати співпрацю та обмінюватися досвідом зі збройними загонами з інших країн. Крім цього, китайські військові можуть активно співпрацювати з оборонними відомствами африканських країн і таким чином сприяти підвищенню професійного рівня тамтешніх військ, що

страждають від неспроможності роззброїти чи ліквідувати терористичні та революційні угруповання, які зчиняють повстання на їхній території. У своїй промові на засіданні ГА ООН в 2015 році, Сі Цзіньпін оголосив про участь Китаю у формуванні поліцейського контингенту [4]. У перспективі цей загін дозволить Китаю не тільки брати безпосередню участь у бойових діях, але й гарантувати порядок, здійснювати нагляд та захист різних об'єктів, серед яких можуть бути компанії, що працюють з Китаєм тощо.

По-третє, розширена співпраця з ООН дозволяє Китаю більш дієво просувати імідж надійного та відповідального глобального партнера, зацікавленого в розвитку бідних країн. Цій меті слугує підписання 6 травня 2016 року угоди з ООН про фінансування Китаєм її діяльності, в рамках якої засновано спільний Фонд розвитку й миру з капіталом в 1 млрд. доларів [5]. Варто зазначити, що Китай розглядає цей захід як збільшення свого конструктивного внеску в розвиток відсталих країн, адже за останні 60 років Китай надав міжнародну допомогу в розмірі 63 млрд. доларів для 166 країн. Зараз Китай планує до 2030 року збільшити обсяг інвестицій у найменш розвинуті країни до 12 млрд. доларів [4]. Крім цього, Китай активно списує борги для таких країн, а також тих, що не мають виходу до моря або розташовані на малих островах. Ці кроки на тлі бажання деяких помітних донорів ООН, зокрема США та Ізраїлю, скоротити фінансування ООН, а отже, і обсяги наданої міжнародної допомоги, забезпечують Китаю привабливий імідж в очах не тільки ООН, але й низки країн так званого «світового Півдня». Разом з тим, Китай все одно підкреслює ефективність ООН як механізму надання міжнародної допомоги, і опосередковує це структурами ООН позаяк офіційно відводить саме цій організації ключову роль у наданні допомоги бідним країнам [6].

Отже, відносини між Китаєм та ООН продовжують розвиватися по висхідній траєкторії, що проявляється у збільшенні Китаєм фінансування ООН, реалізації низки спільних проектів для надання допомоги найбіднішим країнам,

активізації участі Китаю у миротворчих операціях ООН тощо. Прикметно, що ці кроки реалізуються в умовах, коли інші глобальних гравці воліють скоротити фінансовий внесок в бюджет організації та обмежити участь у її миротворчих місіях. У той час, коли бюджетний план, запропонований новою адміністрацією США, під назвою America First передбачає зростання ролі протекціоністських заходів у політиці країни [7], виступ Сі Цзіньпіна в ООН 2015 року, а також в Давосі у 2017 році засвідчили бажання Китаю обстоювати глобалізацію та просувати ідею створення зон вільної торгівлі, опираючись на механізм багатосторонньої дипломатії, передусім ООН. Згадані ініціативи слугують національним інтересам Китаю – дають йому змогу на місцях гарантувати безпеку китайських компаній та громадян, охороняти стратегічні лінії комунікацій в країнах, охоплених війною, сприяти поліпшенню китайського іміджу на міжнародній арені, тим самим долучаючи до кола своїх партнерів все більше число держав. У перспективі це може дозволити Китаю очолити зусилля низки держав щодо стабілізації регіонів-постачальників важливих для економічного зростання продуктів та боротьби з неопротекціонізмом, що в кінцевому підсумку стане вигідним як ООН, що отримуватиме фінансування від Китаю на програми з досягнення Цілей тисячоліття, так і самому Китаю, якому вдасться більш ефективно розбудовувати безпечне та мирне міжнародне середовище, необхідне для його мирного піднесення (和平崛起).

Список використаних джерел

1. The Diplomat. How China is changing the UN. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://thediplomat.com/2015/10/how-china-is-changing-the-un/>.– Перевірено 19.03.2017
2. RAND Corporation. China's Expanding African Relations. Implications for U.S. Security. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR900/RR905/RAND_RR905.pdf. - Перевірено 19.03.2017

3. 中华人民共和国国务院新闻办公室. 中国武装力量的多样化运用 (白皮书).
– Электронний ресурс. – Режим доступу:
<http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2013/Document/1312844/1312844.htm>. –
Перевірено 19.03.2017
4. Wang Xuemen. President Xi Jinping's UN speech in 6 keywords. –
Электронний ресурс. – Режим доступу:
<http://english.cntv.cn/2015/09/29/ARTI1443527454999172.shtml> –
Перевірено 19.03.2017
5. The State Council of the People's Republic of China. China signs agreement
with UN to finance peace, security activities. – Электронний ресурс. – Режим
доступу:[http://english.gov.cn/news/top_news/2016/05/07/content_281475343
697664.htm](http://english.gov.cn/news/top_news/2016/05/07/content_281475343697664.htm). – Перевірено 19.03.2017
6. 中华人民共和国国务院新闻办公室. 《中国的对外援助 (2014)》白皮书
(全文). – Электронний ресурс. – Режим доступу:
<http://www.scio.gov.cn/zfbps/ndhf/2014/Document/1375013/1375013.htm>. –
Перевірено 19.03.2017
7. BBC- News. Trumpbudget: Globallosersof 'AmericaFirst' plan. –
Электронний ресурс. – Режим доступу: [http://www.bbc.com/news/world-us-
canada-39295939](http://www.bbc.com/news/world-us-canada-39295939) . – Перевірено 19.07.2017

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ РЕГІОНУ СУБСАХАРСЬКОЇ АФРИКИ

Країни Субсахарської Африки вже протягом тривалого періоду часу демонструють найвищі темпи росту населення у світі. Зараз, за оцінками Організації Об'єднаних Націй, у цьому регіоні проживає приблизно 1 мільярд людей, що є удвічі більше, ніж кількість населення ЄС чи Північної Америки. До того ж ця цифра до 2050 року може подвоїтися. Ще у 1960 році у найбільш населеної держави Африки – Нігерії – проживало близько 40 млн. осіб. Сьогодні ж тут мешкає більш ніж 185 млн. осіб, а вже до 2030 року, за прогнозами ООН, налічуватиметься 262 млн. осіб очікується в Ефіопії (сьогодні там проживає приблизно 100 млн.), ще 120 млн. – у ДР Конго (зараз 78 млн.), 83 млн. очікується у Танзанії (нині 54 млн.). Не дивлячись на значний демографічний приріст, темпи зростання виробництва продовольчих та інших товарів не є такими динамічними, що у свою чергу означає існування попиту на імпортовані продовольчі товари [1].

Варто відмітити також і темпи економічного зростання ряду держав Субсахарської Африки. На сьогодні для більшості країн регіону вони становлять близько 4-5% щороку. До того ж, у таких країнах як Ефіопія, Танзанія, Мозамбик і Кенія вони складають 7-10% щороку. Досить показовим у цьому плані можна назвати вплив світової фінансової кризи 2008 року, яка проявилася лише у тимчасовому уповільненні темпів економічного росту з понад 7% до 4%. До 2050 року очікується, що ВВП країн Чорної Африки може збільшитись у 5-7 разів [2].

---

* Студента 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Сапсай А.П.

Політичний інтерес та співпраця між Україною та країнами регіону Субсахарської Африки існує, але все одно вони мають радше формальний, аніж прагматичний характер. Урядова програма співробітництва України з країнами Африки на період 2013-2015 рр. передбачала розвиток міжнародних відносин із країнами Африканського континенту та його визначення як одного з напрямків зовнішньої політики України. Хоча у ряді програмних документів, що визначають зовнішню політику нашої держави, зокрема Стратегія національної безпеки України, Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Воєнна доктрина України, Стратегія «Україна-2020», проект Енергетичної стратегії до 2035 року не містять жодних прямих згадок про країни цього регіону. Україна має лише 5 дипломатичних представництв у цьому регіоні, що є надзвичайно мало.

Тим не менш, темпи економічного співробітництва між Україною та країнами регіону Субсахарської Африки щороку збільшуються. Так, 2015 року було експортовано з України прокату зі сталі на суму 262,9 млн €, напівфабрикати з неї обсягом 31 млн €, а також пшениця, експорт якої оцінюється у 180 млн €. Головними імпортерами української продукції у 2015 р. були 4 країни, що знаходяться на північному сході регіону, а саме Ефіопія (125 млн €), Джібуті (53,9 млн €), Кенія (45 млн €), а також Південний Судан (20,1 млн €). Не вражають показники торгівлі з двома найбільшими економіками цього регіону – Нігерії та ПАР. Експорт продукції склав лише 108 млн € та 49 млн € відповідно. Серед найбільших споживачів української продукції є також ряд західноафриканських держав, зокрема Сенегал (47,9 млн €), Гана (37,5 млн €), Кот-д'Івуар (21,4 млн €). До інших країн цього регіону експорт здійснюється або у малих кількостях або взагалі не здійснюється [3].

У 2000-і рр. основною статтею українського експорту була продукція чорної металургії, а також мінеральні добрива. Експорт цієї продукції у 2011 році становив у 1,5, а інколи і в 10 разів більше, ніж у 2015 році. Зменшення показників пояснюється конкуренцією між українськими та китайськими

постачальниками, де продукція останніх є більш конкурентноспроможною за рахунок впровадження сучасних технологій у виробництво, які знижують собівартість.

Зростання попиту на продовольство в регіоні, а також очікуване збільшення виробництва сільгосппродукції в Україні може стати важливим фактором посилення співробітництва між нашою державою та країнами Субсахарської Африки. Лише пшениці було продано на суму 3,7 млрд доларів США. Найбільшими покупцями стали Нігерія, Ефіопія, Кенія, Танзанія, Мозамбик. В останні роки розпочалися поставки кукурудзи, зокрема до Кот-д'Івуару було експортовано продукції на суму 2 млн €, до Анголи – 0,25 млн €. Розпочатий експорт до ПАР та Камеруну. Динамічними темпами зростає експорт м'яса. Найбільшими імпортерами є ПАР, Бенін, Ангола, Конго, Гана. До речі, в останні роки значно зменшився розрив між європейськими та українськими постачальниками м'яса, на користь останніх [4].

Наступним досить перспективним сегментом співробітництва можна назвати фармацевтичний. У 2015 році всіма країнами Субсахарської Африки було закуплено ліків на суму 6 млрд €, хоча у 2011 р. цей показник становив 4,1 млрд €. На сьогодні ж Україна є значним експортером фасованих медпрепаратів (всього експортували за 2015 рік товарів на 126 млн €). Зокрема, у країни Африки у 2015 році фармацевтичної продукції було експортовано на 234 тис €, відмічаються передумови до помітного зростання цього показника у наступні роки. Значну роль вже відіграє “народна” дипломатія з країнами, які довгий час співпрацювали з Україною у медичній сфері, зокрема у підготовці студентів-медиків в українських університетах.

Великий потенціал присутній у збуті авіапродукції. Насамперед мова йде про експорт готових вітчизняних літальних апаратів та модернізація старої радянської техніки, а також продаж авіадвигунів та іншого авіаобладнання. 2015 року Південний Судан, Уганда, Конго, Ліберія й Ангола були головними імпортерами авіапродукції в регіоні. Значний попит є і на продукцію

машинобудування, хоча він є набагато меншим у порівнянні із країнами Північної Африки. Найбільше експортується різноманітна спецтехніка, сільськогосподарські машини, трактори тобто продукція, яку здатна запропонувати українська сторона [5].

Підсумовуючи нинішній стан та перспективи співробітництва між Україною та країнами регіону Субсахарської Африки, можна зробити висновок, що взаємний інтерес дійсно присутній. З одного боку – динамічний розвиток держав Африки на південь від Сахари потребує більших ресурсів, а з іншого – пошук Україною нових ринків, що були втрачені внаслідок російської агресії. Вже є навіть певні здобутки, але тим не менш, через відсутність більш глибокого політичного бачення, а також стратегії співробітництва з цими державами Україні буде набагато важче зробити цей регіон своїм важливим партнером.

Список використаних джерел:

1. World population prospects. The 2015 Revision [Електронний ресурс] – 2015 – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.compassion.com/multimedia/world-population-prospects.pdf>
2. World Economic Outlook. Uneven Growth. Short- and Long-term Factors - Revision [Електронний ресурс] – 2015 – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/>
3. Динаміка експорту-імпорту послуг за країнами світу [Електронний ресурс] – 2016 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу [Електронний ресурс] – 2016 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Відкрити Африку. Нові ринки для українського експорту [Електронний ресурс] – 2016 – Режим доступу до ресурсу: <http://tyzhden.ua/Economics/169033>.

РОЛЬ ООН У ВРЕГУЛЮВАННІ ІНДО-ПАКИСТАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Проблема Кашміру вже понад півсторіччя залишається однією з найгостріших суперечок у відносинах між Індією та Пакистаном. Поділити колишню Британську колонію за релігійним принципом, як виявилось, не так вже і легко, особливо коли уряд сповідує індуїзм, а більша частина населення – іслам.

Боротьба за бажане князівство вилася у чотири війни – 1947-1948, 1965, 1971 та 1999 років. Постає проблема гонки озброєнь, загострена ядерним питанням: як Індія, так і Пакистан відмовилися приєднуватися до ДНЯЗ, публічно продемонструвавши при цьому свої ядерні програми. Нарешті, за всі роки нестабільної ситуації регіон Кашміру перетворився на притулок для терористів, на користь яким грає важкодоступна гориста місцевість. Тож, хоча конфлікт має локальний характер, його наслідки виходять далеко за межі Південної Азії та несуть з собою реальну загрозу.

Яким чином можна «...залагоджувати або вирішувати міжнародні спори чи ситуації, які можуть привести до порушення миру...» [1]? Яка інституція могла б «...бути центром для узгодження дій націй...» [1]? Звичайно, конфлікт про приналежність Кашміру не оминув Організацію Об'єднаних Націй, і вона таки спробувала вирішити проблему, але чи вдалося?.

Після перших збройних зіткнень майже одразу розпочалися двосторонні переговори, які тривали до грудня 1947 р. Тоді обидві сторони дійшли згоди, що має бути проведений референдум під егідою ООН – звичайно, такому не судилося статися. Натомість, Індія першою звернулася до ООН зі скаргою на

---

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.політ.н., проф. Скороход Ю. С.

втручання у внутрішні справи держави з боку Пакистану, на що останній відповів звинуваченнями в бік Індії в агресії та геноциді проти мусульманського населення Кашміру.

У січні 1948 р. питання було передано Пакистаном на розгляд Ради Безпеки ООН. 17 січня того ж року Рада Безпеки приймає резолюцію, в якій вона «...звертається до урядів Індії і Пакистану з призивом негайно вжити всіх належних заходів в рамках їх повноважень ... з метою направлення їх на покращення положення...» [2]. Типові фрази про підтримку миру, але дещо таки було зроблено: сформували Комісію ООН з Індії та Пакистану. Варто зауважити, що Комісії з самого початку була надана, як на мене, другорядна роль посередника, а не того, хто міг би раз і назавжди вирішити проблему, примусивши сторони дотримуватися принципів міжнародного права. На додаток, загальність фраз про необхідність демілітаризації князівства в наступних резолюціях призвела до того, що держави по-різному трактували їх зміст – це фактично блокувало всі рішення ООН, в той час як військові дії тривали.

13 серпня 1948 р. Комісія ООН приймає нову резолюцію, за якою Пакистан має вивести з території штату свої війська, а після цього те ж саме має зробити Індія. На території Кашміру мають залишатися лише підрозділи індійської армії для забезпечення порядку. Після повної демілітаризації доля Кашміру буде вирішуватися у відповідності до бажань його населення [3]. Умови виконані не були: Пакистан не вивів війська, а Індія, у відповідь на це, відмовилась від дотримання власних зобов'язань. Мабуть, єдине, що було досягнуто ООН в той період – це встановлення лінії припинення вогню до 1 січня 1949 р., що фактично поділило Кашмір на 2 частини.

Варто зауважити, що конфлікт розгортався на тлі Холодної війни. Як США, так і СРСР могли використовувати це питання на свою користь. Хоча Індія займала нейтральну позицію, вона мала досить тісні зв'язки з Радянським Союзом, який протягом 1952-1964 рр. декілька разів користувався своїм правом

вето щодо рішень, ініційованих Пакистаном, які передбачали використання в Кашмірі військ ООН задля проведення плебісциту. Радянські представники аргументували це тим, що такий розвиток подій може «викликати місцеві конфлікти і загострити міжнародну обстановку в регіоні» [4]. Не були втілені також плани Даллеса і Діксона, що передбачали відповідно створення незалежного Кашміру та проведення плебісциту лише у Кашмірській долині.

Отже, ООН не вдалося ефективно посприяти вирішенню суперечки щодо приналежності Кашміру. Проблема полягає в тому, що підходи двох держав кардинально різні: якщо Ісламабад виступає за те, щоб конфлікт був врегульований на міжнародному рівні, адже вважає статус князівства ще не вирішеним, Делі говорить про те, що питання вже закрите, вважаючи Кашмір законною частиною своєї держави. Виходячи з цього, найголовніше завдання, що постає перед ООН – це знайти компроміс там, де його не може бути, та чи можливо це?

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй // http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf.
2. Resolutions adopted and decisions taken by the Security Council in 1948 // <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/047/63/IMG/NR004763.pdf?OpenElement>.
3. Белокреницкий В.Я. Южная Азия в мировой политике / В. Я. Белокреницкий, В. Н. Москаленко, Т. Л. Шаумян. - М.: Междунар. Отношения, 2003 – 368 с.
4. Official Records of the Security Council of the United Nations – 12th session. – 1957. – Febr. 18.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ США

Культура є одним із ключових інструментів «м'якої сили», що дозволяє державі просувати національні інтереси, досягати кращого рівня співробітництва та взаєморозуміння, формувати власний імідж на міжнародній арені.

Розглядаючи поняття «культурна дипломатія», варто проводити розрізнення між офіційною зовнішньою культурною політикою і так званою «неофіційною». До першої відноситься державне регулювання культурної сфери зовнішньої політики, що може також включати в себе і деякі недержавні механізми, якими є спонсорські організації та філантропічні фонди [1]. До неофіційної ж можна зарахувати телебачення, шоу-бізнес, субкультури, кіноіндустрію. США успішно використовує в своїх інтересах обидва аспекти, що призвело до поширення таких понять, як «американізація», «американська мрія», а також думки про намагання цієї держави досягти культурного імперіалізму.

Активізація зусиль США в укріпленні культурної дипломатії відбулась у 30-тих роках ХХ століття, що було викликано необхідністю протистояти впливу нацистської Німеччини в країнах Південної Америки та Карибського басейну. Проявом цього стало прийняття Конвенції з розвитку міжамериканських культурних зв'язків, а також утворення в структурі Держдепартаменту США Відділу культурних зв'язків.

Проте абсолютно нове значення культурна дипломатія отримала вже в період після Другої світової війни із розумінням того, що формування бажаного

---

* Студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д. політ. н., проф. Скороход Ю. С.

іміджу держави можливе не лише завдяки економічній та політичній могутності, але і за рахунок культурної. Експорт американських цінностей та способу життя стає важливою частиною ідеологічної пропаганди, створюються культурні та освітні програми обміну, зокрема і програма Фулбрайта, за кордоном поширюються журнали про американську культуру та організовуються виставки, створено Інформаційне агентство США(USIA). Як зазначено в доповіді Державного департаменту «Культурна дипломатія. Стержень публічної дипломатії» 2005 року, «коли держава перебуває в стані війни, потрібно використовувати кожен інструмент в багажі дипломатії, включаючи просування культурних досягнень» [2].

Але разом із завершенням холодної війни культурна дипломатія втрачає свою важливість. Різко зменшується фінансування програм обміну, згортаються мовні курси, особливо при адміністрації Джорджа Буша молодшого. Крім того, посилення візових обмежень після подій 11 вересня закрило перед іноземними студентами ще більше можливостей для здобуття освіти в США. Вони ж після повернення додому могли б стати неформальними лобістами інтересів США, втіленням американських ідеалів, і як сказав колишній держсекретар Колін Пауелл: «Я не можу уявити собі більш цінного активу в нашій країні, ніж дружба майбутніх світових лідерів, які здобули освіту тут» [3]. Водночас більших обертів набирає стихійна і невідконтрольна нікому експансія американської культури – від бургерів і кока-коли до CNN, MTV та Голлівуду. Це призводить до більш «американізованого», а точніше «каліфорнізованого» світу. І хоча цей процес є добровільним та спонтанним, він також може слугувати цілям і офіційної культурної дипломатії.

Адміністрація Барака Обами зі свого боку намагалась викоринити негативні наслідки використання силової політики та занепаду культурної дипломатії, роблячи акцент на важливості «розумної» сили, як одного із визначальних засобів реалізації національних інтересів.

На сьогодні одним із основних інструментів здійснення культурної дипломатії у США є Бюро у справах освіти та культури США, в рамках якого діють низки програм обміну, мовних курсів. Невід'ємною часткою є і філантропічні фонди та спонсорські організації, які значно посилили свій вплив у зв'язку із скороченням фінансування державних інституцій, це і фонд Форда, Рокфеллера, Карнегі. Завдяки їм була створена розгалужена мережа дослідницьких і суспільних організацій. Не варто також забувати і про роль Конгресу у веденні ефективної культурної дипломатії, адже під його егідою створено найбільші урядові організації США в галузі освіти, науки та мистецтва, саме до його компетенції належить затвердження частки бюджету, призначеної для фінансування культури.

Отже, культурна дипломатія являє собою важливу складову «м'якої» сили держави, яка слугує просуванню ідеалів та досягнень країни, поліпшенню міждержавного діалогу та ефективному веденню зовнішньої політики. У США вона здійснюється як через урядові механізми, так і через недержавні інститути. Проблематика питання на сьогодні полягає в недостатньому фінансуванні засобів здійснення цієї сфери та дієвому використанні «неофіційної» культурної політики в інтересах держави.

Список використаних джерел:

1. Філімонов Г. "М'яка сила" культурної дипломатії США / Георгій Філімонов. – Москва, 2010
2. Cultural Diplomacy. The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy [Електронний ресурс] // U.S. Department of state. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> .
3. Statement on International Education Week 2001 [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2001/4462.htm> .

АСЕАН ТА КНР: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Період глобалізації ознаменував тенденцію розвитку міжнародних організацій по всьому світу, що відображає все більшу зацікавленість держав активно покращувати свій міжнародний статус через участь у багатосторонніх форумах та вирішувати проблеми спільно задля ефективного їх врегулювання. Не винятком є і АСЕАН – регіональне інтеграційне об'єднання у Південно-Східній Азії, до складу якого входять 10 країн регіону, зокрема Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Філіппіни, Таїланд, Бруней, В'єтнам, Лаос, М'янма та Камбоджа. Утворившись, як відповідь на загрозу комунізму під час Холодної війни та як бажання поглибити співпрацю в регіоні, організація пройшла довгий шлях, щоб закріпитися на міжнародній арені, розвиваючи відносини з великою кількістю акторів, особливо з сусідніми, зокрема з КНР – державою, яка останнім часом набирає все більших обертів на світовій арені [1].

Відносини ж між АСЕАН та КНР можна розглядати на трьох рівнях: власне двосторонніх взаємодіях держав-членів АСЕАН з КНР, міжнародному та організаційному – в рамках співпраці з АСЕАН в цілому.

Особливо активна інтенсифікація відносин відбулася після Азійської фінансової кризи 1997 р [2]. КНР починає залучати все більше інвестицій в країни регіону з метою диверсифікації свого енергетичного експорту, посилення впливу на окремі держави з сировинно-орієнтованою економікою та впровадження транспортних проєктів. Новою віхою економічних взаємовідносин стала Зона вільної торгівлі між АСЕАН та КНР, яка почала діяти з 2010 р., що призвело до того, що Китай впевнено тримається на

---

* Студент 2 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: ас. Опанасюк О.І.

першому місці серед основних торгових партнерів АСЕАН, яка для Піднебесної є третім за величиною торговим партнером, четвертим ринком експорту і другим імпорту [3]. Власне тому економічна взаємодія є найпріоритетнішою серед перспектив поглиблення відносин.

З іншого боку, торгові й фінансові відносини є ефективним важелем для закріплення впливу КНР у регіоні у стратегії створення Азійського монетарного союзу та посилення симбіотичних зв'язків з членами АСЕАН для досягнення політичних цілей, особливо у Південно-Китайському морі, оскільки залежність в економічному плані створює передумови для обстоювання певних політичних рішень найбільшого торгового партнера, яким є КНР, в тактиці нівелювання механізмом консенсусу у прийнятті рішень членами АСЕАН [4].

На міжнародному рівні спостерігається певний дисонанс, який проявляється у тому, що для КНР пріоритетним є розвиток двосторонніх відносин з країнами АСЕАН, а не багатосторонніх в рамках співпраці з Організацією в цілому. Дана стратегія Піднебесної підриває впливовість та легітимність Асоціації, адже збереження гетерогенності її учасників негативно впливає на поступ АСЕАН як регіонального об'єднання. Такі дії КНР можна пояснити тим, що вирішуючи будь-які питання на найнижчому – двосторонньому – рівні, держава забезпечує собі перевагу над окремими членами Асоціації, що гарантує їй абсолютний успіх у всіх видах взаємодії з країнами регіону.

Не меншою проблемою співробітництва є зіткнення інтересів двох впливових акторів – США та власне КНР. Оскільки через Південно-Китайське море проходить інтенсивна морська торгівля, то прагнення відігравати більшу роль як в контролі за ним, так і в налагодженні дружніх відносин з державами регіону призводить до необхідності створення ефективного майданчика для переговорів. Саме ним може стати АСЕАН, але з деякими змінами в механізмах реалізації, щоб якнайкраще вирішити конкуруючі інтереси та сприяти

якнайкращому співробітництву як в «трикутнику» США-АСЕАН-КНР, так і суто АСЕАН-КНР[4].

Через неоднозначність двосторонньої та міжнародної взаємодій найефективнішим рівнем співробітництва може стати організаційний, що відображає механізми співпраці в межах АСЕАН, тобто ті формати, які залучають всіх або більшість держав-членів Асоціації у спільні відносини з КНР.

У короткостроковій тенденції може виявитися дієвою Висока Рада (ВР) – складова частина Безпекової Спільноти АСЕАН. Її головна мета – «вирішення розбіжностей, суперечок та конфлікт мирним шляхом» [5]. Так, цей механізм може стати багатостороннім форумом для врегулювання конфлікту в Південно-Китайському морі, адже Китай як учасник Договору про дружбу та співробітництво у Південно-Східній Азії, який вона підписала у 2003 р., погодився на створення ВР .

Проте внаслідок постійної зміни світового політичного середовища та досягнення ефективності будь-якого майданчика чи органу в рамках АСЕАН потрібно змінити механізм прийняття рішень членами Асоціації, який заснований на консенсусі країн-членів. Краще ж було б увести механізм одностайності, якщо певне питання торкається половини або більшість держав АСЕАН та мажоритарний – для рішень, у який зацікавленими сторонами є менше 50 % учасників Організації [5]. У такому випадку буде легше виробити спільну позицію щодо нагальних проблем як між державами регіону, так і з іншими країнами, зокрема з КНР.

Найуспішнішими з точки зору власне співпраці КНР-АСЕАН є формат АСЕАН+3, адже він орієнтований як на поглиблення економічної співпраці, так і на створення якісно нового співробітництва на регіональному рівні між АСЕАН та Східної Азією, та програма «Спільних операцій у відповідь на загрозу наркотиків», яка націлена на обмін досвідом у боротьбі з незаконним

обігом та продажом наркотичних речовин, що сприяє регіональному та субрегіональному співробітництву саме на багатосторонній основі [2].

Отже, співробітництво між АСЕАН та КНР здійснюється на трьох рівнях: двосторонньому – між Китаєм та окремим державами Асоціації, на міжнародному та на організаційному – в межах самої Організації, при чому найпріоритетнішими є економічні, безпекові та політичні відносини. У той же час, бажання КНР співпрацювати на двосторонньому рівні підриває ефективність АСЕАН як регіональної організації та актора міжнародних відносин, тому перспективою співробітництва є розвиток організаційного рівня з одночасною зміною та вдосконаленням механізмів функціонування Асоціації для розвитку багатосторонніх відносин міжрегіональної співпраці.

Список використаних джерел:

1. Домінік З. Світ у 2017: Шлях АСЕАН / Зіглер Домінік. // The Economist. – 2016. – С. 46–47.
2. Haacke J. SEEKING INFLUENCE: CHINA'S DIPLOMACY TOWARD ASEAN AFTER THE ASIAN CRISIS / Jürgen Haacke. // Lynne Rienner Publishers. – 2002. – С. 13–52.
3. Зона свободной торговли Китай-АСЕАН [Електронний ресурс] // Южный Китай. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.south-insight.com/node/120>
4. Linh T. The ASEAN Crisis, Part 2: Why Can't ASEAN Agree on the South China Sea? [Електронний ресурс] / Linh Tong // The Diplomat. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://thediplomat.com/2016/12/the-asean-crisis-part-2-why-cant-asean-agree-on-the-south-china-sea/>
5. Linh T. The ASEAN Crisis, Part 3: What Should ASEAN Do About the South China Sea Dispute? [Електронний ресурс] / Linh Tong Linh // The Diplomat. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://thediplomat.com/2016/12/the-asean-crisis-part-3-what-should-asean-do-about-the-south-china-sea-dispute/>.

США І РЕФОРМУВАННЯ ООН

В Статуті Організації Об'єднаних Націй окреслено низку пріоритетних цілей, серед яких підтримання міжнародного миру та безпеки, усунення загрози миру й придушення актів агресії, здійснення міжнародного співробітництва в сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру [1]. Це звучить дуже амбітно і водночас виглядає як надзвичайно складне для виконання завдання.

Впродовж років активності Організації, її члени неодноразово наголошували на необхідності реформ, завдяки яким можна було б пристосовуватися до світу, що постійно змінюється і адекватно відповідати на виклики сучасності. Варто зазначити, що ООН все ж таки не стоїть на місці, час від часу вносячи поправки до свого Статуту. Наприклад, у 1963 р. кількість членів Ради Безпеки зросла з 11 до 15, а Економічної і Соціальної Ради – з 18 до 27 (у 1971 році їх стало 54). Тим не менш, попри наявну динаміку, цього об'єктивно замало. І сьогодні гостро стоять питання про збільшення членів Ради Безпеки (у тому числі постійних, на що претендують Німеччина та Японія) та неефективну роботу Секретаріату (члени Організації нарікають на невиправдані фінансові витрати).

Одним з найбільших прихильників реформування Організації Об'єднаних Націй завжди були Сполучені Штати Америки. Незадоволення з боку США пов'язане з неефективністю у питаннях підтримання міжнародної безпеки. Варто згадати, що неприйняття резолюції щодо військових дій в Іраку, яка була подана до Ради Безпеки 7 березня 2003 р., призвело до того, що вже 19 березня відбулася інтервенція в країну з боку коаліції на чолі зі Сполученими Штатами. Це було зроблено без санкції ООН і в подальшому породило дискусії серед

---

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: д. політ. н., проф. Скороход Ю. С.

політичної і військової еліти США стосовно доцільності існування Організації взагалі.

Тим не менш, американський уряд усвідомлює, що ООН є важливим інструментом зовнішньої політики. Вихід з Організації навряд чи можна розглядати як серйозний варіант перебігу подій, на відміну від докорінних змін, що зробили б її діяльність більш ефективною.

Зрозуміло, що жодна країна, навіть така впливова як США, самотужки не може примусово реформувати ООН, хоча такі спроби були. У червні 2005 р. Палата представників Конгресу ухвалила рішення щодо скорочення американського внеску до регулярного бюджету ООН на 50%, якщо не буде виконано близько 40 вимог. Кофі Аннан, тогочасний Генеральний Секретар, засудив такі дії. Він зазначив, що перебування США в авангарді реформ є, безперечно, важливим, але обраний ними спосіб викликає сумніви.

Вподальшому Вашингтоном було сформовано принципи, що мають лежати в основі подальшого реформування Організації [2]. Вони полягають в наступному:

- відповідальність: кожна держава чітко виконує свої зобов'язання члена міжнародної спільноти з метою зупинити такі глобальні загрози миру та безпеці як тероризм і розповсюдження зброї масового ураження;
- підзвітність: ті держави, що здійснюють і фінансово забезпечують рішення, мають приймати активнішу участь у їх напрацюванні. Держави, що роблять значний внесок в укріплення міжнародної безпеки та стабільності, мають право бути членами Ради Безпеки, а ті держави, що підтримують тероризм – ні;
- ефективність: укріплення і раціоналізації потребують як сама структура Секретаріату ООН, так і міждержавний процес з усіма комітетами, програмами і агенціями;

- раціональне управління фінансовими ресурсами: відмова від зайвих витрат, підтримка консолідації та раціоналізації заходів ООН, допомога державам, що розвиваються, у боротьбі проти корупції;

- модернізація: регіональна блокова система має відповідати сучасним реаліям (розпад СРСР, розширення ЄС, поширення ринкових та демократичних цінностей серед регіональних груп);

- достовірність: санкції повинні бути обґрунтованими, держави, на які накладатися санкції, не повинні брати участь у діяльності Ради Безпеки, так само як порушники прав людини не можуть бути членами Ради з прав людини; свобода: вся робота Організації має бути спрямована на забезпечення основних прав і свобод людини.

З приходом до влади адміністрації Д.Трампа відзначається невизначеністю ситуація щодо американської позиції з питання реформування ООН. З одного боку, сам Президент у грудні 2016 р. доволі однозначно висловився щодо ООН, зазначивши, що це “просто клуб, де люди можуть зібратися разом, поговорити і добре провести час” [3]. З іншого боку, альтернативи ООН на сьогоднішній день не існує. Це єдина універсальна організація, в рамках якої за столом переговорів можуть опинитися майже всі держави світу (лише з декількома винятками).

Загалом же, найбільш чітко позиція США була висловлена Державним секретарем Кондолізою Райс 17 вересня 2005 р.: "Ми повинні трансформувати ООН відповідно до викликів нашого часу... Серед найголовніших пріоритетних завдань можна виділити створення нової Ради з прав людини... Ми також хочемо, щоб Рада Безпеки відображала такий світ, яким він є у 2005 р., а не такий, яким він був у 1945 р. Сполучені Штати вітають збільшення кількісного складу цього органу. Ми підтримуємо кандидатуру Японії на посаду постійного члена Ради Безпеки. Ми віримо, що країни, які розвиваються, також заслуговують на представництво в Раді. Це все має зробити Раду Безпеки ефективнішою, а вона повинна бути саме такою" [4].

Список використаних джерел

- 1.Статут Організації Об'єднаних Націй // http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf
- 2.Kim R. Holmes, Assistant Secretary for International Organization Affairs. Values and Principles in UN Reform // <https://2001-2009.state.gov/p/io/rls/rm/2004/35938.htm>.
- 3.<https://twitter.com/realDonaldTrump/status/813500123053490176>
- 4.Address of Secretary of State Condoleezza Rice at the 60th United Nations General Assembly. September 17, 2005 // <http://www.un.org/webcast/ga/60/statements/usa050917eng.pdf>

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Чубінідзе О.*

MULTILATERAL ENVIRONMENTAL AGREEMENTS AND SUBSIDIES

In accordance with Article 1 of the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures a subsidy shall be deemed to exist if there is a financial contribution by a government or any public body within the territory of a Member and there is any form of income or price support and a benefit is thereby conferred. The subsidy is prohibited only if it is specific (Article 2) and contingent, in law or in fact or as one of several other conditions, upon the use of domestic over imported goods (Article 3).

One of the exceptions that makes such subsidies non-actionable is assistance to promote adaptation of existing facilities to new environmental requirements imposed by law and/or regulations (Article 8.2 (c)) [1]. As for me, this provision is not easy to apply directly, so let's turn to analyse the provisions of Multilateral Environmental Agreements in order to reveal practical correlation between subsidies and protection of the environment.

For the purposes of MEAs, subsidy is only one kind of trade measures, that include, besides, reporting requirement, labelling or other identification requirement, export and/or import bans, market distortions measures etc [6]. The main problem of trade measures in WTO and MEAs is that many state are likely to justify the violation of WTO obligations (for example, use of prohibited subsidies) by declaring these measures as environmental gains.

First of all, we can observe that, on the one hand, the WTO agreements welcomes protection of the environment, but do not list the measures for implementation of this policy.

---

*Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Гнатівський М. М.

The WTO agreements themselves contain measures allowing for environmental considerations. The Agreement establishing the WTO recognises that trade should be conducted while allowing for the optimal use of the world's resources in accordance with the objective of sustainable development, seeking both to protect and preserve the environment and to enhance the means for doing so [3].

The Doha Declaration declared in 2001: "We strongly reaffirm our commitment to the objective of sustainable development. We are convinced that the aims of upholding and safeguarding an open and non-discriminatory multilateral trading system, and acting for the protection of the environment and the promotion of sustainable development can and must be mutually supportive" [2].

On the other hand, there are many Multilateral Environmental Agreements and their attitude to the subsidies is not wholly positive. Different MEAs often condemn subsidies as a kind of market distortions.

For example, the Kyoto Protocol of 1996 does mention subsidies, but only in a negative way, calling on parties to reduce or phase out fiscal incentives and subsidies that run counter to the objective of the U.N. Framework Convention on Climate Change [4]. Furthermore, this Protocol commits each Annex I party to implement and/or further elaborate policies and measures in accordance with its national circumstances, and then lists a wide range of potential areas for action, including removal of market distortions such as subsidies [5].

The OECD Polluter Pays Principle (PPP) of 1972 is designed "to encourage rational use of scarce environmental resources and to avoid distortions in international trade and investment". Furthermore, the PPP states that: (1) pollution prevention and control measures "should not be accompanied by subsidies that would create significant distortions in international trade and investment" [7].

In 1974, the OECD fashioned a follow-up PPP Recommendation positing the general rule that governments should not bear the costs of pollution control by conferring subsidies or tax advantages [8]. Similarly, as noted above, the

Rio Declaration's Principle 16 encourages the use of economic instruments "without distorting trade and investment [9].

In general, provisions of Multilateral Environmental Agreements do not justify the practice of subsidies. Internationally recognised policy objectives of the protection of environment expressed in MEAs now have scope for compatibility with WTO obligations [6]. Clarifying these objectives and the necessity of taking trade measures to fulfil them could further improve the dialogue between trade and sustainable development. As for me, the best way for drawing the borders in relations between subsidies and MEAs is new WTO agreement on MEAs, which would consist definition of trade measures, and the treatment of different categories of measures. It would seem logical that specific measures should fall within the scope of the Agreement and thereby be exempted completely from the other requirements of the multilateral trading system. This situation would allow to reduce the cases of justifying the market distortions by requirements of environmental protection.

Список використаних джерел:

1. Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, Apr. 15, 1994, Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization, Annex IA, Legal Instruments-Results of Uruguay Round, 33 I.L.M. 1125 (1994)
2. WTO Doha Ministerial Declaration, 14 November 2001, para 6.
3. Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization, preamble, para 2.
4. F. Biermann and R. Brohm, *Implementing the Kyoto Protocol without the United States: The Strategic Role of Energy Tax Adjustments at the Border* (Global Governance Working Paper No. 5, 2003)
5. Duncan Brack, Michael Grubb and Craig Windram, *International Trade and Climate Change Policies* (London: Royal Institute of International Affairs, 1999).

6. Duncan Brack and Kevin Gray, *Multilateral Environmental Agreements and the WTO Report* (London: Royal Institute of International Affairs) 2003
7. *The Polluter-Pays Principle*, OECD, 1975.
8. *Recommendation on the Implementation of the Polluter-Pays Principle*, C(74)223.
9. *Rio Declaration on Environment and Development*, U.N. Conference on Environment and Development, U.N. Doc. A/CONF.151/5/Rev.1 (1992).

ГОЛОДОМОР 1932-1933 рр.: ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ЗГІДНО З РІШЕННЯМ АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДУ М. КИЄВА ВІД 13 СІЧНЯ 2010 Р.

В Україні першим правовим актом, який в загальній формі кваліфікував Голодомор як акт геноциду, був Закон України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні», ухвалений Верховною Радою України 28 листопада 2006 р. [3]. Стаття 1 цього Закону встановила: «Голодомор 1932-1933 років в Україні є геноцидом українського народу». Закон став політико-правовим підґрунтям для проведення масштабного офіційного розслідування обставин та наслідків вчинення в Україні геноцидного вбивства мільйонів українців штучно організованим голодом. Розслідування розпочалось у травні 2009 р., коли Служба безпеки України порушила кримінальну справу №475 за фактом вчинення геноциду в Україні в 1932-1933 рр. за ознакою злочину, передбаченого ч.1 ст. 442 Кримінального кодексу України [4]. Цьому передували ретельний аналіз багаторічних досліджень українських істориків, вивчення введених ними в науковий обіг численних документів радянських архівів та систематизація нових архівних документів, пошук свідків. Теоретичним і методологічним підґрунтям розслідування став творчий доробок українських правників [5].

Порушуючи кримінальну справу, СБУ керувалась як нормами національного законодавства, так і нормами тих міжнародних договорів, які відповідно до статті 9 Конституції України та статті 3 Кримінального кодексу України становлять частину кримінального права України: йдеться, крім Конвенції ООН 1948 року про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, про такі міжнародно-правові акти, як Європейська Конвенція 1950 р. про захист прав людини та основоположних свобод. [6] Міжнародний пакт 1966 р.

---

* Студент 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник к.ю.н. доц. Забара І.М.

про громадянські і політичні права [7]; Конвенція ООН 1968 р. про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства [8].

В ході розслідування кримінальної справи, яку склали 330 томів, слідчими СБУ було допитано 1890 свідків, долучено 5000 архівних документів, встановлено 857 місць масових поховань жертв Голодомору, проведено 24 судові експертизи, зокрема такі, як історико-правова, демографічна, медична, психологічна, а також використані інші матеріали, зокрема звіти і повідомлення акредитованих на території СРСР іноземних дипломатичних і консульських установ за 1932-1935 рр.

Апеляційний суд приділив належну увагу аналізу як нормативних, так і фактичних підстав кваліфікації Голодомору 1932-1933 рр. в Україні як злочину геноциду. Суд встановив, що відповідно до Конвенції ООН 1948 р. про запобігання злочину геноциду та покарання за нього і ч. 1 ст. 442 Кримінального кодексу України “геноцид означає ... акти, вчинені з наміром знищити, повністю або частково, будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку” і що для кваліфікації злочинних дій як геноциду “необхідно довести наявність у суб’єкта злочину спеціального наміру (*dolus specialis*) знищити лише визначену в Конвенції групу і спрямованість його злочинної поведінки проти визначеної групи як такої.”

Підбиваючи підсумки оцінки фактичних підстав кваліфікації українського Голодомору як злочину геноциду, Апеляційний суд зазначив, що матеріали справи розкрили причини й мотиви вчинення злочину та характерні риси його об’єктивної та суб’єктивної сторін. Постановою суду визнано доведеним, що Голодомор 1932-1933 рр. в Україні

- сплановано з метою придушення українського національно-визвольного руху та недопущення побудови незалежної української держави;
- вчинено шляхом насильного вилучення в українських селян всіх продуктів харчування та позбавлення їх доступу до їжі, тобто штучного

створення життєвих умов, що призвели до фізичного знищення питомого складника української національної групи – українського селянства (в Україні на той час абсолютна більшість селян була українцями, а абсолютна більшість українців - селянами);

- здійснено як один з етапів спецоперації проти частини української національної групи як такої, оскільки саме українська нація, а не національні меншини, була суб'єктом державотворчого самовизначення і лише вона могла реалізувати закріплене Конституцією СРСР 1924 р. право на самовизначення шляхом виходу з СРСР і утворення незалежної української держави;

- організовано вищим керівництвом партійно-радянського комуністичного режиму, серед якого особливо важливу й активну роль у вчиненні злочину відігравали виокремлені у справі семеро осіб.

В постанові Апеляційного суду, зокрема, зазначено: “Органом досудового слідства з усією повнотою та всебічністю встановлено спеціальний намір Сталіна (Джугашвілі) Й. В., Молотова (Скрябіна) В. М., Кагановича Л. М., Постишева П. П. , Косіора С. В., Чубаря В. Я. і Хатаєвича М. М. – знищення частини саме української (а не будь-якої іншої) національної групи і об'єктивно доведено, що цей намір стосувався саме української національної групи як такої”.

Предметом спеціальної уваги Апеляційного суду було питання зворотньої дії ст.442 Кримінального кодексу України. Спираючись на положення ст.7 Європейської Конвенції 1950 р. про захист прав людини і основоположних свобод 12 та ст.1 Конвенції ООН 1968 р. про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства, суд визнав, що були “відсутні будь- які правові заборони для застосування ч.11 ст.442 Кримінального кодексу України у зворотньому часі” щодо дій осіб, що вчинили злочин геноциду 1932-1933 років в Україні.

Апеляційний суд погодився з висновком Головного слідчого управління Служби безпеки України, ґрунтованим на оцінках судової науково-

демаграфічної експертизи, що прямим наслідком організованого комуністичним режимом умисного винищення частини української національної групи стало вбивство голодом 3 млн. 941 тис. осіб.

Проте, з'являються певні протиріччя та неточності, адже геноцид здійснювався щодо національної групи, а не щодо громадян УСРР, у матеріалах справи зазначено, що Головне Слідче Управління СБУ опрацювало архівні документи на території України, і кордони України порівняно з 1932 не зменшились. Проте на момент вчинення злочину, етнічні кордони були інакші. Масова смерть зафіксована також в регіонах Кубані, Донщині, Стародубщині, Брянщині, Курщині, де більшість становили українці. Ці регіони на даний момент є в складі РФ, на момент вчинення злочину були в складі РСФРР, й за оцінками різних джерел близько третини українців загинуло за межами УСРР, де також спостерігався опір більшовицькій владі, особливо на Кубані. Серед видатних дослідників можна виокремити Дж. Мейса, С. Кульчицького, В. Василенка.

Отже, такі факти підтверджують те, що рішення Апеляційного суду є важливим кроком у правовій кваліфікації Голодомору 1932-1933. Проте є обов'язком встановити об'єктивне число загиблих та територію вчинення злочину, адже це має моральне та суспільно-політичне значення. Тому, насамперед, важливо підготувати необхідну кількість матеріалу для проведення міжнародного судового процесу, здійснювати інформаційну компанію на міжнародному рівні, та в результаті притягнути до міжнародної відповідальності Російську Федерацію як правонаступницю СРСР, котра вчиняла тяжкі злочини щодо українців та інших національностей протягом свого періоду існування.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» 2006 р. // ВВР. – 2006. – № 5, ст. 504.

2. Висновок Національної Комісії із зміцнення демократії та утвердження верховенства права від 16 травня 2008 року щодо правового визначення Голодомору 1932–1933 років в Україні як геноциду українського народу по відношенню до визначення, сформульованого у Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 року”.

3. <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1148.279.2>

4. http://portal.rada.gov.ua/rada/control/en/publish/article/info_left?art_id=108385&cat_id=102006

5. Стаття 15 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права; стаття 7 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

6. Див.: Moore J.N. *Toward a New Paradigm : Enhanced Effectiveness in United Nations Peacekeeping, Collective Security, and War Avoidance* // *Virginia Journal of Int'l L.* – 1997. – Vol. 37. – P. 831. 15. Sen A. *Freedoms and Needs : An Argument for the Primacy of Political Rights* // *New Republic.* – Jan. 10, 1994. – P. 31–38. 16. Govier T., Verwoerd W. *Taking Wrongs Seriously: A Qualified Defence of Public Apologies* // *Saskatchewan L. Rev.* – 2002. – Vol. 65. – P. 139.

7. <http://beztahoo.narod.ru/zlochinn-genotsidu.html>

ПРИМУСОВЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ У 1944-1951 РОКАХ ІЗ ТОЧКИ ЗОРУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

У 1944-1951 рр. із західних територій України, які відійшли до Польщі, було примусово переселено понад 531 тис. осіб українського населення.

Вивчення та висвітлення теми примусового переселення українців із Польщі в цей період стало можливим тільки після незалежності України.

Під час і після Другої світової війни перед СРСР і Польщею постало важливе питання справедливого врегулювання спільних кордонів. «Геополітичне розташування Польщі визначило її головну роль у протистоянні двох політичних систем. Саме «польське питання» стало ключовим із поміж інших протиріч у баченні повоєнного устрою західних союзників» [1].

У 1944 р., щоб уникнути загострення з союзниками на ґрунті вимог щодо встановлення державних кордонів за етнічними критеріями, Москва вирішила штучно «скоригувати» їх шляхом так званого «обміну» населенням [2].

Угода «Про евакуацію українського населення з території Польщі й польських громадян з території УРСР» від 09.09.1944 р. [3], що була підписана в Любліні Урядом УРСР і Польським Комітетом Національного Визволення була відразу неправомірною. На той час Уряд Польської держави перебував у Лондоні в еміграції й ніяких угод із УРСР не укладав і не підписував. Більш того, СРСР мав складні стосунки з еміграційним урядом і ще 25.04.1943 р. розірвав із ним усі дипломатичні відносини.

Отже, на мою думку, формування Комітету Москвою та надання йому статусу тимчасового органу виконавчої влади, підписання міжнародних угод, у

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: д.ю.н., проф. Задорожній О.В.

т. ч. від 09.09.1944 р., було політично некоректним, бо на той час уже існував легітимний Уряд Польщі, який знаходився в еміграції.

Цікавою з цього питання є й постанова Конституційного Суду Польщі від 28.11.2001 р., яка стверджує, що нема конституційно-правової легітимності ПКНВ і Крайової національної ради, які виникли не в результаті відповідно виявленої у правовій формі волі польського народу, й тому вони не могли бути конституційними інституціями [4].

19.12.2002р. Конституційний Трибунал Речі Посполитої Польської визнав, що Угода від 09.09.1944 р. «Про евакуацію українського населення з території Польщі й польських громадян з території УРСР» не мала жодних правових основ для її підписання, а дії, пов'язані з виконанням її умов із примусової евакуації, є незаконними.

Цікавий огляд польського та міжнародного законодавства, яким дається правова оцінка Люблінської угоди від 09.09.1944 р., який зробив сучасний історик Андрій Клос. Окрім вище вказаних судових рішень, він посилається й на вирок Європейського суду з прав людини в справі «Броньовський проти Польщі», від 22.06.2004 р., в якому підкреслено, що угода від 09.09.1944 р. не була надрукована у виданні «Dziennik Ustaw» і таким чином не була, у світлі конституційних вимог, уведена до джерел державного права Польщі. Також він посилається й на вирок Конституційного Суду РП від 15.12.2004 р. [5].

Примусове переселення українського населення, крім 1944-1946 рр., також відбувалося й у 1947, 1948 та 1951 рр. Безумовно, ці переселення здійснювалися вже в інших умовах та на підставі інших документів та угод і тому вони мають інші наслідки.

У відповідності до Договору між СРСР і ПНР «Про обмін ділянками державних територій» від 15.02.1951 року Польщі було передано Нижньо-Устрицький район і окремі села Хирівського та Стрільківського районів тодішньої Дрогобицької області. 26.05.1951 р. цей Договір було ратифіковано Сеймом Республіки Польща, а 28.05.1951 р. договір був ратифікований

Президентом Польщі. 31.05.1951 р. договір ратифікувала Верховна Рада СРСР. Унаслідок виконання положень цього Договору було здійснено чергову депортацію українського населення з території Польщі до СРСР [6].

Для насильницького переселення навіть було застосовано збройні сили, тому ці «переселення» можна кваліфікувати як військовий злочин та злочин проти людства, які визначені в ст.6 п. в Статуту Міжнародного Нюрнберзького військового трибуналу від 08.08.1945 р. [7]. Згідно ст. I Конвенції ООН, прийнятою резолюцією 2391(XXIII) Генеральної Асамблеї від 26.11.1968 р., до злочинів проти людства не застосовується термін позовної давності [8].

На жаль, дотепер в Україні, на відміну від Польщі та інших країн, не надано чіткої правової оцінки цим примусовим переселенням, а по суті депортації українського населення. Відсутня й чітка політична оцінка тих подій.

Аналізуючи документи та події того часу, можна зробити висновок, що з точки зору міжнародного права примусове переселення громадян Західної України, яке проводилося в 1944-1951 роках і супроводжувалося вилученням майна, встановленням режиму спеціальних поселень і обмеженням політичних, соціальних, економічних і культурних прав, є масовим порушенням основоположних прав людини. Ці права визнані світовою спільнотою та закріплені в міжнародно-правових актах, а саме: Міжнародній хартії прав людини (Міжнародний Біль про права), який включає: Загальну декларацію прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. із двома факультативними Протоколами до нього 1966 та 1989 рр., Міжнародний пакт про соціальні, економічні та культурні права 1966 р. з факультативним протоколом 1986 р. Ці права також закріплені й у регіональних міжнародно-правових актах: Європейській Конвенції захисту прав людини та основних свобод 1950 р. й у Європейській соціальній Хартії від 1961 р. [9].

Дотепер у суспільстві та серед науковців триває дискусія з приводу: чи це була депортація, чи примусове переселення, чи евакуація або трансфер населення.

Згідно пп.д п.2 ст.7 Римського статуту міжнародного кримінального суду: «Депортація або насильницьке переміщення населення означає: насильницьке переміщення осіб, які зазнали виселення або інших примусових дій, з району, в якому вони законно перебувають за відсутності підстав, що допускаються міжнародним правом» [10].

Отже можна зробити висновок, що «депортація» або «насильницьке переміщення населення» є аналогічними поняттями.

Ураховуючи, що переселення було примусовим і для його впровадження навіть застосовувалися війська, можна вважати більш доцільним трактування цих подій як депортація етнічного населення.

Список використаних джерел:

1. Пронь Т. Масове переселення українців з Польщі в УРСР у 1944-1946 рр.: ключові концепти удокументованого та історіографічного наративу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/85708/07-Pron.pdf?sequence=1>

2. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953 : Документи і матеріали. – У 2-х кн. – К., 1994.

3. ЦДАГОУ. – Ф1, Оп.6, Спр. 737, Арк 152-160.

4. Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 listopada 2001 r. Sygn. SK 5/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 266

5. Клос А. Примусова евакуація 1944–1946 років – репресія проти польських громадян / А.Клос // «Наше слово». – №11, 18 березня 2012 року.

6. Документы и материалы по истории советско-польских отношений. – М., 1980. – Т.Х – С.105-107.

7. Статут Міжнародного Нюрнберзького трибуналу [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://iir-mp.narod.ru/int_law/nurnberg.htm

8. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 року [Електронний ресурс]. –

Режим доступу до ресурсу:
http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/warcrimes_limit.shtml

9. Міжнародний білль про права людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://library.khpg.org/files/docs/N02.pdf>

10. Римський статут міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу:
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_588

ДО ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ КИТАЮ

Істотним недоліком дослідження історії МП є підхід до її вивчення з європоцентристських позицій. Протягом досить тривалого часу навіть у наукових творах з МП (що відобразилось потім і в міжнародно-правових актах) народи поділялись на цивілізовані, варварські і первісні. Народам, які не підпадали під рамки «цивілізованих», в існуванні МП було відмовлено. Такий підхід нерідко проявляється в міжнародній практиці і сьогодні, що є неприпустимо, адже європоцентризм ігнорує міжнародно-правові досягнення інших регіонів та цивілізацій, зокрема погляди китайських науковців на МП. Крім того, проблема дослідження китайської доктрини МП полягає у тому, що теоретичні обґрунтування аспектів МП китайськими спеціалістами часто оцінюються за європейськими параметрами, що нерідко призводить до хибних висновків про те, що створення інститутів МП належить тільки Європі.

Незважаючи на те, що традиційна для Китаю концепція права, у тому числі міжнародного, дещо відрізняється від західної, аналіз міжнародних правовідносин показує, що розвиток інститутів МП у даному регіоні відбувався цілком самостійно, що дозволяє виокремити китайську регіональну підсистему МП. Так, у Стародавньому Китаї існували норми щодо обміну посольствами, міжнародних договорів, визнання інших держав, принципу взаємності, обміну подарунками, регулювання застосування сили тощо.

Процес трансформації стародавнього МП Китаю в середньовіччя в основному полягав у пристосуванні офіційної доктрини

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: к. ю. н., доц. Забара І.М.

«Світоупоряджувальної монархії» до нових умов. Вплив «периферії» на здійснення доктрини змушував Китай постійно її модернізувати, доки не утвердилися три основні міжнародно-правові підходи: 1) з країнами, які входили в сферу поширення китайської культури і поділяли її панувала офіційна доктрина «Світоупоряджувальної монархії», і їй відповідали міжнародно-правова практика; 2) з країнами півночі і північного заходу, з якими сам Китай був зацікавлений розвивати відносини, але котрі чинили опір цьому і не визнавали його доктрини, вона не діяла в офіційних відносинах, але як доктрина не відкидалась; 3) з країнами, з якими Китай не мав інтересу підтримувати відносини і які не визнавали його доктрину, вона не застосовувалася. Китай порівняно з іншими регіонами найдовше підтримував норми стародавнього МП, а їх зміні чинив опір [3, с. 22]. Прихід європейців у китайський регіон ознаменувався спадом інтересу до китайської міжнародно-правової думки, що призвело до невивченості її середньовічного етапу і в сучасній науці [1, с. 196].

Зародження сучасного етапу розвитку міжнародно-правової думки Китаю та становлення МП в якості навчальної дисципліни пов'язують з іменем американця В.А.П. Мартіна, який став першим професором МП у Китаї. Саме він увів поняття «万国公法» («публічне право усіх націй») у Китаї [7, с. 130]. За його концепцією, Китай у своїй історії знав дві системи МП: традиційне (китайське) і сучасне МП (європейське). Заслуга В. Мартіна полягає в тому, що він був одним із перших дослідників цієї галузі, за яким пішли інші, що призвело до утвердження проблематики «китайського варіанту» пояснення зародження МП, як актуальної для науки МП. Проте це була своєрідна ілюстрація можливості застосування європейської ідеології МП на китайському ґрунті. Автори прагнули знайти аналог норми чи інституту в китайській історії МП і описати у відповідності з європейським розумінням МП [2 с. 117].

Саме у такому аспекті наука МП розвивалася у Китаї до 1949 р. З моменту утворення КНР представники китайської доктрини МП зосередили свою увагу

на дослідженні наступних питань: визнання Китаю як суб'єкта МП та встановлення дипломатичних відносин з іншими державами, право МО, зокрема питання представництва КНР в ООН («школа повноважень», «школа членства»), міжнародне морське право (участь делегації КНР на I Конференції ООН з морського права 1958 р.) тощо. Серед основних принципів МП китайські автори виділяли принцип мирного співіснування та соціалістичного інтернаціоналізму, які намагалися розповсюдити на всі несоціалістичні країни, а МП розуміли в якості інструмента зовнішньої політики, відношення до якого має будуватися виходячи з міркувань вигідності чи не вигідності для реалізації конкретних завдань політики [5, с. 6, 18-19].

На цей період також припадає активна дискусія юристів КНР 1958 р. про наявність трьох систем МП: 1) капіталістичне; 2) соціалістичне; 3) загальне МП (в основі Статуту ООН). На думку Ху Вень Чжи, загальне МП регулює відносини між соціалістичними та капіталістичними країнами, є результатом боротьби і співробітництва двох систем і слугує їх мирному співіснуванню [4, с. 547]. Після загострення радянсько-китайських відносин, китайська доктрина МП ділить МП на наступні системи: 1) загальне, що засновується на мирному співіснуванні держав з різним економічним і суспільним ладом; 2) соціалістичне; 3) капіталістичне (західне); 4) радянське МП, яке, на думку китайських юристів, є реакційним та орієнтованим на *status quo*, тоді як істинне МП, що захищається Китаєм, має бути прогресивним та враховувати інтереси країн, що розвиваються [6, с. 368].

Про такий жвавий розвиток науки МП можна говорити до початку «культурної революції». Після 1966 р. будь-які свідчення про вивчення МП відсутні. У цей період не з'явилося жодної монографії чи навіть окремої статті, присвяченої МП, за винятком окремих посилань на норми МП у виступах керівників держави [5, с. 15]. Інтерес до МП в Китаї відновився у 1971 р. у зв'язку з необхідністю захисту своєї позиції в ООН та підтримується досі. З кожним роком зростає кількість наукової літератури, засновуються нові наукові

інститути для дослідження галузі, відбувається приєднання Китаю до різних МО. На сьогодні МП у поглядах китайських фахівців є не системою строгих норм, що врегульовують відносини між державами, а швидше системою компромісів і угод, які постійно пристосовуються до національних потреб та інтересів. Такий метод тлумачення МП робить його доволі гнучким, щоб використовувати у якості інструменту посилення китайських державних інтересів на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

- 1.Буткевич О.В. Міжнародне право середніх віків: монографія – К.: Видавництво Гуманітарної Літератури, 2008. – 672 с.
- 2.Буткевич О.В. Теоретичні аспекти походження і становлення міжнародного права: монографія – К.: Україна, 2003. – 800 с.
- 3.Буткевич О.В. Теорія і практика докласичного міжнародного права: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.11 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2009. – 40 с.
- 4.Градов Ю.Н. Дискуссия юристов КНР о современной теории международного права (по страницам журнала «法学», Шанхай, 1958, №3) // Советский ежегодник международного права. – 1958. – С.544-548.
- 5.Гусев Ю.А. Критика международно-правовой позиции КНР по некоторым актуальным проблемам современности: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / МГИМО. – Москва, 1974. – 33 с.
- 6.Мережко А.А. История международно-правовых учений. – К.: Таксон, 2006. – 492 с.
- 7.Pasha L. Hsieh. The Discipline of International Law in Republican China and Contemporary Taiwan // Washington University Global Studies Law Review. – Volume 14. – Issue 1. – 2015. – P. 87-129.

ЧИ РЕАЛЬНО СТВОРИТИ ЕФЕКТИВНУ СИСТЕМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ ЗА ДОПОМОГОЮ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА?

Напевно не треба наголошувати на тому, що в міжнародних відносинах 21 століття відбулися кардинальні зміни. Це спонукає до певних змін і в правовій регламентації цих відносин.

Найбільше питань виникає в 2х наступних сферах права міжнародної безпеки:

1 - це виконання рішень міжнародних судових установ.

2 - голосування в Раді Безпеки ООН.

17 березня цього року відбулася Конференція з питань міжнародного арбітражу і там виступала представник з ЮНСІТРАЛ – Корін Монтінері. Вона сказала таку фразу: «Наразі в сучасному світі виконання рішень міжнародних судів стоїть під питанням».

Це напряду стосується права міжнародної безпеки. Сьогодні існує велика кількість інституцій, що володіють ознаками міжнародного суду. Основними та найбільш відомими з них є: Міжнародний Суд ООН, Міжнародний трибунал з морського права, Європейський Суд з прав людини та інші.

Найбільш важливою відмінністю від всіх інших засобів мирного вирішення міжнародних спорів визнається обов'язковість рішень міжнародних судових установ. Так, відповідно до Статуту Міжнародного Суду ООН (ст. 94) кожен Член Організації зобов'язується виконати рішення Міжнародного Суду по тій справі, в якій він є стороною. Також Стаття 59 Статуту встановлює, що рішення Суду обов'язкове лише для сторін, що беруть участь у справі та лише у даній справі.

---

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кориневич А. О.

Незважаючи на те, що сторони зобов'язані виконати рішення Міжнародного Суду, в багатьох випадках вони ухиляються від його виконання. Прикладом такого невиконання є рішення «Нікарагуа проти США». Йдеться, зокрема, про підтримку США місцевих повстанців – контрас. Позов був поданий 9 квітня 1984 г. Через два роки – 27 червня – судді постановили, що Вашингтон застосував силу по відношенню до іншої держави, зазіхав на його суверенітет і перешкоджав мирній торгівлі, порушуючи тим самим Договір про дружбу, торгівлю і мореплавання між країнами, підписаний в Манагуа 21 січня 1956 г. Крім того, суд зобов'язав США відшкодувати Нікарагуа всі завдані збитки. Але, США, по-перше, стояли на тому, що суд не володіє належною юрисдикцією. По-друге, через Раду Безпеки ООН Вашингтон блокував виконання судового рішення, чим позбавив Нікарагуа надії на отримання будь-якої компенсації. Суд, в свою чергу, врахував позицію США, а в 1992 р. позов був відкликаний при нікарагуанському президенті Віолеті Чаморро після скасування закону, який вимагав домагатися компенсації.

Очевидно, що невиконання рішень не сприяє підвищенню авторитету Суду та поширенню судового розгляду як засобу вирішення міжнародних спорів. Міжнародний судовий орган виносить рішення, але немає сили, яка б могла примусити суверенну державу виконати його, як це відбувається на національному рівні

Тут важливо уточнити 2 моменти. Перше – це те, що в деяких міжнародних судових органах все ж таки є забезпечення виконання рішень. Наприклад, ст. 39 Міжнародного трибуналу з морського права передбачає забезпечення виконання рішень Палати (Камери) зі спорів, що стосуються морського дна. Виконання рішень Камери забезпечується на територіях держав-учасниць таким же чином, як і виконання рішень або постанов вищого суду держави-учасниці, в якій здійснюється виконання.

Друге – це те, що відповідно до статті 94 п.2 Статуту Міжнародного суду ООН, Рада Безпеки наділена повноваженнями забезпечення виконання рішень

Міжнародного Суду. Все ж таки тут існує 1 важливий недолік: якщо стороною, проти якої винесене рішення є постійний член Ради Безпеки, то шляхом застосування права вето ця країна ніколи не буде покарана.

Але, повертаючись до нашої проблеми невиконання рішень, **які ж можливі виходи з ситуації?**

Створити при міжнародних судах спеціальні органи, яких, звісно, держави повинні попередньо наділити такими повноваженнями і які б були наділені: по-перше, функцією контролю за виконанням рішень. Це передбачає створення спеціальних комісій, які б аналізували та робили звіти стосовно виконання державами рішень. По-друге, створення органу, в якому присутні представники всіх держав, що на цей термін обрані в Раді Безпеки ООН (щоправда без права вето постійних членів), і який після отримання звітів від комісії вирішував би питання про накладення санкцій на державу, що не виконала рішення або ж про відстрочку виконання цього рішення.

Створення такого органу можливе і навіть необхідне для ефективної діяльності такої галузі міжнародного права, як міжнародна безпека.

По-друге, проблемою є голосування в Раді Безпеки ООН, а саме «вето» постійних членів.

У випадку, коли рішення виносяться стосовно держави-агресора, вона, якщо має постійне членство в ООН, не повинна мати право вето. Очевидно, вона буде користуватись цим правом і блокувати рішення, винесені проти неї самої. На міжнародному рівні вже давно розглядається питання про зміну цього положення.

Також Рада Безпеки вдало проіснувала вже багато років, але з плином часу потребує оновлення. З'явилися нові лідируючі держави, які також мають право на постійне членство в Раді Безпеки, зокрема: Японія, Німеччина, Індія, Бразилія, які на це претендують. Це буде позитивним оновленням, якщо нові держави отримують статус постійного членства.

І останнє: можливо, треба збільшити як кількість постійних та непостійних членів в Раді Безпеки, так і змінити кількість голосів «за» для прийняття рішення.

Підводячи підсумок, можна сказати, що сучасна система міжнародної безпеки потребує оновлення, адже ефективність її органів – це питання, яке вже давно стоїть на порядку денному.

Список використаних джерел:

1.Статут ООН та Статут Міжнародного Суду. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010

2.Справи Міжнародного суду ООН. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://www.icj-cij.org/homepage/>

3.Стаття. ВІСНИК МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ СЕРІЯ: ПРАВО, 2013, ВИП. 5. І. Pasichnyk

4.Международное право. Особенная часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов / И.И. Лукашук; Рос. акад. наук, Ин⁰т государства и права, Академ. правовой ун-т. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М. : Волтерс Клувер, 2005. — 544 с. — (Серия «Библиотека студента»). — ISBN 5%466%00104%X (в пер.).

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛОВИХ МЕТОДІВ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ПІД ЧАС МИРНИХ ЗІБРАНЬ

Свобода мирних зібрань є одним з основоположних прав людини, яким користуються фізичні і юридичні особи, групи людей, незареєстровані спілки і корпоративні організації. Зібрання мають багато цілей, включаючи висловлення відмінної, непопулярної думки меншості. Це право є важливою ланкою у відбудові і розвитку культури, як наприклад, збереження ідентичності меншин. Захист свободи мирних зібрань є важливим для побудови толерантного і плюралістичного суспільства, у якому групи людей з різним віросповіданням, практиками і політичними поглядами мирно співіснують.

Міжнародні і регіональні стандарти стосовно свободи зібрань закладені у двох правових документах: Міжнародному пакті про громадянські та політичні права і Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та факультативних протоколах. Американська Конвенція з прав людини також має велике значення для країн-членів Організації Американських Держав. Інші важливі договори включають Конвенцію ООН з прав дитини, Хартію основних прав Європейського Союзу і Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод Співдружності Незалежних Держав [1, с. 25].

Неналежне, надмірне або незаконне застосування сили правоохоронними органами порушує основоположні свободи і права, руйнує відносини поліції з громадськістю і призводить до масових заворушень. Застосування сили, як правило, регулюється внутрішнім правом. Такі положення передбачають обставини, що виправдовують силові методи і рівень їх застосування при різних загрозах.

---

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.ю.н., проф. Білас І.Г.

Уряди відповідальні за розробку засобів реагування, які забезпечать диференційоване і пропорційне застосування сили. Ці засоби включають несмертельну зброю для використання у відповідних ситуаціях. Більше того, правоохоронці повинні бути забезпечені обладнанням для самозахисту, таким як щити, шоломи, вогнестійкий одяг, бронежилети і транспорт для зменшення необхідності використовувати будь-яку зброю.

Міжнародні документи детально розглядають питання застосування сили у контексті розгону як незаконних мирних, так і незаконних насильницьких зібрань. Основні принципи ООН про застосування сили і вогнепальної зброї правоохоронними органами зазначають, що «під час розгону незаконних і ненасильницьких зібрань правоохоронці повинні уникати застосування сили, а коли це нереально, повинні обмежити таке застосування до мінімуму». Основні принципи ООН також передбачають, що «при розгоні насильницьких зібрань правоохоронці можуть використовувати вогнепальну зброю тільки тоді, коли менш небезпечні засоби нереальні і тільки з мінімальною необхідністю» [2].

Право на життя, гарантоване у статті 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [3] і статті 2 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4], стосується не тільки навмисних вбивств, а й випадків, коли застосування сили призводить до позбавлення життя. Європейський суд з прав людини, оцінюючи застосування сили правоохоронцями, застосовував критерій доказовості «за відсутності будь-якої підстави для сумніву». Тягар доведення «покладається на уряд, який демонструє переконливі аргументи стосовно того, що застосування сили не було надмірним» [1, с. 84]. Наприклад, у справі Балчік і інші проти Туреччини (2007 рік) Європейський суд з прав людини визнав порушення статті 3 стосовно двох заявників і статті 11 Європейської Конвенції про захист прав людини. Суд постановив, що уряд «не надав переконливих або достовірних аргументів, які б слугували основою для пояснення або виправдання ступеня застосованої сили» [5] під час демонстрації, про яку не було заявлено. Сорок шість учасників не

виконали прохання поліції розійтися, а через півгодини поліція розігнала демонстрантів, використовуючи кийки і сльозогінний газ.

У параграфі 1 Основних принципів ООН про застосування сили і вогнепальної зброї правоохоронними органами урядом і правоохоронним структурам рекомендовано регулярно переглядати етичні питання застосування сили, вогнепальної зброї і інших технологій [2]. Стандарти щодо застосування вогнепальної зброї рівною мірою є актуальними для використання інших потенційно небезпечних приладів для контролю натовпу, таких як кийки, сльозогінний газ або інші хімічні засоби, водяні гармати.

Для прикладу наведемо регулювання щодо застосування сили в Угорському акті XXXIV про поліцію 1994 року: «Серед декількох можливих і придатних варіантів для стримання силою поліцією обирати слід той, який є найефективнішим і призводить до найменших обмежень, ушкоджень і збитків для особи» [6].

Свобода мирних зібрань як одне з основоположних прав людини гарантується як внутрішнім правом країни, так і численними міжнародними документами. Стандарти щодо застосування силових методів правоохоронними органами повинні підлягати регулярному перегляду. Моніторинг дотримання таких положень слід, на нашу думку, довірити незалежній структурі, яка б регулярно публікувала звіти про виявлені порушення і знахідки.

Список використаних джерел:

1.Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly / Prepared by the OSCE/ODIHR Panel of Experts on the Freedom of Assembly. – Warsaw : Centrum Poligrafii, 2010. – P. 15-87.

2.UN Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/BASICP~3.PDF>

3. International Covenant on Civil and Political Rights [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>

4. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680063765>

5. Balcik and Other sv. Turkey (2007) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zvzrnmUoUvIJ:hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-83580%26filename%3D001-83580.pdf%26TID%3Dihgdqbxnfi+%&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=ua>

6. Hungary's Act XXXIV on the Police (1994) [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.refworld.org/docid/4c3483872.html>

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Стеценко В. *

DEBT-TO-EQUITY SWAP IN LIMITED LIABILITY COMPANIES: REGULATION AND EXECUTION VEHICLE IN UKRAINE

Due to existing business situation in Ukraine we state growing export-import operations between resident legal entities. These transactions involve payment transactions in foreign currencies, such as USD and EUR. Current regulation of the National Bank of Ukraine (hereinafter – NBU), unstable currency rates and economic situation quite often lead to debts appearance for the export operations, when Ukrainian Limited Liability Companies (hereinafter - LLC) are not able to provide with monetary payment to the contractor abroad [1].

For the first, NBU requires operational bank liable for the transaction to buy currency in limited amounts. For the second, growing currency rate leads to the extension of the payment naturally. For the third, delays caused by the written above reasons lead to the debts growing.

In described situations contractors should find some ways of the dispute resolution, better acting in good faith respective to the principles of the business reputation defense. Quite common and wise will be payment in equity, asset, share of the debtor.

Between the entities securing the contract may be chosen by the real estate, other property, and equity, share in the LLC is common too. Bit on occasion with debt covering there is a regulation that does not allow entering new shareholders without paying the share in debt closing documents [2].

According to the Ukrainian Civil Code regulation debt-to-equity swap is restricted directly. General provision in terms of establishment of the LLC in Ukraine

---

* Студент 2 курсу магістратури спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Лещенко Р. М.

or extending equity prescribes that shares must be paid. This legal provision prescribed in Law of Ukraine “Civil Code of Ukraine” – a.144, p.2.

However, the debt should be paid all in all, and the vehicle of the conversion must be legal for 100%.

In order to proceed with debt-to-equity swap there required following conditions precedent:

1. Equity of the debtor’s LLC must be free of any secures under other contracts in amount not more than sufficient share in the capital (not more than 20%) and less than share amount required to cover the debt.
2. Shareholders of the debtor’s LLC should approve this decision for 100%.
3. Creditor should be interested in acquiring of Ukrainian company, share in the company.

In order to resolve the issue Parties should act as follows:

- Ukrainian Company (debtor) should call the General Meeting with presence of the representative of the foreign creditor. In the protocol of the General Meeting it is necessary to accept the shareholder in amount of the debt to the equity. The Protocol should not include the provision of terms of the payment to the equity for the new shareholder;

- Debtor and Creditor should file the set off agreement of the debt and next General Meeting should approve the payment of the share in this set off agreement.

In this case, if there is an ultimate owner of both Companies there cannot be claim on the breach of the law. Otherwise, there can be the claim of the shareholder due to the breach of the general provision for the equity extension.

Quite reasonable, that foreseeing such outcomes should be done via careful drafting of the internal documentation of the operation such as Protocol of the General Shareholders Meeting. In case of claim arising from shareholders of the debtor it is barely possible to cancel the operation. However, we should discover any possibility that will impact guarantees of successful swap.

For instance, due to the Project on Law of Ukraine registered under №4470 there can be shareholder agreement that can restrict acquisition of the share in the LLC during amounted period of time. In such conditions time constraints will become an essential term for the operation.

V.Stetsenko Project №4470 may provide to the shareholders with several more essential right to govern the LLC that may impact legal conditions. For the moment of this publication we cannot foresee all the necessary outcome, but, the vehicle described above stays perspective, as that as the basic legislation conditions leave the opportunity to solve adequately significant issues in covering debts between Ukrainian LLC's and foreign contractors. Debt-to-equity swap has potential genesis in terms of investing into Ukrainian companies from abroad. Further, same model with adjusted option on the share that goes as the payment may provide Ukrainian LLC's with the opportunity to buy the share back after closing all debts to the creditor.

Summarize. In the article we have recovered the problem of existing ruling on debt-to-equity swap operation that is quite random in globalized unions of states. We have provided with the vehicle that allows Ukrainian LLC's to solve the issue of paying the debt to the foreign creditor via transferring the corporate rights in the LLC. We state that debt-to-equity swap operation with perspective development may influence significantly import-export capital movement, sanitize the market and the corporate image of business in Ukraine.

Список використаних джерел:

1. THE STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE DENIES THE POSSIBILITY OF DEBT TO EQUITY SWAP FOR LEGAL ENTITIES [Web-resource]// <http://www.usubc.org/> - 2016 – Source access: <http://www.usubc.org/site/arzinger/arzinger-alert--the-state-fiscal-service-of-ukraine-denies-the-possibility-of-debt-to-equity-swap-for-legal-entities.html>.

2. Conversion of Debt Into Equity [Web-resource]// <http://ujbl.info/> - 2012 – Source access: <http://ujbl.info/article.php?id=250.html>. 3. ПРОЕКТ ЗАКОМУ УКРАЇНИ від 19.04.2016 р. N 4470 Про внесення змін до деяких законодавчих

актів України щодо корпоративних договорів [Web-resource]//
http://search.ligazakon.ua/ - 2017 – Source access:
http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH3G600I.html.

КОЛІЗІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ЖАРТИ

Незважаючи на стрімкий розвиток права інтелектуальної власності, багато його аспектів, зокрема захист авторських прав на жарти, залишаються невирішеними.

Прогресивним в цьому плані є законодавство Великої Британії, де наразі розробляються, а подекуди вже навіть впроваджено, закони стосовно авторського права у сфері жартів, одним з яких, зокрема, було визначено що «жарт, який записано / зафіксовано (англ. - recoded) є виключно власністю його автора» [1].

В той самий час за відсутності подібної правової визначеності в інших державах на сьогодні в різних джерелах, переважно публіцистичного характеру, на позначення такого явища як «крадіжка жартів» (англ. – joke theft) замість категорії «порушення авторських прав» використовується термін «плагіат». На противагу українському законодавству, де існує визначення «плагіату», в багатьох державах світу термін «плагіат» - не є юридичною категорією. У зв'язку з цим розмежуємо співвідношення понять «плагіат жартів» як публіцистичного терміну та поняття «порушення авторських прав на жарти». Плагіат, який унеможливорює правильне визначення авторства жарту, за іноземним законодавством є більш етичною категорією, в той час як порушення авторських прав пов'язується із порушенням правових норм, що захищають оригінальні авторські твори, що мають матеріальне вираження. Отже, це ще раз підтверджує аксіому авторського права, яка говорить, що авторське право захищає матеріальне втілення ідеї, а не саму ідею. В

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.ю.н. Новосельцев І.І.

іноземному законодавстві таке явище називається «дихотомією ідеї та її вираження».

З цього випливає інше питання. Чи буде переформулювання жарту вважатися порушенням авторських прав, адже в даному випадку мова йде саме про «копіювання» саме ідеї, а не її матеріального вираження. Практика американських судів йде від того, що такий випадок буде вважатися порушенням авторських прав, якщо жарт є «надзвичайно оригінальним», а не просто актуальним. Кажучи інакшим чином та адаптуючи це правило під українські реалії, зі сфери дії цього правила виключають жарти про «відрядження», «тещ», «начальника» та подібні (англ. – «stock» jokes). Це правило було підтверджено рішеннями американських судів у справах «Marvin Worth Productions v. Superior Films Corp.», «Hoffman v. Le Traunik» та «Reader's Digest Association, Inc. v. Conservative Digest, Inc.».

Більш того, за доктриною «добросовісного використання» США (англ. – «fairuse») правомірним буде вважатися використання з метою критики, коментування, застосування під час навчання, у новинах, під час проведення досліджень тощо [2]. У світлі захисту авторських прав на жарти, доктрина «добросовісного використання» потребує з'ясування наступних фактів: 1) коли відбулося «презюмоване порушення авторських прав»: під час гумористичного шоу, в Інтернеті чи під час коментування певних жартів іншими особами; 2) чи був жарт новим матеріалом, який до цього ніде не публікувався; 3) яку саме частину жарту було взято «презюмованим порушником»: зав'язку жарту чи його кульмінацію; 4) оцінка негативного впливу використання жарту іншою особою на «ринок» жарту.

Оскільки наразі фактично автори жартів не мають достатньо ефективної правової основи та механізму захисту своїх прав, то вимушені користуватися звичайними засобами, такими як програма «iThenticate» (однак, ця програма проводить пошук виключно серед письмових джерел) та система YouTube

ContentID, направлена на допомогу правовласникам на захист авторських прав (однак, система здійснює пошук лише серед подібних відео).

У США законодавство у сфері захисту авторського права у 1998 році було також доповнено Законом про авторське право у цифрову епоху (англ. - Digital Millennium Copyright Act) [4]. Цей Закон часто використовується соціальними мережами, в яких користувачі публікують свій контент. Правовласник опублікованого контенту, у випадку його використання іншими особами без відповідного дозволу, має право звернутися до адміністратора соціальної мережі з вимогою про видалення такого неправомірного контенту. Яскравим прикладом цього може слугувати випадок, що стався у 2015 році, коли соціальна мережа «Twitter» на вимогу Ольги Лексель видалила пости з «вкраденими» у неї жартами [5].

У західній доктрині серед можливих існуючих засобів захисту авторських прав на жарти виділяють також ліцензування та атрибуцію (повідомлення чи зазначення автора жарту, який використовується іншою особою).

Також поширеним засобом захисту авторських прав у великих гумористичних компаніях є встановлення внутрішніх правил використання жартів інших осіб. Наприклад, у Міжнародному Союзі КВН діє «Указ президента МС КВН «Про захист авторських прав», який розповсюджується на всі Міжрегіональні Ліги КВН, відповідно до якого «реприза, що вже була один раз використана командою-першоджерелом в офіційній Лізі КВН, не може бути використана в інших Лігах», за виключенням двох випадків: реприза використовується тією ж командою, першоджерелом якої вона є; команда, яка починає грати у Вищій Лізі КВН може використовувати репризи команд зі свого міста за попередньо домовленістю з останніми [6].

Таким чином, відсутність спеціального нормативного механізму захисту жартів як об'єктів авторського права обумовила розробку та пошук самими суб'єктами засобів такого захисту, а також те, що суди часто вимушені на

власний розсуд вирішувати подібні справи, керуючись нормами існуючого законодавства.

Список використаних джерел:

1. Diem N. Already Heard That One? Problems in Comedy Plagiarism [Електронний ресурс] / Noel Diem// Law Street. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://lawstreetmedia.com/issues/entertainment-and-culture/already-heard-one-look-comedy-rules-plagiarism/>.
2. Herzfeld O. Plagiarism And Copyright Law [Електронний ресурс] / Oliver Herzfeld // Forbes. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.forbes.com/sites/oliverherzfeld/2015/08/24/the-fat-jew-plagiarism-and-copyright-law/#babf8a774b7e>.
3. Price D. Copyright Is Nothing To Joke About [Електронний ресурс] / Dylan J. Price // The National Law Review. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.natlawreview.com/article/copyright-nothing-to-joke-about>.
4. DIGITAL MILLENNIUM COPYRIGHT ACT [Електронний ресурс] // Public Law. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-105publ304/pdf/PLAW-105publ304.pdf>.
5. D'Orazio D. Twitter is deleting stolen jokes on copyright grounds [Електронний ресурс] / Dante D'Orazio // The Verge. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.theverge.com/2015/7/25/9039127/twitter-deletes-stolen-joke-dmca-takedown>.
6. Указ президента МС КВН "О защите авторских прав" [Електронний ресурс] // МС КВН – Режим доступу до ресурсу: <http://kvn.ru/pages/pravila-i-ukazi-prizidenta-ms-kvn>.

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

З кожним роком сурогатне материнство стає все популярнішим не лише в Україні, а й в усьому світі. Це спричинено зниженням репродуктивного здоров'я населення, падінням рівня народжуваності тощо. Сурогатне материнство – це запліднення жінки шляхом імплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу подружжя з метою виношування і народження дитини, яка в подальшому буде визнана такою, що походить від подружжя, як правило, на комерційній основі на підставі відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю [1].

Актуальність теми полягає в тому, що законодавча база в даній сфері допоміжних репродуктивних технологій не є чітко врегульованою. Є багато прогалин, які потребують детального обговорення та доопрацювання.

Правове регулювання сімейного материнства відбувається відповідно до положень Сімейного Кодексу України, Цивільного Кодексу України, Закону України “Про трансплантацію органів і інших анатомічних матеріалів людини”, Наказу Міністерства Юстиції України “Про затвердження Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні”, Наказу Міністерства охорони здоров'я України “Про затвердження Умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення”, Правил державної реєстрації актів цивільного стану тощо.

В сучасній медицині розрізняють два види сурогатного материнства: гестаційне та гендерне. При гестаційному – відбувається імплантація в організм іншої жінки зародка, який був зачатий чоловіком та дружиною. В такій ситуації сурогатна матір не має ніякого генетичного споріднення із дитиною. При

---

* Студент 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Калакура В. Я.

гендерному – жінка, яка виношує дитину і є її генетичною матір'ю. Для українського законодавства характерним є перший вид. Правова норма, яка це підтверджує, закріплена в ч. 2 ст. 123 Сімейного Кодексу України: “У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя” [2]. Проблема полягає в тому, що інший вид сурогатного материнства жодним чином не врегульований.

Суперечливим також є питання віднесення сурогатної матері, яку ще часто називають “гестаційним кур'єром”, до суб'єктів цивільних правовідносин. З однієї сторони, це неможливо, так як відсутній шлюб, усиновлення, кровна спорідненість, які є обов'язковими умови при встановленні наявності сімейних відносин. З іншої сторони, з моменту запису її матір'ю новонародженої дитини вона стає суб'єктом сімейних правовідносин [3].

Однак коли ж відбувається реєстрація народження дитини? Це передбачено п. 11 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану: “У разі народження дитини жінкою, якій в організм було перенесено ембріон людини, зачатий подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, державна реєстрація народження проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на таке перенесення. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається заява про її згоду на запис подружжя батьками дитини, справжність підпису на якій має бути нотаріально засвідченою, а також довідка про генетичну спорідненість батьків /матері чи батька/ з плодом” [4]. З цього випливає, що якщо “гестаційний кур'єр” не дала нотаріально завірених заяву про згоду, то подружжя не може бути записане батьками дитини при проведенні державної реєстрації.

Більше того, в законодавстві України не визначається обов'язок подружжя прийняти дитину народжену сурогатною матір'ю, як і обов'язок

“сурмами” передати дитину подружжю після її народження. В таких випадках порушуються елементарні права дитини, які передбачені Сімейним Кодексом України, а саме: право на належне батьківське виховання (ст. 152), право на спілкування (ст. 153), право на утримання (ст. 180) тощо.

Отже, через законодавчі прогалини в правовому регулюванні сурогатного материнства на практиці можуть виникнути небажані життєві ситуації, пов’язані з відмовою сурогатної матері віддавати дитину біологічним батькам, шантажем переривання вагітності, вимогами додаткових грошей, погрозами розголошення інформації про народження дитини, про те, хто її виношував, або ж відмовою біологічних батьків виплатити сурогатній матері обіцяну грошову компенсацію, незабезпечення сурогатної матері належними умовами під час вагітності та пологів тощо [5].

З вище сказаного можна дійти висновку, що в Україні сурогатне материнство відіграє важливу роль в репродуктивній медицині. Однак недосконалість права в цій галузі породжує велику кількість юридичних прогалин та моральних проблем. На нашу думку, ці проблеми можна вирішити лише шляхом створення окремого закону про репродуктивну медицину та допоміжні репродуктивні технології, в якому будуть чітко врегульовані всі аспекти та прогалини (існуючі на даний момент) в сфері сурогатного материнства.

Список використаних джерел:

1. Ватрас В. А. Суб’єктний склад правовідносин щодо імплантації ембріона дитини жінці із генетичного матеріалу подружжя / В. А. Ватрас. // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – №4. – С. 72–75.
2. Сімейний Кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Явор О. А. Університетські наукові записки / О. А. Явор. – 2012. – №4. – С. 127–133.

4. Правила державної реєстрації актів цивільного стану [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>.
5. Михальчук О. Правове регулювання сурогатного материнства в Україні [Електронний ресурс] / Ольга Михальчук – Режим доступу до ресурсу:
<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2799>.

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Балюра А.*

ВІДПОВІДНІСТЬ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПОЛОЖЕННЯМ ДИРЕКТИВИ РАДИ 2000/78/ЄС ВІД 27 ЛИСТОПАДА 2000 РОКУ, ЩО ВСТАНОВЛЮЄ ЗАГАЛЬНУ СИСТЕМУ РІВНОСТІ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ І ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливим кроком на шляху інтеграції України до європейської спільноти є повна та своєчасна імплементація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [1]. Актуальність обраної теми дослідження пов'язана з тим, що зазначена Угода передбачає приведення національного законодавства у відповідність до ряду Директив ЄС, зокрема у сфері зайнятості та професійної діяльності.

Директива Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року, що встановлює загальну систему рівності у сфері зайнятості і професійної діяльності, міститься у переліку Директив ЄС, положення яких мають бути відтворені в законодавстві України відповідно до Угоди про асоціацію [2]. У цілому Директива спрямована на створення системи для боротьби з дискримінацією на основі релігії або віросповідання, обмеженості фізичних можливостей, віку або сексуальної орієнтації у питаннях зайнятості та професії з метою реалізації в державах-членах принципу рівноправ'я.

У першу чергу, слід звернути увагу на той факт, що в законодавстві України прямо не закріплений термін "принцип рівноправ'я" у сфері зайнятості та професійної діяльності, сформульований у статті 2 Директиви. Втім, його зміст викладений у статті 24 Конституції України, статті 2 Кодексу законів про

---

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Святун О. В.

працю України, статті 11 Закону України "Про зайнятість населення", Розділі IV Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" та Законі України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" [3, 4, 5, 6, 7].

Стаття 1 Директиви містить перелік підстав дискримінації. Відповідний перелік закладений у визначенні поняття "дискримінація" (пункт 2 частини 1 статті 1 Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні"); і хоча вказаний перелік не є вичерпним ("або іншими ознаками"), доцільним вважається включення "сексуальної орієнтації" як підстави дискримінації.

Законодавство України не містить такого чіткого переліку випадків застосування принципу рівності у сфері зайнятості та професійної діяльності, як викладено в частині 1 статті 3 Директиви, а саме:

- умови доступу до зайнятості, індивідуальної праці та професії, включаючи критерій відбору та умови прийому на роботу, незалежно від сфери діяльності та на всіх рівнях професійної ієрархії, включаючи просування по службі;

- доступ до всіх типів та рівнів професійно-технічної освіти, професійного навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації, включаючи досвід практичної роботи;

- зайнятість та умови роботи, включаючи звільнення та оплату праці;

- членство і вступ до організації працівників або роботодавців, або в будь-яку організацію, члени якої працюють за певною спеціальністю.

У контексті зайнятості та професійної діяльності перелік дій, які не вважаються дискримінацією, має бути доповнено відповідними випадками, які не становлять дискримінацію, передбаченими Директивою, зокрема:

- різниця у поводженні, якщо вона становить дійсну і визначальну професійну вимогу, за умови, що завдання – законне, а вимога – еквівалентна (частина 1 статті 4 Директиви);

- різниця у поводженні на основі релігії або віросповідання у випадку професійної діяльності в церквах або інших громадських або приватних організаціях, беручи до уваги (моральні принципи) етос організації (частина 2 статті 4 Директиви);

- виправдані відмінності у поводженні на основі віку, якщо ці відмінності об'єктивно і належним чином виправдано законною ціллю, а також якщо засоби досягнення такої цілі – адекватні та необхідні (стаття 6 Директиви).

Слід окремо відзначити, що відповідно до частини 1 статті 8 Директиви, передбачається можливість встановлення або збереження положень, більш сприятливих для захисту принципу рівноправного поводження, ніж ті, що встановлено самою Директивою.

Варто наголосити на тому, що до законодавства України не включені положення, що передбачають сприяння розвитку соціального діалогу між двома сторонами на ринку праці з метою впровадження принципу рівноправного поводження (стаття 13 Директиви) та діалогу з відповідними неурядовими організаціями, що законно зацікавлені у сприянні боротьбі з дискримінацією з метою сприяння принципів рівності (стаття 14 Директиви).

Підсумовуючи вищевикладене, слід зауважити, що законодавство України лише частково відповідає положенням Директиви Ради 2000/78/ЄС, що встановлює загальну систему рівності у сфері зайнятості і професійної діяльності. Зазначене обумовлює необхідність належного та своєчасного приведення національного законодавства у відповідність до цих положень.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: від 27 червня 2014 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Директива Ради 2000/78/ЄС, що встановлює загальну систему рівності у сфері зайнятості і професійної діяльності: від 27 листопада 2000 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32000L0078>.
3. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
5. Закон України "Про зайнятість населення": від 5 липня 2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
6. Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків": від 8 вересня 2005 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.
7. Закон України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні": від 6 вересня 2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.

ПРОБЛЕМА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ ПРАВА ЄС ЩОДО ІНФОРМУВАННЯ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони передбачає приведення національного законодавства у відповідність до ряду Директив ЄС, що, серед іншого, встановлюють права та обов'язки працівників [1]. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю доопрацювання окремих норм законодавства в частині підвищення захисту працівників через удосконалення механізмів інформування та консультування з питань, передбачених Директивою 2002/14/ЄС про встановлення загальних правил інформування та консультації працівників Європейського Співтовариства.

Зокрема, Директива передбачає участь робітників у справах підприємства, що надає їм роботу, та в прийнятті рішень, які можуть спричинити негативні наслідки для працюючих [2]. Зважаючи на рамковий характер Директиви, передбачений широкий спектр шляхів її імплементації, а також мінімальні вимоги щодо права працівників отримувати інформацію та консультацію на підприємствах і установах, що дозволяє роботодавцям і працівникам вільно визначати необхідні для цього заходи.

Інформуванням є передача роботодавцем представникам працівників даних з метою надання їм можливості ознайомитись з предметом питання та визначити його. Консультація ж означає обмін думками та встановлення діалогу між представниками працівників і роботодавцем.

---

* Студент 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Святун О. В.

До інформування та консультації належать: надання інформації стосовно перспектив розвитку діяльності підприємства, можливого розвитку зайнятості в межах підприємства, рішень про значні зміни в організації роботи.

В Україні це питання регулюється законами України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та «Про соціальний діалог в Україні». У Кодексі законів про працю України відсутні норми, що встановлюють відповідний обов'язок роботодавців [3].

Закон України «Про соціальний діалог в Україні» передбачає, що на локальному рівні до сторін соціального діалогу належать: сторона працівників, суб'єктами якої є первинні профспілкові організації, а в разі їх відсутності – вільно обрані для ведення колективних переговорів представники (представник) працівників; сторона роботодавця, суб'єктами якої є роботодавець та/або уповноважені представники роботодавця[4].

Відповідно до ст. 8 цього ж закону, соціальний діалог здійснюється у формах обміну інформацією, консультацій та інших.

Обмін інформацією, відповідно до ч.2 ст.8, здійснюється з метою з'ясування позицій, досягнення домовленостей, пошуку компромісу і прийняття спільних рішень з питань економічної та соціальної політики.

Крім того, порядок обміну інформацією визначається сторонами. Жодна із сторін не може відмовити в наданні інформації, крім випадків, якщо така інформація відповідно до закону належить до інформації з обмеженим доступом.

Консультації, відповідно до ч. 3 ст. 8, проводяться за пропозицією сторони соціального діалогу з метою визначення та зближення позицій сторін при прийнятті ними рішень, що належать до їх компетенції. Сторона-ініціатор направляє іншим сторонам письмову пропозицію із зазначенням предмета консультації та терміну її проведення. Сторони, які одержали таку пропозицію, зобов'язані взяти участь у консультації, спільно погодити порядок і строки її проведення та визначити склад учасників.

Відповідно до ч. 3 ст. 22 ЗУ «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», у разі, якщо роботодавець планує звільнення працівників з причин економічного, технологічного, структурного чи аналогічного характеру або у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією, зміною форми власності підприємства, установи, організації, він повинен завчасно, не пізніше як за три місяці до намічуваних звільнень надати первинним профспілковим організаціям інформацію щодо цих заходів, включаючи інформацію про причини наступних звільнень, кількість і категорії працівників, яких це може стосуватися, про терміни проведення звільнень, а також провести консультації з профспілками про заходи щодо запобігання звільненням чи зведенню їх кількості до мінімуму або пом'якшення несприятливих наслідків будь-яких звільнень [5].

Згідно зі ст. 28 цього ж закону, профспілки, їх об'єднання мають право одержувати безоплатно інформацію від роботодавців або їх об'єднань, державних органів та органів місцевого самоврядування з питань, що стосуються трудових і соціально-економічних прав та законних інтересів своїх членів, а також інформацію про результати господарської діяльності підприємств, установ або організацій. Стаття 45 передбачає обов'язок роботодавців в тижневий термін надавати на запити профспілок, їх об'єднань інформацію, яка є в їх розпорядженні, з питань умов праці та оплати праці працівників, а також соціально-економічного розвитку підприємства, установи, організації та виконання колективних договорів і угод.

У разі якщо планом санації передбачено звільнення працівників, праця яких не може бути задіяною під час його виконання, керуючий санацією до передбачуваного звільнення має подати первинній профспілковій організації відповідну інформацію, а також провести консультації з профспілками щодо вжиття заходів для запобігання звільненню, зведення кількості звільнених працівників до мінімальної або пом'якшення наслідків звільнення [6].

Роботодавець зобов'язаний проводити попередні консультації з первинною профспілковою організацією, з якою укладено колективний договір,

щодо залучення працівників інших роботодавців, зокрема працівників суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні [7].

Таким чином, положення законодавства України в цілому відповідають вимогам, встановленим положенням законодавства ЄС, що спрямоване на сприяння соціальному діалогу між керівництвом та працівниками.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: від 27 червня 2014 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Директива 2002/14/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 11 березня 2002 року про встановлення загальних правил інформування та консультації працівників Європейського Співтовариства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32000L0078>.

3. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

4. Закон України "Про соціальний діалог в Україні" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.

5. Закон України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>.

6. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

7. Закон України "Про зайнятість населення": [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ З ВРАХУВАННЯМ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ

Сурогатне материнство є одним з різновидів застосування допоміжних репродуктивних технологій (далі - ДРТ), при здійсненні якого жінка добровільно погоджується завагітніти за допомогою штучного запліднення, виносити та народити дитину, і в подальшому віддати її генетичним батькам. Правове регулювання даного питання є досить складним з огляду на співвідношення моралі, етики, релігії та розвитку науки, а також розрізнене ставлення до сурогатного материнства в різних правових системах.

Актуальною ця тема є з огляду на проблеми породжені нечітким та суперечливим врегулюванням питань пов'язаних із застосуванням ДРТ. Серед них: порушення прав на батьківство та материнство; порушення прав дитини; договір про сурогатне материнство (сторони, форма, зміст, порядок виконання, оскарження та наслідки невиконання); здійснення процедури сурогатного материнства особами, що не перебувають у шлюбі та деякі інші.

Виділяють чотири групи країн, за критерієм регулювання сурогатного материнства. Перша — де воно забороняється законом (Голландія, Італія, Німеччина, Франція, Швейцарія, та інші). Друга — країни, законодавство яких не забороняє сурогатне материнство, проте відсутня його правова регламентація (Бельгія, Греція, Ірландія, країни Латинської Америки). Третя — країни, у яких воно дозволено, проте заборонені комерційні договори (Канада, деякі штати США, штат Вікторія в Австралії). Четверта — воно дозволяється (Великобританія, Корея, ПАР, більшість штатів США) [1, с. 35].

---

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Федорова А. Л.

До четвертої групи належить і Україна, де сурогатне материнство регулюється Сімейним кодексом України (далі - СК України), а саме ч.2. ст.123, [2], Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», де ст. 48 встановлює, що сурогатне материнство здійснюється за умови наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці [3]. Також в цій галузі діє Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» [4], положення Цивільного кодексу України [5] та Наказу Міністерства Юстиції України «Про затвердження Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні» [6].

Одною із основних проблем у законодавстві України, є питання суб'єктів, які можуть вдаватися до застосування сурогатного материнства. З аналізу вищезазначених нормативних актів випливає, що такими є лише подружжя. При цьому обов'язковим є те, щоб ембріон був утворений з використанням генетичного матеріалу як чоловіка, так і жінки (ч.2 ст.123 СК України, ч.7 ст.281 ЦК України, р.VI Порядку, п.11 р.3 Правил). Постає питання: чи мають право особи, які спільно проживають і не зареєстрували шлюб у державних органах, а також іноземці, у державах громадянства яких визнається шлюб укладений в іншій формі, ніж шляхом державної реєстрації, на народження дитини через сурогатне материнство та реалізацію відповідних прав? Український законодавець залишає його без відповіді. А, наприклад, у США після рішення суду в справі *Dunkin v. Boskey* (2000 р.) неодружені пари наділені тими ж правами щодо сурогатного материнства, що й офіційно зареєстроване подружжя [7]. Таким чином імперативна норма щодо реєстрації шлюбу була послаблена. Відтак, цей підхід вимагає детальнішої регламентації відносин між учасниками договору про сурогатне материнство.

В Україні про цей договір лише зазначається в р.VI п.11 Порядку [4]. Проте, на нашу думку, варто детальніше врегулювати це питання, а особливо права й обов'язки сурогатної матері та «замовників» щодо дитини, можливість

аборту, регулювання ситуацій за яких сурогатна мати не хоче віддавати дитину батькам після народження. До уваги можна взяти досвід Ізраїлю, де існує спеціальний закон, що регулює відносини сурогатного материнства, а також зкріплює існування спеціального комітету, що складається з лікарів, психологів, соціальних працівників, юристів та священників, та завданням якого є перевірка та затвердження угоди із сурогатною матір'ю тільки в тому випадку, якщо всі його члени абсолютно впевнені в тому, що захищені інтереси усіх сторін [8].

Окремої уваги варте питання сурогатного материнства з іноземним елементом. Трапляються ситуації, коли особи з країни, де забороняється сурогатне материнство звертаються до України з цією метою і, як наслідок, виникають проблеми при їхньому поверненні на батьківщину: невизнання їхнього батьківства/материнства та юридична відповідальність. У цьому відношенні цікавими є справи “Меннесон проти Франції” та “Лабассе проти Франції”, де Європейський суд з прав людини визначив, що кожна країна має право заборонити сурогатне материнство на її території. Однак він визнав, що заборона сурогатного материнства не може негативно впливати на дітей, народжених у такий спосіб за кордоном [9]. Відтак, країни де це заборонено, повинні визнати родинний зв'язок між дітьми, народженими від сурогатної матері за кордоном та їхніми батьками.

Щодо бажання розірвати шлюб під час вагітності сурогатної матері, на нашу думку, варто було би застосувати правило аналогічне ч.2 ст.110 СК України, де позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлено протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини. А до визначення походження дитини за умов припинення шлюбу застосувати ч.2 ст.122 СК України: «дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя» [2]. Потребує законодавчого закріплення питання згоди кожного з подружжя на використання їхнього біологічного матеріалу, а також можливості відкликання

такої згоди, зокрема у випадку розірвання чи визнання шлюбу недійсним, бо можливі випадки його використання і після спливу 10 місяців.

Список використаних джерел:

1. Коренга Ю. В. Договір сурогатного материнства в сімейному праві України: монографія / Ю. В. Коренга – Луцьк.: Вежа друк, 2015. – 188 с.
2. Сімейний Кодекс України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
4. Наказ Міністерства охорони здоров'я України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>
5. Цивільний кодекс України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Наказ Міністерства юстиції України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00/page>
7. Surrogacy and egg donation under California law // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.surrogacylaw.net>
8. Закон Ізраїля о суррогатном материнстве от 1996, официально известный как «Соглашения о суррогатном материнстве» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.russurrogacy.ru/surrogatnoe_materinstvo_v_izraile.html
9. Puppink, Gregor and Hougue, Claire de La, ECHR: Towards the Liberalisation of Surrogacy: Regarding the *Mennesson v. France* and *Labassee v. France* Cases (N°65192/11 & N°65941/11) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ssrn.com/abstract=2500075>

**ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ З
ФІКСОВАНИМ ТЕРМІНОМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ АБО
ТИМЧАСОВИМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ
ЄС**

Безпека та охорона праці завжди були ключовими аспектами регулювання трудового права у будь-якій країні, оскільки нерозривно пов'язані з життям та здоров'ям громадян. З огляду на орієнтацію законодавства України на європейські стандарти [1], необхідно визначити рівень відповідності законодавства України законодавству ЄС, щоб забезпечити його вдалу гармонізацію.

Під фіксованим терміном працевлаштування в Директиві [2] розуміються відносини працевлаштування, які регулюються трудовим договором, укладеним безпосередньо між роботодавцем та працівником, якщо завершення договору встановлюється об'єктивними умовами: досягнення конкретної дати, виконання конкретного завдання або у випадку конкретної події. У свою чергу, під тимчасовим працевлаштуванням у Директиві розуміється час тимчасового працевлаштування, де найманому працівнику доручено працювати на користь роботодавця під його контролем.

Метою Директиви є забезпечення реалізації працівникам з фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням права на той самий рівень захисту, що й іншим працівникам на цьому підприємстві або в установі, стосовно їх безпеки та здоров'я на робочому місці. В той же час, у КЗпП України [3] дану норму не враховано.

У положеннях Директиви зазначено, що існування трудових відносин з фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням

---

* Студентка спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Святун О. В.

не повинно виправдовувати різне ставлення до умов праці, зокрема, що стосується захисту безпеки та здоров'я на робочому місці, особливо відносно доступу до індивідуальних захисних засобів. Наголошується, що держави-члени ЄС повинні вживати необхідних заходів для забезпечення інформування працівника про ризики, яким він можливо буде піддаватись. Так само ст. 29 КЗпП визначається обов'язок роботодавця роз'яснити працівнику його права і обов'язки, проінформувати під розписку про умови праці, небезпечні та шкідливі виробничі фактори, які ще не усунуто та можливі наслідки їх впливу на здоров'я, проінструктувати з техніки безпеки тощо.

Законодавством ЄС кожного працівника наділено правом у разі необхідності отримати достатній рівень знань та навичок, необхідних для особливої роботи, мати змогу підвищити свою кваліфікацію. Обов'язкове підвищення кваліфікації за законодавством України надається лише представникам окремих видів професій (педагогічні та науково-педагогічні працівники, державні службовці), усі інші ж можуть отримувати таку можливість лише за рахунок власних коштів.

Держави-члени ЄС повинні мати вибір щодо заборони використання працівників з фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням на певних роботах, визначених в національному законодавстві як такі, що особливо загрожують їх безпеці або здоров'ю, і, зокрема на роботах, визначених в національному законодавстві, як такі, що вимагають спеціального медичного нагляду. В українському законодавстві встановлено наступні обмеження: заборона застосовувати праці жінок та осіб, молодше 18 років, на важких роботах і на роботах зі шкідливим або небезпечними умовами праці [4]. В іншому випадку, якщо держави не скористуються таким вибором, вони повинні вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб цим категоріям працівників, які застосовуються для робіт, визначених національним законодавством як такі, що вимагають спеціального медичного нагляду, такий нагляд надавався обов'язково. До

обов'язків держав-членів ЄС віднесено забезпечення того, щоб відповідний медичний нагляд продовжувався навіть після завершення трудових відносин досліджуваної категорії працівників. В Україні ж дане регулювання відсутнє[5].

Деякі особливості охорони праці передбачено законодавством ЄС для працівників з тимчасовим працевлаштуванням. Так, відповідно до ст. 7 Директиви, держави-члени ЄС повинні вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб перед безпосереднім виконанням працівником тимчасових трудових обов'язків, підприємство або установа, що користуватимуться їх послугами, попереджали таких працівників про необхідну професійну кваліфікацію та конкретні особливості роботи, яка має бути виконана. В Україні аналогічною, однак більше загальною, є вимога вказувати трудову функцію як одну з основних умов трудового договору.

В Україні існує нормативно закріплена заборона на проведення будь-яких громадських та інших робіт тимчасового характеру, які мають підвищену небезпечність та ризики для здоров'я та життя людини для задоволення потреб держави [6, 7].

В національному законодавстві питання охорони працівників з фіксованим терміном працевлаштування та тимчасових працівників регулюються Кодексом законів про працю України. П. 2 ч. 1 ст. 23 КЗпП визначає «строковий трудовий договір», який укладається на визначений строк, встановлений за погодженням сторін, у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи або умов її виконання, або інтересів працівника. Тимчасовими вважаються працівники, яких прийнято на роботу на строк до двох місяців, а для заміщення тимчасово відсутніх працівників, за якими зберігається їхнє місце роботи (посада), – до чотирьох місяців [8].

Отже, враховуючи все вищезазначене, ми можемо підсумувати, що проблема співвідношення в законодавствах України на держав-членів ЄС положень щодо врегулювання питань безпеки на охорони праці працівників з

фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням дійсно існує та потребує гармонізації з ключових питань.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Директива 91/383/ЄЕС про доповнення заходів зі сприяння покращенню безпеки та охорони праці працівників з фіксованим терміном працевлаштування або тимчасовим працевлаштуванням [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0383:en:HTML>.

3. Кодекс законів України про працю [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

4. Закон України "Про охорону праці" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

5. Наказ МОЗ України "Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07>.

6. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку організації громадських та інших робіт тимчасового характеру" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF>.

7. Наказ Держнаглядохоронпраці України "Про перелік робіт з підвищеною небезпекою" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0232-05>.

8. Указ Президії Верховної Ради СРСР "Про умови праці тимчасових робітників і службовців" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0311400-74>.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Успішність державної політики та ефективного управління суспільними процесами визначається багатьма критеріями, але одним з найбільш показових способів віддзеркалення діяльності держави, перш за все, як утворення, спрямованого на забезпечення благополуччя його населення, є соціальна політика. Вагомою її складовою (як з нормативної, так і з ресурсної точки зору) є операційне, тактичне та стратегічне регулювання пенсійного забезпечення.

Дана тематика є особливо актуальною у світлі сучасного реформування пенсійної системи України в рамках програми Міжнародного валютного фонду щодо механізму розширеного фінансування (EFF). Згідно Меморандуму про економічну і фінансову політику (МЕФП), однією з цілей нашої держави є зменшення високого рівня дефіциту Пенсійного фонду, на що й спрямовані положення одного зі «структурних маяків», втілення яких є передумовою фактичного запровадження другого рівня української пенсійної системи [1].

Згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2], пенсійна система України складається з трьох рівнів, з яких повноцінно функціонує лише перший – солідарна система ЗДПС (загальнообов'язкове державне пенсійне страхування) й повільно розвивається третій – недержавне пенсійне забезпечення, тоді як передбачену законом накопичувальну систему ЗДПС (другий рівень) взагалі не введено в дію, що явно не відповідає ефективним моделям пенсійного страхування, серед яких варто виділити пенсійну систему Франції.

---

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Федорова А. Л.

Саме французький досвід є особливо цінним для реформування пенсійної системи нашої держави, оскільки навіть за наявності подібних до українських проблем (кризова ситуація з бюджетним дефіцитом, швидке старіння населення та складність сприйняття суспільством пенсійних реформ) пенсійна система Франції вважається однією з найбільш соціально зорієнтованих, що, зокрема, проявляється у так званому «соціал-демократичному шедеврї» – високому коефіцієнті норми заміщення, тобто великому розмірі пенсії в порівнянні з попередньою зарплатнею. В середньому норма заміщення у Франції становить 78% для чоловіків та 72% для жінок. Відповідно до норм Міжнародної організації праці, він має становити не менш як 55 %. В Україні цей показник є значно меншим, до того ж із щорічною тенденцією до зниження [3]. Зважаючи на це, варто детальніше дослідити певні особливості функціонування французької пенсійної системи задля запозичення позитивного досвіду для української системи.

Пенсійна система Франції є одним з різновидів класичної «моделі Бісмарка». При цьому, вона є все ж більш багатоярусною, що, з одного боку, є ускладненням з точки зору розуміння її функціонування, та, з іншого боку, така багатоелементність передбачає чітку регламентацію, деталізацію завдань і повноважень структурних органів цієї галузі, що заздалегідь убезпечує від виникнення колізій. Законодавчою основою пенсійної сфери є Кодекс соціального забезпечення Франції [4].

За загальним принципом французька пенсійна система має три рівні, що базуються на принципах солідарності та накопичувального страхування, але в той же час національне нормативне регулювання передбачає дещо іншу структурну класифікацію цієї системи. Відповідно до нього, пенсійна система Франції має всього 2 рівні: обов'язковий рівень («niveau obligatoire») та факультативний рівень («niveau supplémentaire/facultative»). Кожен з них поділяється на режими, що є основною складовою пенсійної системи Французької Республіки [5].

Відтак, у факультативному рівні виділяють індивідуальний та колективний (корпоративний) режими. Індивідуальний режим («régime individuel») полягає в тому, що майбутні пенсіонери можуть розміщувати свої вклади в приватні пенсійні фонди («fond par capitalisation»). Всі особливості таких вкладень та умов виплат визначаються в договорі, що підписує вкладник з пенсійним фондом. Колективний (корпоративний) режим («régime collectif») запроваджується підприємством (компанією, корпорацією) у вигляді автоматичних пенсійних внесків для всіх працівників підприємства, що передбачається колективними угодами [6]. По факту, не практикується відмова від цих внесків, незважаючи на те, що працівник прямо не погоджувався на їх сплату. Факультативний рівень відповідає третьому рівню пенсійного забезпечення України з тією відмінністю, що у Франції саме за рахунок добровільних внесків формується високий рівень трудової пенсії загалом, тоді як в нашій державі ця ланка є практично нерозвинутою, враховуючи неосвоєність ринку недержавного пенсійного страхування та низький запит у суспільстві на добровільні пенсійні внески [7].

Що ж до обов'язкового рівня французької системи, то він поділяється на базовий та додатковий режими, які відповідають українським першому (солідарному) та другому (накопичувальному) рівням пенсійної системи.

Примітною рисою базового режиму («régime de base») є те, що він включає в себе низку окремих режимів найманих працівників як публічного, так і приватного секторів та ненайманих працівників, зокрема задіяних в агросфері та осіб «незалежних професій». Більше того, також за необхідністю можуть створюватись інші режими, наприклад, для членів релігійних культів і т.д. Така спеціалізована розгалуженість по режимах передбачає здійснення внесків до численних пенсійних «кас» (CNAV, MSA, RSI), а не до єдиного пенсійного фонду, як в Україні. Така відносна відділеність структур, безпосередньо пов'язаних з фінансовою складовою, забезпечує безпосереднє

спрямування вимог щодо виплат та стабільність їх проведення навіть за наявності дефіцитної ситуації в одному з підрозділів (в одній з «кас») [5].

З огляду на поступ української влади до впровадження реально діючого другого рівня пенсійної системи [1], досвід Французької Республіки у функціонуванні додаткового режиму («régime complémentaire») видається особливо цінним. Цей режим охоплює внески найманих працівників загалом (режим ARRCO) та внески кваліфікованих кадрів, управлінської ланки (режим AGIRC) поверх їх сплат в ARRCO. Додатковий режим функціонує за системою «балів» («points»), тобто за кожне додаткове відрахування поза солідарними сплатами працівникові присвоюються «бали», які потім сумуються для розрахунку додаткової частини пенсії [8]. Особливістю є те, що враховується середнє пропорційне число за всі місяці страхового стажу, а не (як в базовому режимі) за його кращі роки відповідно до рівня заробітної плати, що є важливим з точки зору справедливості пенсійних нарахувань та об'єктивного співвідношення страхового стажу з розміром «обов'язкової» частини пенсії.

Отже, згідно проведеного порівняльного аналізу, врахування таких позитивних особливостей пенсійної системи Франції як детальне нормативне регулювання, деталізована за функціонально-спеціалізованим принципом структурна модель ЗДПС, розвинуте недержавне пенсійне страхування, збалансованість схеми внесків-виплат та загальна зорієнтованість на забезпечення високого рівня життя пенсіонерів може стати рушійною силою у вдосконаленні та підвищенні ефективності пенсійної системи України.

Список використаних джерел:

1. Лист про наміри до Міжнародного валютного фонду. Меморандум про економічну і фінансову політику (від 01.09.2016 № 14168/0/2-16) – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v2-16500-16>

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Редакція від 06.02.2017 / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376.

3. Лук'яновець А. Пенсійне забезпечення в Україні / А. Лук'яновець – Нацковий блог «Національний університет «Острозька академія» - [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/pensijne-zabezpechennya-v-ukrajini/>

4. Code de la securite sociale - Version consolidée au 25 décembre 2016 - [Електронний ресурс] Режим доступу:<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006073189>

5. Le système de retraite français – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.lassuranceretraite.fr/portail-info/home/qui-sommes-nous/le-premier-regime-de-retraite/le-systeme-de-retraite-francais.html>

6. Plan d'épargne pour la retraite collectif (Perco) – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F10260>

7. Коптюк О.О. Перспективи розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні / О.О.Коптюк - ЛНУ імені Івана Франка. - 2011. [Електронний ресурс] Режим доступу:<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006073189>

8. RETRAITE COMPLÉMENTAIRE: comprendre, calculer, prévoir – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.agirc-arrco.fr/>

НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ УКРАЇНИ ЯК ПІДСТАВА ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄСПЛ

Правова держава має відповідати по своїх боргах і, в першу чергу, по боргах перед власними громадянами. Відповідно до ст.46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: «Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами» [1].

Комітет міністрів ще у 2009 році визнав, що невиконання рішень національних судових органів є в Україні структурною проблемою, яка залишається невирішеною. За минулий 2016 рік ЄСПЛ отримав 18 150 заяв від українців (22,8% від загальної кількості поданих заяв до Суду) і з них 65% стосуються невиконання рішень національних судів [2].

Показовим у цих питаннях є стан виконання рішень українських судів про стягнення коштів з держави. Відповідно до Бюджетного кодексу України та Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» Державна казначейська служба України здійснює виконання рішень суду за черговістю їх надходження та у межах бюджетних призначень, визначених законом про Держбюджет на відповідний рік [3].

За бюджетною програмою КПКВ 3504040 «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою» на 2016 рік Законом було передбачено 144 757 500,00 гривень, які були повністю використані у 2016р. на виконання 7 145 судових рішень [4].

Проте, станом на 29.12.2016 на виконанні у Державній казначейській службі України перебувало понад 185 тисяч виконавчих документів на суму більше 3,4 млрд. грн, які підлягають виконанню за цією програмою.

---

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.ю.н., доц. Федорова А.Л.

За іншою програмою КПКВК 3504030 «Відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду, відшкодування громадянину вартості конфіскованого та безхазяйного майна стягнутого в дохід держави, відшкодування шкоди, завданої фізичній чи юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових і службових осіб» на 2016 рік Законом було передбачено 18 094 700,00 гривень. Водночас, станом на 29.12.2016 на виконанні у ДКСУ перебувало 142 виконавчих документи на суму 28 922, 10 млн. грн.

Отже, ДКСУ використала обсяги бюджетних призначень за вказаними програмами в повному обсязі, але фактично передбачених коштів не вистачило на погашення боргів в повному обсязі

Згідно з офіційними даними ДВС, внаслідок існування мораторію на стягнення боргів з державних підприємства сума боргу становить близько 16 мільярдів гривень, 11 з яких у випадку зняття мораторію можливо буде стягнути та виконати рішення судів. За даними Мінсоцполітики України приблизно 1,5 млн. громадян очікують нарахованих, але не виплачених їм грошових сум за рішенням судів [5].

Прикладом спроби вирішення державою цієї проблеми є механізм, що був передбачений ст. 23 Закону України «Про державний бюджет України на 2015 рік», якою Уряду було надано право реструктурувати фактичну заборгованість обсягом до 7,5 млн. грн. (на 1.01.2015р.) за рішеннями судів, виконання яких гарантовано державою, а також рішеннями ЄСПЛ шляхом часткового погашення заборгованості в розмірі до 10% та видачі на решту суми фінансових казначейський векселів строком обігу до 7 років з відстрочення платежу на 2 роки під 3% річних [6]. Кабміном був прийнятий відповідний порядок, який на практиці так і не запрацював.

Таким чином, невиконання судових рішень породжує нові звернення громадян до ЄСПЛ, який вимоги до держави задовольняє і, відповідно, обсяг

фінансових зобов'язань України перед громадянами збільшується. Основним обов'язком держави є виплата сум, визначених Судом як справедливе відшкодування заявникові. Згідно ст. 41 Конвенції ЄСПЛ може зобов'язати державу відшкодувати заявнику матеріальну та моральну шкоду, а також судові витрати [1].

Виконання рішення суду є самостійною і невід'ємною складовою права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції. Тому питання виконання судового акту завжди розглядається ЄСПЛ в аспекті захисту права людини на справедливий суд. Вартими уваги видаються правові позиції, висловлені у рішеннях Євросуду у справах «Ромашов проти України» від 27.07.2004 р.[7], «Шаренок проти України» від 22.02.2004 р.[8], в яких зазначається, що право на судовий захист було б ілюзорним, якби правова система держави дозволяла, щоб остаточне зобов'язальне рішення залишалось невиконаним на шкоду одній із сторін. У «пілотному» рішенні ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», яке набуло статусу остаточного 15 січня 2010 року, Суд констатував систематичне невиконання в Україні рішень національних судів, вказав на відсутність у законодавстві України ефективних засобів юридичного захисту від такого невиконання. З огляду на суть порушення Євросуд зобов'язав державу невідкладно, не пізніше ніж упродовж одного року від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного (до 15 січня 2011 року), — запровадити ефективний засіб юридичного захисту (або комплекс таких засобів), який би забезпечив адекватний та достатній захист від невиконання або затримки у виконанні рішення національного суду, за виконання якого вона несе відповідальність відповідно до принципів, встановлених практикою Європейського суду.

Як бачимо, Євросуд дуже категорично висловився щодо відсутності в Україні ефективного механізму контролю за виконанням судового рішення. Негативні наслідки для України несе і статус «пілотного» рішення, що вказує на те, що усі аналогічні справи проти нашої держави розглядатимуться за

спрощеною процедурою, адже Євросудом вже встановлено відсутність у законодавстві України ефективних засобів юридичного захисту від невиконання судового рішення.

Список використаних джерел:

1. European Convention on Human Rights (Ukrainian) [Електронний ресурс] // Європейська конвенція з прав людини з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та 14 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12 та 13 — Режим доступу до ресурсу: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf
2. 65% заяв до ЄСПЛ з України — на невиконання рішень судів [Електронний ресурс] // Закон і Бізнес 11.04.2016. — Режим доступу до ресурсу: http://zib.com.ua/ua/122972-yaki_ukrainski_spravi_znahodyatsya_na_rozglyadi_u_evropeysko.html
3. Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 17, ст.158) [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4901-17>
4. Казначейство інформує про стан перерахування коштів за рішеннями судів [Електронний ресурс] //Урядовий портал — Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249636168
5. Експертний звіт щодо консультацій начальника відділу Пушкаря П.В. Департаменту виконання рішень Європейського Суду з прав людини Департаменту прав людини та верховенства права Ради Європи та Урядового уповноваженого з питань Європейської конвенції з прав людини Міністерства юстиції України (21.12 – 22.12.2016 року) стосовно виконання рішень Європейського Суду з прав людини у групі справ Іванов та Жовнер проти України (в рамках підготовки засідання Комітету Міністрів Ради Європи, 7-9 березня 2017 року)
6. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80-19>

7. Справа "Ромашов проти України" (Заява N 67534/01) Міжнародні суди, Європейський суд з прав людини; Справа, Рішення від 27.07.2004 [Електронний ресурс]:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_227
8. Національний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]:<https://scourt.info/doc/AB99zB>

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Деняк Є. *

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН: ДОСВІД КИТАЮ

В умовах розширення господарських зв'язків, лібералізації торгівлі та фінансової інтернаціоналізації процес створення вільних економічних зон є важливим для поглиблення глобальної економічної інтеграції усіх господарств.

Вільні економічні зони в Україні виявилися неефективним проектом, який приніс державному бюджету більше збитків, аніж доходів. В різні роки в нашій країні було створено 11 вільних економічних зон та 72 різні за масштабом та спрямованістю території пріоритетного розвитку. Зараз фактично працює лише зона «Крим», створена в 2014 році. Крім того, відсоток досягнення очікуваних результатів надзвичайно нерівномірно розподілений між різними зонами та територіями. Так, наприклад, у зону «Рені» залучено 0,5% інвестицій від очікуваного рівня та 31% від запланованих робочих місць; а у зоні «Миколаїв» ці показники досягають 137,1% і 100% відповідно [1, 2].

Саме тому важливо не просто зрозуміти причини цієї ситуації та знайти можливі шляхи їх вирішення і відродити нормальне функціонування українських ВЕЗ.

Створення ВЕЗ в Китаї, як однієї з частин економічної реформи, призвело до вражаючого досягнення: протягом понад 20 років економіка Китаю розвивається стійкими інтенсивними темпами. Протягом 2014-2015 рр. вільні економічні зони Китаю склали 22% ВВП країни, 45% загальних ППІ та 60% загального експорту. Більш того, підраховано, що ВЕЗ за роки свого існування

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Науковий керівник: к.е.н., доц. Стаканов Р.Д.

створили 30 мільйонів робочих місць, сприяли зростанню прибутку фермерів на 30%, а також прискорення індустріалізації, модернізації в сільському господарстві та урбанізації в країні загалом [3].

Досвід Китаю дає змогу зробити висновки, що ВЕЗ слугують перш за все шляхом покращення інвестиційного клімату країни, а вже потім зростання економіки; зони найбільш ефективні при їх орієнтації на зростання експорту країни; вони є лише одним із багатьох засобів сприяння розвитку експорту, а тому мають досить обмежену сферу застосування і впливу.

Серед факторів такого успіху варто зазначити нормалізацію макрорегулювання, оскільки в Китаї вже досить довгий час політична ситуація виключно стабільна, а центральна влада має повноваження розділяти права та інтереси ВЕЗ та уряду. Спочатку створюється напрям розвитку кожної зони, а потім поступово обговорюється розвиток сусідніх регіонів. В Україні ж макрорегулювання не достатньо налагоджене, тому необхідно підготувати спеціальний закон для вільних економічних зон, що визначить чітко їх мету, задачі та напрями функціонування. Тут в першу чергу варто звернути увагу на подолання проблеми нерівномірного розвитку територій країни [4].

Україні варто звернути увагу на таку особливість створення китайських ВЕЗ, як повна систематичність, тобто спочатку створювалися зони в східних приморських районах, в яких економіка та торгівля була найбільш сприятливою для їх розвитку, потім – в центральних регіонах, і, нарешті, процес освоєння західного Китаю. Це був лише перший етап, тобто посилення регіональної політики, а яким слідував етап посилення промислової структури (перехід на експорт готової продукції, наукомісткі галузі промисловості, використання новітньої техніки тощо).

Поетапність має бути представлена і при зниженні рівня оподаткування для окремих груп підприємств однієї або різних галузей, причому вибір цих підприємств на кожному з етапів має здійснюватись залежно від їх

ефективності та соціальної значущості. Це допоможе уникнути надання дотацій нерентабельним підприємствам та фірмам-банкрутам [4, 5].

На мою думку, варто звернути увагу на наступні ключові моменти успіху в Китаї:

- 1) рішуча підтримка урядом ринкових економічних реформ – незважаючи на велику невпевненість на початку, лідери країни мали за ціль внести зміни; саме така цілеспрямованість забезпечила стабільне макросередовище;
- 2) земельні реформи – з 1981 року уряд дозволив інвесторам орендувати землю строком на 20-50 років; у 2002 році було встановлено систему земельного аукціону, що сприяло ефективному використанню земельних ресурсів;
- 3) стимули для інвестування – відповідна інфраструктура, швидка митна процедура, пільгові податкові ставки, а також освітні стипендії, забезпечення житлом та фонди для досліджень з метою заохочення кваліфікованих працівників;
- 4) китайська діаспора відіграла також важливу роль шляхом капітальних вкладень у зони, завезення технологій, допомоги в навчанні та побудові необхідної інфраструктури;
- 5) культура інновацій – кваліфіковані працівники, яких було залучено в вільні економічні зони, сподівалися на нові перспективи, тому генерували культуру інновацій та підприємництва;
- 6) конкуренція зон між собою також робить їх більш ефективними та конкурентоспроможними;
- 7) переваги розміщення – вже неодноразово було зазначено про регіон узбережжя, який краще пов'язаний з міжнародними ринками [4, 6, 7].

Варто також зазначити про проект трьох тестових зон вільної торгівлі, який було представлено 20 квітня 2015. Ці зони матимуть менш жорсткі правила щодо обміну валют та щодо типу компаній, які можуть бути засновані.

Наприклад, іноземні інвестори вже не повинні будуть мати китайського партнера, який раніше допомагав їм вести діяльність в країні – тепер їм дозволено працювати самостійно. Так, нові зони планується відкрити у містах Гуандун, Тяньцзінь та Фуцзянь.

Окрім того, щоб бути тестовими майданчиками для національної реформи, нові зони мають ціль сприяти регіональному розвитку, заохочуючи окремі галузі створювати кластери в цих зонах. Таким чином, найбільша можливість для іноземних інвесторів буде полягати у концентрації галузей та в перевагах, які пропонують зони. Про високу ефективність роботи даних зон та їх перспективність говорить хоча б той факт, що в 2015 році ВВП Гуандуну перевищувало 1 трлн. доларів США, що було більше за ВВП цілої Індонезії [6].

Тому уряд нашої держави має, на мою думку, чітко визначити цілі та призначення створення кожної ВЕЗ, їх сучасну спеціалізацію. Розміщення перших зон розумно спершу обмежити невеликим числом регіонів з подальшим розширенням сфер та масштабів діяльності, як це було зроблено в Китаї, для підвищення темпів розвитку всієї національної економіки.

Таким чином, за прикладом Китаю, на нашу думку, варто повністю відновити існування вільних економічних зон в нашій країні, що допоможе покращити інвестиційний клімат, сприяти залученню новітніх технологій, створити додаткову базу оподаткування та велику кількість нових робочих місць. Саме за допомогою ВЕЗ можна розв'язати гострі соціально-економічні проблеми України: скоротити безробіття, підвищити заробітну працю, розвинути інфраструктуру тощо.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Віктор. Спеціальні (вільні) економічні зони: чи ефективний такий інструмент регіонального розвитку (на прикладі Одеської області) [електронний ресурс]// Журнал «Економічний часопис – XXI» - 2005р., №5-6 - Режим доступу:<http://soskin.info/ea/2005/5-6/20050510.html>

2. Бочан І.О., Михасюк І.Р. Глобальна економіка: підручник. – К.: Знання, 2007. – 403с.

3. Рижун Н.А. Про основні проблеми та заходи щодо активізації вільних економічних зон в Україні / Н.А. Рижун // Економіст. – 2007р., №6. – с. 78–81

4. Mahammad Mohiuddin, Marie-Helen Regniere, Albert Su, Zhan Su. The Special Economic Zone as a Locomotive for Green Development in China // Asian Social Science, Vol. 10, No. 18 – 2014 – pp. 109-121

5. Gard Kaarbo Asskildt. China's Economic Re-emergence After 1978. The Role of Special Economic Zones in China's Economic Growth and its Attempts at Industrial Upgrading // Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, University of Oslo – 2014 – 136 pp.

6. Douglas Zhihua Zeng. China's Special Economic Zones and Industrial Clusters: Success and Challenges [електронний ресурс]. – 2011 - Режим доступу: <http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/china-s-special-economic-zones-and-industrial-clusters-success-and-challenges>

7. Steven Elsinga. A Closer Look at China's Free Trade Zones – Part 1 [електронний ресурс] – 2015 - Режим доступу: <http://www.china-briefing.com/news/2015/09/04/a-closer-look-at-chinas-free-trade-zones-part-i.html>

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПРАКТИКИ БОРОТЬБИ ПРОТИ ПОДАТКОВИХ ГАВАНЕЙ

Використання податкових гаваней найбільшими транснаціональними компаніями світу призводить до зсувів у розподілі доходів між країнами. На глобальному рівні пошук шляхів переведення своїх прибутків до інших країн дозволяє компаніям суттєво зменшити суму податків, які вони сплачують до бюджету.

Актуальність вирішення проблеми податкових гаваней на сучасному етапі розвитку світу полягає у тому, що така діяльність підриває так званий «суспільний договір», умовно підписаний між державою та громадянами, за яким перша надає суспільні блага та регулює відносини таким чином, щоб не порушувались правила гри, а суспільство сплачує за це податки, при тому, що вони є прогресивними – чим більше ти отримуєш, тим більше сплачуєш. Але якщо найбагатша ланка суспільства ухиляється від сплати податків за рахунок інших юрисдикцій, то все податкове навантаження в країні припадає на менш захищені прошарки населення.

За оцінками Габріеля Зукмана, який досліджував історію податкових гаваней, через них проводять як мінімум 8% світового фінансового багатства, причому в країнах, що розвиваються, де диференціація доходів є найбільшою та політична стабільність найменшою, цей показник може доходити й до 50% [1]. На 2015 рік визначають, що у світі знаходиться від 24 до 36 трильйонів млрд. доларів анонітного фінансового багатства, яка належить найбагатшим людям світу [2].

Причинами проблем вважають те, що система податків та їх регулювання розроблялася ще у ХІХ столітті, коли не було понять про глобалізацію. Однак із

---

* Студент 4 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.е.н., доц. Чугаєв О.А.

розмиттям понять державних кордонів та створенням глобальних мереж компаній, з'являються нові й нові схеми законного зменшення суми сплати податків, які майже неможливо проконтролювати.

Уряди держав здійснюють окремі кроки, щоб зупинити неконтрольоване розширення податкових гаваней, що зазвичай перетворюється на скандали, такі як Панамські папери, справа США проти Apple, відставки політиків на вищих посадах Європейського союзу. Навіть ці приклади показують наскільки неоднорідною є проблема податкових гаваней: якщо для Європи більш важливим є пошук прихованих рахунків вищого класу населення в офшорних зонах, то для США пріоритетним є подолання ухилення від сплати корпоративного податку. Для підтвердження можна навести дані, що на Бермудах та Кайманських островах були задекларовані 94 та 51 мільярдів доларів США прибутків американських компаній, при тому що ВВП країн складають 6 та 3 мільярда доларів відповідно, тобто доходи дочірніх компаній в цих юрисдикціях склали близько 1600% від ВВП країни. У цих двох країнах відсоток сплачених податків до прибутків склав 8 та 19 відсотків відповідно, що демонструє якою значною є проблема укриття доходів великих корпорацій [3, 4].

Першим зі шляхів вирішення проблем може слугувати зобов'язання фінансових інституцій, які здійснюють фінансові операції, передавати інформацію урядам держав, та, в першу чергу, з податковими інституціями. Але, наприклад, банки-депозитарії Clearstream, Euroclear, Depositary Trust Company, які супроводжують фінансові операції, мають комерційні інтереси, борються за своїх клієнтів та обмінюються інформацією лише за судових розслідувань. З цієї ж причини вимагання постійності звітності від усіх держав щодо боротьби проти податкових гаваней буде неефективним кроком – офшорні зони не матимуть зацікавленості у поширенні конфіденційної інформації компаній, які приносять їм прибутки [5].

Вирішення проблеми у правових установах є найпоширенішим методом боротьби проти податкових гаваней, але координація між країнами залишається на дуже низькому рівні: наприклад, Європа не обкладала санкціями швейцарські банки, поки у США не завершилось розслідування справи проти цих банків.

Єдиний глобальний податок, як метод подолання кризи, має за мету припинення розділення материнських компаній та її дочірніх підприємств та врахування їх в якості одного суб'єкта, який отримує загальний прибуток та сплачує податки з цього загального прибутку, уникаючи трансфертного ціноутворення та переведення прибутків між філіями компаній. Ця ідея однак підриває незалежність держав щодо однієї з найважливіших видів її політики – фіскальної та потребує дуже високого рівня співпраці на глобальному рівні для її досягнення.

Ще більш утопічною виглядає ідея глобального банку-депозитарію, який працює як реєстр – базу даних всіх держателів акцій та облігацій [1]. Міжнародні організації будуть регулювати потоки переведення доходів між державами та стягувати податки, базуючись не на принципі резидентності, а на принципах розмірів багатства.

Отже, можливими шляхами до зменшенню впливу податкових гаваней є: глобальний реєстр із функціоналом депозитарію, прями санкції проти компаній та перегляд підходів до оподаткування компаній, зважаючи на їх транснаціональний характер. Однак через велику кількість конфліктів інтересів усі ці методи мають свої недоліки та не зможуть бути реалізовані найбільш ефективно.

Список використаних джерел

1. Zucman G. The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens / Gabriel Zucman., 2015. – 200 с.

2. James S. Henry: Taxing Tax Havens: How to Respond to the Panama Papers [Электронный ресурс] - Режим доступа до ресурсу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/panama/2016-04-12/taxing-tax-havens>

3. SOI Tax Stats - Controlled Foreign Corporations [Электронный ресурс]. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.irs.gov/uac/soi-tax-stats-controlled-foreign-corporations>.

4. World Bank Open Data [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://data.worldbank.org/>.

5. Shaxson N. Treasure Islands: Tax Havens and the Men who Stole the World / Nicholas Shaxson, 2011.

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НА ЗМЕНШЕННЯ АСИМЕТРІЇ РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

З часу виникнення суспільства в усіх сферах його соціального та економічного життя існує нерівність. Яскравим її прикладом є той факт, що на країни «золотого мільярду» наразі припадає до 80% ресурсів, хоча вони охоплюють лише п'яту частину населення планети [1]. Зважаючи на те, що такого роду нерівність, яка стосується економічних аспектів, завжди була причиною конфліктів і соціальних катаклізмів різних масштабів, то світова спільнота, передусім розвинені країни, докладає зусиль до нейтралізації загроз глобальної та локальної нестабільності, спричинених нерівністю. Одним з інструментів, за допомогою якого стає можливим в тій чи іншій мірі залучити до процесу технічного, а як наслідок економічного розвитку людства всі країни світу – виступає цифрова революція. Саме за її допомогою інтернет та решта супутніх технологій досягли країн, що розвиваються набагато швидшими темпами, аніж всі попередні технічні іновації. На сьогоднішній день в цих країнах мобільним телефоном володіють більше домогосподарств, аніж мають доступ до електроенергії та чистої питної води. Більше того, у світовому масштабі доступ до інтернету розподілений більш рівномірно, ніж дохід, що свідчить про те, що темпи поширення цифрових технологій в більшості країн світу випереджають темпи їх економічного розвитку [2].

До основних переваг поширення цифрових технологій можна віднести наступні:

- інтеграція: за рахунок зниження витрат на отримання інформації та збільшення об'ємів доступної та прозорої інформації значно розширюються можливості країн, що розвиваються, брати участь у створенні нових ринків,

---

*Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.е.н., проф. Резнікова Н.В.

розширенні торгівлі, створенні нових робочих місць і розширенні доступу до державних послуг. Таким чином, знижується асиметрія доступу до інформації, якою володіють розвинені країни та країни, що розвиваються, що в свою чергу сприяє інтеграції ринків країн не залежно від того, на якій стадії розвитку вони знаходяться, розширенню збутової мережі товарів та послуг і їх потенційних споживачів.

- Ефективність: прискорення, здешевлення та підвищення комфорту здійснення транзакцій за рахунок заміни існуючих факторів виробництва факторами ІКТ, а також автоматизації деяких видів діяльності. Крім того, цифрові технології підсилюють незамінні фактори виробництва і підвищують їх продуктивність, що відбувається завдяки більш ефективному контролю за здійсненням операцій та наданням послуг, а також використанню технологій для підвищення капіталовіддачі людських ресурсів. Таким чином, інтернет сприяє значному підвищенню ефективності саме шляхом раціональнішого і одночасно повнішого використання існуючих ресурсів, яких у країн, що розвиваються, значно більше аніж у розвинених, тому завдяки підвищенню раціональності їх використання менш розвинені країни зможуть стати в майбутньому домінуючими суб'єктами в перерозподілі світових ресурсів [4].

- Інновації: максимальний рівень ефективності проведення операцій можна досягти лише тоді, коли вони проводяться автоматично, без участі людини, внаслідок чого транзакційні витрати знижуються майже до нуля. Це стає можливим саме завдяки винайденню інноваційних технологій та їх впровадженню (т.з. сфера «нової економіки»). До них можна віднести пошукові системи, платформи електронної торгівлі, цифрові платіжні системи, соціальні мережі тощо. Граничні витрати на запровадження таких технологій мінімальні, що дозволяє після їх впровадження користуватись перевагами «ефекту мережевої вигоди». Таким чином, інтернет забезпечує практично безперервний зв'язок і співпрацю, чим сприяє утворенню нових

моделей постачання і прискоренню темпів поширення іновацій, зокрема й серед країн, що розвиваються [2].

Аналіз теоретичних робіт з економічного зростання дозволяє стверджувати, що можливість зменшення асиметрії розвитку та існування конвергенції (зближення країн світу за рівнем економічного розвитку) залежить від припущень щодо віддачі від масштабу у виробництві. У разі постійної віддачі від масштабу кожна країна виходить на стаціонарну довгострокову траєкторію розвитку, яку вона досягає з часом у міру накопичення капіталу. Конвергенція між країнами здійснюється в результаті поступового виходу всіх країн на дану рівноважну траєкторію. При цьому темпи зростання ВВП на душу населення в країні на рівноважній траєкторії будуть визначатися темпами технологічного прогресу. Отже, при ефективному та успішному долученню до процесу запровадження інноваційних цифрових технологій у країн, що розвиваються, стрімко зростають шанси виходу на траєкторію розвитку та досягнення конвергенції у довгостроковій перспективі [3].

Крім того, цифрові технології значно впливають на міжнародний рух факторів виробництва, що також сприяє скороченню економічної нерівності країн світу. В силу дефіциту капіталу в бідних країнах прибутковість інвестицій вище, ніж в розвинених країнах, тому потоки капіталу направляються з розвинених країн в країни, що розвиваються. Приплив капіталу дозволяє країнам, що розвиваються, швидше збільшувати капіталоозброєність праці, що призводить до більш швидкого зростання рівня добробуту населення. Саме цифрові технології виступають тим інструментом, за допомогою якого процедура переміщення капіталу значно спрощується, а отже їх об'єми починають зростати [2].

Міжнародний трансфер технологій також сприяє скороченню економічної нерівності між країнами світу, що дозволяє бідним країнам вбудуватися в глобальні ланцюги створення доданої вартості. На сьогоднішній день, майже

всі технології розробляються на основі цифрових засобів, а отже без них цей процес конвергенції був би неможливим [4].

Отож, цифрові технології багаторазово розширили інформаційну базу, знизили інформаційні витрати і створили інформаційні товари. Це спростило пошук інформації, її зіставлення і обмін нею, а отже посприяло активнішому залученню країн, що розвиваються, до формування пропозиції та попиту на світовому ринку і, як наслідок, зменшенню асиметрії розвитку країн світу.

Список використаних джерел:

1. Web-Site of World Resources Institute [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.wri.org>
2. Web-Site of The World Bank: World Development Report 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2016>
3. Григорьев Л. Мировая экономика в начале XXI века: учебное пособие / Л.М. Григорьев.
4. Web-Site of USAid: Digital Development [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usaid.gov/digital-development>

РОЗВИТОК КОНЦЕПТУ ВІДКРИТИХ МАЙСТЕРЕНЬ (MAKERSPACES): ПРИКЛАД КНР

Відкриті майстерні (англ. makerspaces) – це творчий простір, який надає доступ до інструментів для втілення в життя ідей майстра – створення різних об'єктів, або ж по-іншому – простір, де відвідувачі працюють над реалізацією власних проєктів. Фактично відкрита майстерня являє собою інкубатор стартап проєктів. Дана форма діяльності дозволяє зібрати в одному місці ентузіастів в певній сфері, що, в свою чергу, сприяє поширенню, обміну та зростанню ідей.

«Гаражна культура» є однією із передумов виникнення концепції відкритих майстерень. Такі відомі технологічні компанії як Google, Apple, Amazon та Microsoft почали свою діяльність в гаражах одного із членів команди.

Ще однією передумовою виникнення відкритих майстерень є The Maker Movement (Рух Майстрів). Він був започаткований журналом «Make» з метою популяризація культури «зроби сам». Для втілення цієї мети, журнал організував ярмарки, де кожен міг представити свою власну ідею. Різноманіття проєктів, переставлених на даних виставках вражає: від бджіл із фетру до двигунів ракет. Насправді, термін «makerspaces» почав використовуватися саме після першої публікація журналу MakeMagazine у 2005 році [1].

Термін «makerspaces» пов'язаний із іншими поняттями: «hackerspaces» «Fablabs» та TechShop. Так, «hackerspace» – майстерня, де разом працює група програмістів. Історично комп'ютерне обладнання коштувало дорого, тому програмісти купували і використовували його спільно. Перший «hackerspace» C-base був відкритий в Берліні у 1995 році. З плином років обладнання

---

*Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Підчоса О. В.

дешевшало і ставало все більш доступним в користуванні, тому «hackerspaces» еволюціонували у «makerspaces» [2].

На початку XXI століття ідея майстерень поширилася у США, зокрема у вигляді «Fablabs» та «TechShop». «Fablabs» – мережа фірмових цифрових майстерень, заснована професором Масачусетського технологічного університету Нейлом Гершенфельдом на основі MediaLab в 2005 році. TechShop – назва мережі некомерційних майстерень, заснованих у 2006 році в Каліфорнії. Ідея функціонування такого простору полягала в тому, що кожен міг користуватися обладнанням, доступним у таких майстернях в обмін на членські внески [3].

Відкриті майстерні можуть спеціалізуватися на різноманітних процесах і технологіях. Найпопулярнішими напрямками роботи є: програмування, 3D-друк, лазерне та плазмове різання, електроніка, робототехніка, робота по дереву та винаходи. Фактично ці види діяльності є основою сучасного промислового дизайну.

Ідея відкритих майстерень набирає популярності як з точки зору нової форми технологічного прогресу, так і з точки зору навчальної ініціативи. Про це свідчить започаткована в США програма «Educate to Innovate», в якій підкреслювалася важливість експериментального навчання [4].

Поряд з США, Китай також розвиває концепцією відкритих майстерень. Так, у січні 2015 року уряд країни представив новий напрям національної політики – «масові відкриті майстерні». Таке рішення було прийняте після відвідин головою китайського уряду Лі Кецяном однієї із майстерень міста Шеньчжень, де він наголосив, що даний формат співпраці може стати новим шляхом технологічного розвитку країни. Після такої заяви, велика кількість нових спільних майстерень відкрила двері для китайських умільців та ентузіастів (за 2015 рік їх кількість збільшилася вдвічі) [5]. Китайський уряд покладає на концепцію відкритих майстерень великі надії.

Опираючись на дослідження компанії Nesta, можна навести основні характеристики китайських «makerspaces»:

- перша майстерня відкрилася в 2010 році; на сьогоднішній день – їх вже понад 100;
- цільовою аудиторією є молоді, освічені, обізнані в технологіях чоловіки;
- основна сфера діяльності – електроніка (85% майстерень);
- 3/4 майстерень знаходяться в містах, в основному на сході країни;
- 2/3 майстерень підтримуються та фінансуються урядом Китаю.

На нашу думку, основними мотивами розвитку концепту відкритих майстерень у КНР є наступні:

1.Зміна вектору економічного розвитку. Вже наступають ті часи, коли Китай втрачає одну із своїх найголовніших переваг конкурентоспроможності – вартість робочої сили. Основою економіки Китаю було виробництво, яке тепер переноситься в інші країни, тому Китаю необхідно шукати нові вектори розвитку. Уряд країни робить переорієнтацію економіки країни на шлях інноваційного розвитку і один з елементів такого переходу – розвиток «makerspaces».

2.Реформа системи освіти. Ідея інноваційного розвитку країни передбачає виховання наступного покоління китайців, націлених не на заучування та відтворення іноземних технологій, а на створення власних – зміна концепту «Зроблено в Китаї» (Made in China) на «Розроблено в Китаї» (Designed in China).

3.Можливість користуватися надбаннями співвітчизників. Конкуренція на китайському ринку знаходиться на високому рівні, і компанії не надто піклуються про захист своїх винаходів, адже намагаються впроваджувати інновації швидше за конкурентів. Таким чином, учасники відкритих майстерень мають доступ до значної кількості дешевих, а іноді і безкоштовних електронних компонентів і ідей, як їх використовувати[6].

Список використаних джерел:

1. Makerspace Playbook [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://makered.org/wp-content/uploads/2014/09/Makerspace-Playbook-Feb-2013.pdf>

2. What is a Makerspace? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.makerspaces.com/what-is-a-makerspace/>

3. Gui Cavalcanti By Gui Cavalcanti. Is it a Hackerspace, Makerspace, TechShop, or FabLab? [Електронний ресурс] / Gui Cavalcanti By Gui Cavalcanti – Режим доступу до ресурсу: <http://makezine.com/2013/05/22/the-difference-between-hackerspaces-makerspaces-techshops-and-fablabs/>

4. Michelle D. A Brief History of Makerspaces [Електронний ресурс] / Davis Michelle – Режим доступу до ресурсу: <https://curiositycommons.wordpress.com/a-brief-history-of-makerspaces/>

5. Lindtner S. Makerspaces for the People: China's Approach to Cultivating an Entrepreneurial Mindset [Електронний ресурс] / Silvia Lindtner – Режим доступу до ресурсу: <https://cpianalysis.org/2016/05/26/makerspaces-for-the-people-chinas-approach-to-cultivating-an-entrepreneurial-mindset/>

6. Saunders T. Made in China. Makerspaces and the search for mass innovation [Електронний ресурс] / T. Saunders, J. Kingsley. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nesta.org.uk/sites/default/files/made_in_china-_makerspaces_report.pdf.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ КНР В РАМКАХ КОНЦЕПТУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

Не викликає сумнівів теза, що використання енергії є не просто важливим, а необхідним чинником існування сучасної держави. За умови достатнього, стабільного та доступного забезпечення країни енергетичними ресурсами, можна забезпечити її сталий розвиток та загальну безпеку. Для дослідження глобальних перспектив енергії з відновлюваних джерел варто проаналізувати існуючі тренди найпотужніших економік та репрезентативні кейси окремих країн стосовно їх переходу до тих або інших частин концепту зеленої економіки. В рамках роботи дослідимо приклад Китаю. Даний кейс цікавий тим, що у КНР існує велика потреба в енергоресурсах, яка ще у значному об'ємі задовольняється за рахунок вугілля та нафти, і одночасно країна закріпила за собою місце топ-виробника електроенергії з відновлювальних джерел в абсолютному обсязі.

Зелена економіка – порівняльно новий тренд глобального соціально-економічного розвитку, який можна розглядати як альтернативний, що в змозі генерувати економічне зростання та покращувати якість життя відповідно до принципів сталого розвитку. Він об'єднав представників міжнародних організацій, державних структур та громадянське суспільство, як комплексна перспектива виходу з економічної, енергетичної та екологічної криз, які спіткали людство у ХХІ сторіччі.

Зелена економіка являє собою низьковуглецеву економіку, яка є ефективною і екологічно чистою, зорієнтованою на інклюзивне споживання, використовує ідеї справедливого розподілу, циклічності, солідарності, стійкості, доступності можливостей та і взаємозалежності [1].

---

*Студент 4 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.е.н., ас. Підчоса О.В.

За даними ООН, кожен хвилину в атмосферу планети викидається близько 32 000 тон вуглекислого газу. Китай входить до трійки світових лідерів по кількості шкідливих викидів (в абсолютних цифрах). Спалюючи половину вугілля, що споживається людством, та будучи найбільшим споживачем електроенергії у світі (в абсолютних цифрах), Китай побачив переваги потужної модернізації своєї енергетичної сфери і почав робити потужні кроки у цьому напрямку. Станом на 2016 рік індекс зеленої економіки Китаю 41,8 – це 64 сходинка у рейтингу. Аналізуючи національні тренди можемо зауважити, що Китай є лідером за обсягом інвестицій у «чисту» енергію у 2015 році, збільшивши сумарний розмір інвестування на 17% до 110,5 млрд. доларів в порівнянні з попереднім роком. Уряд стимулював розвиток екологічних електростанцій з метою задовольнити попит на електроенергію та обмежити викиди від теплових електростанцій. Китай, який приділяє все більше уваги галузі відновлюваної енергетики, згідно дослідження, виконаного Національним центром з відновлюваної енергетики Китаю у 2015 році, може покрити 85% загального виробництва електроенергії та 60% споживання первинної енергії за рахунок ВДЕ до 2050 року. Загальна встановлена потужність станцій вітряної енергії на червень 2015 року в Китаї становить 124,71 ГВт (4% світової енергії вітру) [2]. Китай розвиває свою сонячну енергетику темпами, з якими не може зрівнятися жодна розвинена країна. У 2015 році збудовано фотоелектричних станцій сукупною потужністю 17,8 млн. кВт [3].

Китай також є потужним виробником гідроенергії. Встановлені потужності китайських ГЕС, складають половину усіх світових ГЕС.

Серед найбільших у Китаї за фінансуванням проектів 2015 року виділяють морську вітрову електростанцію поблизу берегової лінії Китаю 336 МВт Galloper, з оціночною вартістю в 2,3 млрд.\$, Longyuan Haian Jiangjiasha та Datang&Jiangsu Binhai, кожна з потужністю в 300 МВт та вартістю 850 млн. \$ [4].

У Китаї створено законодавчу базу по підтримці відновлюваної енергетики, вирішені питання купівлі чистої енергії по пільговим тарифам. Створені спеціальні фонди по фінансуванню розробок у галузі відновлюваної енергетики, проведенню наукових досліджень. Прийняті довготермінові та середньо термінові державні програми пріоритетного розвитку вітроенергетики, гідроенергетики, утилізації відходів, сонячної енергетики та біоенергетики. І всі ці програми не лише на папері. Вони ефективно працюють.

Безперечно, одним з головних факторів переходу на зелені технології є кліматична політика, спрямована на скорочення парникових викидів, що впливають на глобальну зміну клімату. Окрім цього, є економічна складова процесу. У висновках аналітичного звіту «Переваги відновлювальної енергетики: Зміни економіки» опублікованому у січні 2016 року Міжнародним рейтинговим агентством по відновлюваній енергетиці, йдеться про те, що досягнення 36% поновлюваної енергетики у глобальному енергетичному балансі до 2030 року призведе до глобального зростання ВВП до 1,1%, що складе приблизно 1,3 трл. \$. Також у звіті йдеться й про зростання добробуту в світі, який вийде далеко за межі зростання ВВП завдяки ряду соціальних та економічних переваг. Очікується, що ефект від зростання долі відновлюваної енергетики на рівень добробуту у три-чотири рази перевищить вплив на ВВП і складе в середньому у світі 3,7%. Кількість робочих місць у секторі відновлюваної енергетики зросте із 9,2 млн. у 2015 році до 24 млн. до 2030 року. Тому сьогодні вигідно інвестувати в «чисту» енергетику, зелену економіку, і успішні країни інвестують у такі програми десятки та сотні мільярдів доларів [5].

Проаналізувавши досвід Китаю у рамках концепту зеленої економіки, можна зробити наступні висновки:

1. Китай швидкими темпами ефективно модернізує енергетичну галузь та досяг значних успіхів на шляху до зеленої економіки, створив сприятливі

умови для ефективного залучення інвестицій та успішно впроваджує нові «зелені» технології.

2. Основна роль у розвитку ВДЕ Китаю належить цілеспрямованій державній політиці. Вона забезпечує пріоритет поставників енергії на базі відновлюваних джерел.

3. Досвід Китаю є корисним для аналізу та застосування в Україні.

Список використаних джерел:

1. UNEP. В пошуках шляхів до інклюзивної зеленої економіки. Програма ООН по навколишньому середовищу, 2015 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://web.unep.org/greeneconomy/sites/unep.org/greeneconomy/files/publications/54809966.pdf>]

2. Українська вітроенергетична асоціація [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.uwea.com.ua/news.php?news_id=244

3. China's Solar PV Capacity To Reach 150 GWBy 2020, Електронний ресурс// Режим доступу: <http://solarlove.org/chinas-solar-pv-capacity-reach-150-gw-2020-xinhua/>

4. Clean energy investment jumps-to record, Renewables now [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://renewablesnow.com/news/clean-energy-investment-jumps-to-record-usd-329bn-in-2015-bnef-509002/>

5. Renewable energy benefits: measuring the economics [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.irena.org/DocumentDownloads/Publications/IRENA_Measuring-the-Economics_2016.pdf

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Бех А.**

РОЛЬ РЕКЛАМИ В ПРОСУВАННІ ТОВАРІВ ДЛЯ СПОРТУ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ

«Вести бізнес без реклами — це все одно, що підморгувати дівчині в повній темряві. Ви знаєте, що ви робите, але більше ніхто цього не знає» — Стюарт Хендерсон Брітт, автор книги «Психологія реклами та дослідження».

З метою просування товарів на міжнародних ринках компанії-лідери у галузі спортивних товарів постійно створюють нову рекламу. Якщо взяти тільки перші три місяці 2017 року, «Nike» в новій рекламі «What Will They Say About You?» представила свою нову розробку — хіджаб для занять спортом [1], в інших 2 нових рекламах «What are girls made of?» та «This is Us» головна ідея полягає в тому, що жінки є втіленням прагнень, майстерності, незалежності і свободи [2]. «Adidas» в останній рекламі «Unleash Your Creativity» закликає спортсменів використовувати свою креативність у спорті, щоб виділитися та досягти значних успіхів [3], а в рекламі «Adidas Originals | ORIGINAL is Never Finished» знаменитості (Снуп Догг, Дев Хайнс, Абдул-Джаббар та інші) виконують культову пісню Френка Сінатри «My Way», закликаючи нове покоління переглянути свої погляди на оригінальність [4]. На початку року «Puma» випустила рекламу «Run the Streets» з переможцем «Греммі» в головній ролі, «The Weeknd» [5], а у березні випустила новий ролик «Coming Soon: PUMAX Cara Delevingne presents DO YOU», анонсуєчи новий проект в якому головна дійова особа — супермодель, акторка та громадський діяч Кара Делевінь [6]. Дуже важливо, щоб створена реклама доходила до аудиторії, на яку вона розрахована. Підтвердженням цього є результати маркетингового

---

*Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.е.н., доц. Карп В.С.

дослідження, яке було проведено протягом жовтня-листопада 2016 року, метою якого було визначення ставлення споживачів віком від 18 до 23 років до продукції ТМ «Adidas», її маркетингового позиціонування та ефективності рекламних кампаній останніх років.

Основними інструментами збору маркетингової інформації були:

1. Анонімне анкетування. Обсяг вибірки — 154 осіб.
2. Фокус-група. Кількість респондентів — 8 осіб.
3. Експеримент з біговою доріжкою та відеорекламою «Sport Needs Creators». Кількість учасників — 8 осіб.

У якості респондентів та учасників експерименту виступили студенти віком від 18 до 23 років різних спеціальностей Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Серед опитаних студентів Інституту міжнародних відносин в рамках анкетування на питання «Кросівки яких торгових марок Ви купуєте найчастіше?» тільки 31,2% студентів відповіли, що обирають кросівки «Adidas». Проаналізувавши інші відповіді студентів, ми звернули увагу на наступну проблему. На питання «Де останній раз Ви бачили рекламу «Adidas»?» 20,1% студентів відповіли, що не пам'ятають, коли останній раз бачили рекламу. Інші ж описували останню побачену рекламу загальними словами: «кросівки для спорту», «футбольна реклама», «реклама, пов'язана з баскетболом» тощо, майже не вказуючи на конкретні бренди «Adidas», конкретні слогани або спортсменів. З цього ми робимо висновок, що споживачі не бачили останню рекламу «Adidas», яку неможливо не запам'ятати.

Під час фокус-групи ми показували респондентам останні ролики «Adidas» 2016 року: «FW16 Fall Travel in Adidas Neo», «Adidas Originals | Future | Your future is not mine», «First Never Follows feat. Pogba, Özil, Suárez — Adidas Football», «Adidas: I'm Here To Create feat. Leo Messi», «Stella McCartney FW16 #aSMC», «Sport Needs Creators», «Football Needs Creators, feat. Paul Pogba — Adidas», респонденти дуже позитивно висловлювалися стосовно них. Їх

враження від реклами найкраще відображається в їх словах: «мені дуже сподобалася реклама», «вона [реклама] дуже класно зроблена», «загальне враження від реклами позитивне», «ролик насправді класний», «вони показують, що навіть Мессі з нами, ось подивіться, що він вміє робити, і що він носить продукцію «Adidas», «Adidas» хотів показати, що сучасна дівчина, яка не тільки розумна і красива, а ще й спортивна, сильна і впевнена в собі, вона носить «Adidas» і можливо, інша дівчина теж захоче носити «Adidas», «реклама дуже сподобалася, дуже захопила», «цей постійний дух суперництва, росту, і хлопці показують дуже класні штуки, які вміють там один на мільйон. І тобі одразу хочеться приєднатися, зробити з ними щось», «дуже круто і класно», «реклама зроблена і з гумором, і з такою атмосферою, що захоплює», «ти дивишся і буквально з ним переживаєш спогади, моменти — це зворушує і торкає за почуття, змінює ставлення до бренду» тощо.

Експеримент полягав у наступному. 8 учасників експерименту по черзі бігали два кола на біговій доріжці. Перше коло — без реклами «Sport Needs Creators» на екрані, друге коло — з увімкненою на екрані відеорекламою «Sport Needs Creators», яку учасник дивився під час того, як біг по біговій доріжці. Під час експерименту робилися заміри пульсу за допомогою фітнес-браслета, а після другого кола учасників питали про їх емоційний та фізичний стан. 7 з 8 учасників сказали, що їм легше було бігти на другому колі. 8 з 8 учасників сказали, що їм сподобалася реклама, вона забирала на себе всю увагу, відволікала від доріжки, від бігу, від навантаження. У 7 з 8 учасників пульс на другому колі, коли вони бігли і дивилися рекламу, був меншим.

Проведений експеримент показав, що реклама «Adidas» діє не тільки на емоційний стан людей, але й безпосередньо відображається на їх фізичному стані. Коли учасники бігли з увімкненою рекламою «Sport Needs Creators», вони відчували себе впевненіше, не замислювалися про навантаження під час бігу, реклама підвищувала їх витривалість та емоційний план.

«Adidas» — це втілення всього найкращого в спорті, це мода і комфорт, це класика і водночас завжди щось нове, це стиль і невід’ємна частина життя мільйонів людей по всьому світу. Це світовий бренд, за яким стоїть надзвичайна історія та життєві цінності. Якщо компанія «Adidas» буде більш активна в плані просування своєї продукції на території України за допомогою реклами в торгових центрах, на білбордах, в соцмережах тощо, її частка ринку спортивних товарів України буде зростати досить швидко.

Отже, сьогодні попри існуючий широкий спектр інструментів просування реклами відводиться важливе місце в маркетинговій політиці ТНК, і для її ефективності потрібно використовувати різні канали розповсюдження, щоб її побачив кінцевий споживач.

Список використаних джерел

1. What Will They Say About You? [Electronic resource]. — Available from: http://www.wk.com/campaign/what_will_they_say_about_you
2. What are Girls Made of? [Electronic resource]. — Available from: http://www.wk.com/campaign/what_are_girls_made_of
3. Adidas Launches 'Unleash Your Creativity' Campaign Focused On Female Athletes [Electronic resource]. — Available from: <https://www.sportsbusinessdaily.com/Global/Issues/2017/02/03/Marketing-and-Sponsorship/adidas.aspx>
4. See the Spot: Adidas' Past Creates Its Future [Electronic resource]. — Available from: <http://adage.com/article/cmo-strategy/spot-adidas-past-creates-future/307526/>
5. See The Weeknd in His First Ad Campaign For Puma [Electronic resource]. — Available from: <http://footwearnews.com/2016/focus/athletic-outdoor/the-weeknd-puma-ad-campaign-ignite-evoknit-sneakers-release-273203/>
6. Puma x Cara Delevingne Present Do You Docuseries [Electronic resource]. — Available from: <https://www.hypemagazine.co.za/2017/03/puma-x-cara-delevingne-present-do-you-docuseries-watch/>

HR-КОМУНІКАЦІЇ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ КОМПАНІЇ

Ринок праці є специфічною сферою обміну, основними суб'єктами якої є роботодавці та працівники, причому перші виступають споживачами праці, а останні створюють її пропозицію. Разом з тим, роботодавці пропонують потенційним працівникам можливості працевлаштування, які також набувають ознак самостійного продукту і за умов високої конкуренції потребують диференціації. Комунікації, що виникають у даному процесі можна узагальнено назвати HR-комунікаціями, тобто такими, що направлені на управління людськими ресурсами.

Якщо раніше ринок праці був ринком роботодавця, то поступово він набуває характеру ринку кандидатів [1]. Цей процес можна пояснити зростанням кількості корпорацій, які, виходячи на глобальні ринки праці пропонують досить гомогенний продукт. Разом з тим, кількість компетентних працівників, особливо з урахуванням стрімкого розвитку новітніх технологій, які потребують опанування, залишається обмеженою, тому конкуренція за ці кадри загострюється.

Таким чином, можна виділити наступні фактори, що впливають на сучасний стан світових ринків праці:

- зростання пропозиції працевлаштування: розширення діяльності існуючих та поява нових ТНК, які виходять на національні ринки праці;
- глобалізація ринків праці: міжнародні компанії нерідко здійснюють рекрутинг кадрів без прив'язки до місцевого ринку праці, застосовуючи внутрішньокорпоративний обмін та переміщення кадрів;
- особливості окремих національних ринків праці: демографічні кризи, недосконалість та застарілість систем освіти;

---

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.е.н., доц. Карп В.С.

- активізація науково-дослідної діяльності компаній і відповідне зростання потреби у висококваліфікованих кадрах;
- домінування на ринках праці західних корпоративних цінностей, для яких характерна часта зміна робочих місць;
- стрімка гомогенізація HR-процесів, зокрема у комунікаційній політиці, на основі застосування провідних практик та бенчмаркінгу.

Таким чином, у сучасних організаціях актуальними стають комунікаційні процеси, що збільшують привабливість компанії, лояльність співробітників та їхню залученість у досягненні спільних цілей, сприяють утриманню висококваліфікованих кадрів [2].

Комунікаційна політика компанії у сфері управління людськими ресурсами включає внутрішні та зовнішні компоненти, взаємодія яких створює позитивний імідж роботодавця.

Серед зовнішніх комунікацій можна виділити інформування потенційних кандидатів про існуючі можливості та переваги, які надає компанія за допомогою участі у ярмарках вакансій, інших спеціальних рекрутингових заходах, публікації інформаційних матеріалів у ЗМІ, створення веб-сайтів та сторінок у соціальних мережах, розміщення рекламних оголошень на телебаченні, у друкованих виданнях, на зовнішніх рекламних носіях, спеціальних рекрутингових платформах, таких як міжнародна LinkedIn та українські work.ua та rabota.ua.

Внутрішні комунікації забезпечуються через підтримку постійних зв'язків зі співробітниками, зокрема, опитування працівників, надання консультацій з приводу кар'єрного зростання, можливостей переміщення всередині компанії, заохочення рекомендацій зовнішніх кандидатів на існуючі вакансії.

Важливим фактором у побудові ефективних HR-комунікацій є створення бренду роботодавця. Досить часто шукачі роботи проявляють так звану «поведінкову лояльність», тобто більш прихильно ставляться до компаній, споживачами продукції яких вони є. Окрім того, масштаб діяльності компанії

часто визначає обсяг бюджету, що виділяється на ведення HR-комунікацій. Саме тому великі ТНК здебільшого посідають провідні місця у рейтингах роботодавців. Проте, наявність значних фінансових ресурсів не гарантує успіху компанії на ринку праці. Комунікаційна політика в управлінні людськими ресурсами має бути невід'ємною частиною загальної комунікаційної політики компанії і мати системний характер.

Річард Мозлі, який провів опитування серед 2500 менеджерів з 1000 компаній, 100 з яких входять до списку Fortune 500, стосовно сучасних практик, які застосовуються у сфері HR-комунікацій, вивів наступні компоненти успішної політики у цій сфері:

- створення окремих профілів для різних позицій та виявлення специфічних якостей та драйверів залучення для кожного профіля кандидатів;
- наголошування на особливостях компанії-роботодавця, які відрізняють її від конкурентів;
- відповідальне ставлення до заявлених переваг та забезпечення якісного працевлаштування упродовж всього терміну роботи співробітника [3].

70 компаній, що були задіяні у дослідженні Мозлі потрапили до рейтингу найкращих роботодавців міжнародного дослідницького інституту у сфері працевлаштування Universum. У процесі створення рейтингу було опитано 265000 студентів у 12 країнах з найрозвинутішими економіками (США, Китай, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія, Бразилія, РФ, Італія, Канада, Індія, Австралія). У топ-5 потрапили такі компанії: Google, Apple, EY, Goldman Sachs, PwC. Серед факторів, які стали визначальними при виборі найбільш успішних HR-брендів, були: можливість підтримання балансу робочого та неробочого часу, в Індії – наявність міжнародної мобільності, у РФ – надійність та безпека працевлаштування. Значний спад переживають IT компанії, що виготовляють фізичне обладнання (hardware), виробники електроніки та компанії, що діють у енергетичній та нафтопереробній галузях. Разом з тим, стабільно високим є попит на працевлаштування у автомобілебудівній галузі,

компаніях, що розробляють так звані lifestyle-продукти та у сфері відновлюваної енергетики [4].

Отже, HR-комунікації є вагомим фактором конкурентоспроможності міжнародних компаній, що обумовлено сучасними тенденціями світового ринку праці. Системний підхід до ведення комунікаційної політики в управлінні людськими ресурсами, побудова сильного бренду компанії-роботодавця сприяють залученню найкращих кадрів та утриманню власних висококваліфікованих співробітників.

Список використаних джерел:

1.Збрицька Т. HR-брендинг як інструмент управління організації. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Un_msm/2010_14-15/Ukrainska_nauka-14-15_2010/11_Zbrytska.pdf, 2010.

2.Спиридонова Г. В. Стратегия коммуникации HR-бренда в менеджменте современных компаний: зарубежный опыт // Всероссийский журнал научных публикаций. 2013. №1 (16). Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/strategiya-kommunikatsii-hr-brenda-v-menedzhmente-sovremennyh-kampaniy-zarubezhnyy-opyt>.

3.Mosley, Richard. How the Best Global Employers Convince Workers to Join and Stay. Harvard Business Review. N.p., 11 Oct. 2016. Режим доступу: <https://hbr.org/2016/10/how-the-best-global-employers-convince-workers-to-join-and-stay>.

4."World's Most Attractive Employers 2016." Universum Global. N.p., 29 June 2016. Режим доступу: <http://universumglobal.com/articles/2016/06/worlds-attractive-employers-2016/>.

VOLATILITY AND RISK

Introduction

Risks can manifest itself in different ways: in the form of price fluctuations, in the loss of part of the capital, in the devaluation of money due to inflation, etc. Partially risks can be reduced, but in any case some risk always remains, it cannot be eliminated completely. All risks can be divided into two main groups: systemic and non-systemic. Systemic risks include currency risk, market risk, interest rate risk, inflation risk. The Asset Allocation strategy first of all tries to estimate the market risk. In this case the risk is measured by volatility which is the degree of fluctuation of the market value of the asset, or profitability. The greater the change in price of an asset, the greater is its volatility.

Volatility can still be interpreted as the predictability of profitability: the stronger the price fluctuations of an asset, the more difficult to predict its profitability. Accordingly to such statement, the lower the predictability of yield of the asset, the higher the risk.

But is it really possible to equate risk with volatility?

We believe that the volatility and the risk - not quite the same thing. Volatility is a statistical measure of the dispersion of risk - internal characteristics.

If we consider the standard financial theory of pricing, the current stock price should be weighted by the probability of discounted future cash flows of all future scenarios. This means that the current stock price should take into account such things as the likelihood that the CEO will be hit by a bus (real risk), and the impact that this event will have on the future cash flow. Therefore, a large change in price information without significant changes means that the market is experiencing

---

* Third-year student with major in "International Business" at the Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv
Research advisor : Head of the Department, Doctor of Economics, Professor, Dmitry Rasshyvalov

difficulties in reaching a mutual agreement on the forecast. Thus, the volatility does not mean greater risk; it simply means that the market cannot come to a single opinion about how the future looks.

From a mathematical point of view, the high volatility may indicate a high probability of loss. Historically, the high level of dispersion in the price of securities means that we are willing to either win or lose a lot in this game of chance (for continuous geometric Brownian motion with an offset μ and volatility σ , define $r = 2\mu / \sigma^2$). The probability of drawdown in excess of D can be approximated as $p = [1 / (1-D)]^{-r}$. [1].

Returning to the very first question, which caused the appearance of this misunderstanding: our models are not compressed when volatility increases, and does not expand when volatility decreases. The reason is that our models are trying to clean up the true underlying trend (i.e. the risk premium paid). The increase in volatility does not imply greater risk, and only the most uncertainty or disagreement related to those risks [2].

So then, are volatility and risk the same thing?

Those who are faced with the ideas of portfolio investment know that in the area of Asset Allocation adherents of market risk is generally measured through the volatility, which, in turn, is calculated as the root mean square or standard deviation. This risk assessment was offered by Harry Markowitz in the 50-ies of the last century [3].

This approach has not only fans, but also many critics who point to various shortcomings of this approach (among the most zealous critics Nassim Taleb may be mentioned). We can, for example, easily find in Warren Buffett's letters his criticism of attempts to estimate the market risk of the securities through the volatility, with an indication of the extremely low utility and accuracy of such estimates.

In fact, these points of view are both right. But each one is for particular case. The fact is that the market risk consists of two components:

1. Firstly, the systemic risk, the risk inherent in the market as a whole.

2. Secondly, non-systemic risk inherent in individual securities.

Another difference between systemic and non-systemic risk stems from the definition of diversification: as you know, diversification - an approach aimed at reducing non-systemic risk. In the course of the competent diversification decrease in non-systemic risk is very important in determining the diversification. The fact is that the systemic risk and market risk in general cannot be eliminated or even reduced by diversification. So when forming the investment portfolio at the level of individual securities it is quite right saying that in this case it is impossible to measure the market risk through volatility. And, in fact, the risk of individual securities is much more important than the risk of the market as a whole, so the use of volatility as a measure of market risk for him is totally unacceptable [4].

On the other hand, supporters of Asset Allocation approach is typically formed portfolios not at the level of individual securities but at the asset class level, which, as a rule, is more diversified. For example, Dow Jones Index is composed of 30 securities, the number of securities included in S & P 500 or the Wilshire 5000, is clear even from their name, even higher. Individual stocks is not, and from funds generated on the basis of the broad indices, the role of non-systemic risk tends, if not to zero, but in most cases can be easily neglected. That is why the use of volatility as a measure of market risk in this case is justified [5].

To sum up, let's decide are volatility and risk the same thing? In one part of process, the answer is "definitely not": volatility - is uncertain, and we consider it as such. In another part of process, the answer is "yes exactly": volatility - this approximation for the potential loss of capital. Using volatility models of paramount importance for the understanding is exactly a reason why we use it and what we sign in our model when using it: the confidence of market participants at the expense of the future, or at the dispersion of price changes.

Reference List:

1. Fama, E., 2003, 'Risk, return, and equilibrium', 607–636.

2. Heston, S, 2010, 'Intraday patterns in the crosssection of stock returns', *Journal of Finance* 65, 1369–1407.
3. Harry Max Markowitz, 1959, 'Portfolio Selection, Cowles Monograph 16', Yale University Press, New Haven.
4. Buffett, W., 2015, 'The Essays of Warren Buffett: Lessons for Corporate America', Fourth Edition, The Cunningham Group & Carolina Academic Press.
5. Jiang, G., 2005, 'The model-free implied volatility and its information content', *Review of Financial*

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТНК

Корпоративна соціальна відповідальність являє собою відповідальність організації за вплив, який її рішення та діяльність здійснюють на суспільство і оточуюче середовище через прозору і етичну поведінку, яка узгоджується зі стійким розвитком і процвітанням суспільства, враховує очікування всіх зацікавлених сторін, відповідає законодавству даної країни, узгоджується з міжнародними нормами поведінки та впроваджена в усі організації [1].

На сьогодні корпоративна соціальна відповідальність є одним з ключових питань стратегічного управління компаній, особливо це стосується транснаціональних корпорацій, оскільки вони являються одними з основних акторів у сфері бізнесу на світовій арені. Глобальне середовище, в якому транснаціональні корпорації оперують, значно підвищує складність проблем управління і етичних дилем, з якими стикаються ТНК і їх лідери, а також збільшує кількість зацікавлених сторін, чиї інтереси повинні бути враховані [2].

Корпоративна соціальна відповідальність здійснюється компаніями у різних напрямках, найбільш поширені приклади включають дотримання принципів сталого розвитку, перехід до екологічних технологій, дотримання етичних та моральних принципів у взаємодії з бізнес партнерами та працівниками тощо. Також на сьогодні поширеною практикою у транснаціональних корпораціях є створення кодексів корпоративної етики, що містять у собі ключові принципи та цінності компанії, у відповідності з якими вона здійснює свою діяльність.

---

* Студентка 3 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Карп. В.С.

Існують різні погляди на поняття корпоративної соціальної відповідальності. З одного боку, вона розцінюється як необхідність, нав'язана корпораціям під тиском держави і суспільства. Прихильники цієї думки вважають, що концепція корпоративної соціальної відповідальності суперечить основній меті діяльності компаній, яка полягає у створенні прибутку. Проте, такий погляд є поверхневим, оскільки він не враховує позитивні довгострокові наслідки для самої компанії від дотримання корпоративної соціальної відповідальності.

З іншого боку, на сьогодні більшість теоретиків і практиків в сфері бізнесу погоджуються, що корпоративна соціальна відповідальність несе за собою переваги як для суспільства в цілому, так і для самих корпорацій. Так, при ефективному управлінні, програми і проекти з корпоративної соціальної відповідальності можуть створити значні переваги, такі як:

- поліпшення управління завдяки запобіганню ризикам різних типів;
- покращення репутації та іміджу компанії;
- підвищення лояльності клієнтів;
- збільшення обсягу продажів та частки ринку;
- розширення можливостей для залучення, утримання і мотивування співробітників компанії;
- оптимізація операційних процесів та зменшення виробничих витрат;
- налагодження та побудова дієвих відносин з іншими компаніями, урядовими структурами та неурядовими організаціями;
- поліпшення фінансових та економічних показників діяльності [3].

Дана думка також була емпірично підтверджена: так, наприклад, результати глобального дослідження, проведеного вченими Гарвардської школи бізнесу, свідчать, що фірми, які активно реалізують соціальні програми, значно випереджають менш соціально відповідальні компанії по багатьом значущим фінансовим показникам [4].

У підсумку можна зазначити, що поняття корпоративної соціальної відповідальності набуло великого значення у діяльності транснаціональних корпорацій. Хоча, така політика зазвичай призводить до додаткових затрат, у довгостроковому періоді дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності є фактором створення конкурентної переваги для компанії.

Список використаних джерел

1. International Organization for Standardization. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iso.org>.

2. Hancock H. Corporate Social Responsibility & Strategy [Електронний ресурс] / H. Hancock // Durham University Business School – 2015. – Режим доступу: <https://www.ibe.org.uk/userassets/otherpdfs/ugwinner2015.pdf>

3. Brown D. Managing corporate responsibility globally and locally: Lessons from a CR leader [Електронний ресурс] / D. Brown // Business and Politics 14(3): 1–29 – 2012. – Режим доступу: <http://faculty.washington.edu/aseem/BAP%20symposium.pdf>

4. Robert G. E. The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance / Robert G. Eccles, Ioannis Ioannou, George Serafeim // Harvard Business School: Working Paper. 12-035. – July 29, 2013. – 47 p.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ «MCDONALD'S» РИНКАХ ФАСТ-ФУДУ РФ ТА УКРАЇНИ

Компанія «McDonald's» – один із світових лідерів індустрії фаст-фуду і займає друге місце у світі за кількістю ресторанів – понад 35 тис. закладів у 120 країнах світу, що обслуговують близько 70 млн. відвідувачів щоденно [1]. До власності компанії «McDonald's» входить приблизно 15% ресторанів мережі, а 85% – це власність франчайзі або спільна власність. Компанія «Subway» (44,8 тис. закладів) не володіє ресторанами своєї мережі, а спеціалізується на продажу франшиз; щодо «Burger King», то вона володіє 20 % свої закладів. «McDonald's» і «Subway» використовують франчайзинг, проте технічні вимоги до приміщень для майбутніх закладів значно відрізняються: якщо для відкриття закладу мережі «Subway» необхідно мати приміщення територією не менш ніж 80 кв.м. та з потужністю електропостачання 30 кВт, то для відкриття - «McDonald's» – приміщення мінімум 2 тис. кв.м. та 210 кВт. Ці показники унеможливають відкриття ресторанів «McDonald's» у невеликих містах (для України – менших за м.Бориспіль або м.Білу Церкву), але надають досить гнучкі можливості для відкриття закладів харчування «Subway» в навіть менших територіальних локаціях. У той же час, якщо прибуток на «точку» мережі «McDonald's» є вищим за «Subway», ціни на франшизи (паушальний внесок), умови їх отримання та роялті на ринках РФ і України значно відрізняються – для «McDonald's» ціна на франшизу та стартовий капітал для відкриття одного закладу, витрати на навчання персоналу вищі. При цьому маркетингова політика цієї компанії не залишилася незмінною при вході на ринки РФ і України: традиційна система здачі в оренду франчайзі території, на

---

* Студент 3 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник к.е.н., проф. Ступницький О. І.

якій знаходиться ресторан (можливо із вже існуючим закладом, або ж із зобов'язанням однієї зі сторін його побудувати) достатньо спрощена до двох основних форм: а) зобов'язання побудувати ресторан на визначеній території за умови її переходу до власності франчайзі або її оренди третьою особою; б) купівля діючого ресторану мережі. В обох випадках єдине, що компанія «McDonald's» отримує у довгостроковій перспективі від ресторану, переданого за франшизою іншій юридичній особі – це роялті, а саме 12 % від валової виручки ресторану.

У 2011 р. компанія «Subway» стала світовим лідером за кількістю закладів, що не могло не викликати відповідних дій від «McDonald's» і у 2012 р. було виставлено на продаж право відкривати на території РФ нові заклади під цією торговою маркою, яке придбала компанія «Развитие Рост», яка спеціалізується на відкритті ресторанів у транспортних хабах. Повернення до практики франчайзингу зумовило передачу до франчайзі закладів у Новосибірській, Томській, Кемеровській областях та в Алтайському краї: якщо на початку 2016 р. франчайзі у своїй власності мали 7 ресторанів, то до 2020 р. компанією заплановано збільшити долю франшиз у РФ до 20 %. На початок 2017 р. в Росії функціонувало 586 закладів мережі «McDonald's», 615 закладів «Subway» та більше 510 закладів «KFC» [2].

Ситуація на ринку фаст-фуду в Україні дещо інша. Зумовлено це тим, що з найбільших міжнародних франшиз в Україні присутні лише «McDonald's» та «KFC». Конкуренцію їм складають національні мережі «McFox», «BurgerClub» та «Freshline». Концепція «McDonald's» передбачає створення сімейних ресторанів: в них не реалізується алкоголь та цигарки, культивується шанобливе ставлення до дітей тощо, що створює певну залежність від симпатій наймолодшого покоління споживачів. В цьому сегменті ринку конкуренти «McDonald's» на українському ринку фаст-фуду відсутні. В закладах «KFC», «McFox» та «BurgerClub» продається пиво, що сприяє притоку споживачів старшої вікової групи, а заклади мережі «Freshline» не передбачають ані

тривалого в них перебування, ані будь-яких спеціальних програм для дітей. Цей сегмент ринку «McDonald's» експлуатує по всьому світу: після введення в Японії до дитячого меню «Хеппі міл» іграшки в вигляді покемону Пікачу акції японського філіалу підприємства за один день здорожчали на 23 % [3]. Компанія «Subway» тимчасово відмовилася від своїх планів експансії на український ринок фаст-фуду. Її ідею, концепцію та цільову аудиторію успішно використовує компанія «Freshline» – українська компанія, яка була заснована у 2009 р. і розпочала продаж франшиз з 2014 р. Наразі кількість закладів «Freshline» в Україні – 25 проти 79 «McDonald's» та 11 «KFC», проте порівняно з вищезгаданими старожилами індустрії, торгові «точки» «Freshline» та кількість персоналу на кожну з них є меншою за аналогічні показники конкурентів [4]. Згідно прогнозу, до виходу на український ринок мереж «Burger King» та «Subway» ситуація на ньому не зміниться, але в разі настання цієї події вищезгаданим мережам доведеться інноваціями обґрунтувати своє право на існування в умовах уподобань споживачів, сформованих протягом двох десятиліть.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт «McDonald's» в Україні – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mcdonalds.ua/>
2. Офіційний сайт телеканалу РБК – [Електронний ресурс]
Режим доступу: <http://www.rbc.ru/business/25/01/2016/56a6326f9a79473ca52bcebd>
3. Офіційний сайт порталу «Retail community» – [Електронний ресурс]
Режим доступу: <http://retail-community.com.ua/news/management/4494-aktsii-yaponskogo-podrazdeleniya-mcdonalds-podskochili-na-23-posle-zapuska-igrushki-iz-pokemon-go>
4. Офіційний сайт компанії – «Freshline» – [Електронний ресурс]
Режим доступу: <https://www.freshline.name/>

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

З огляду на швидке зростання населення планети та його потреб відбувається інтенсивний розвиток промисловості й енергетики і людство все більше втручається в нормальні природні процеси і тим самим порушує гармонію природи, у зв'язку з цим все частіше відбуваються глобальні катаклізми. Серед найбільш гострих проблем сучасності можна виділити глобальне потепління. За даними підрахунків ООН, до 2100 р. температура зросте на 3 °С. Це може призвести до танення льодовиків Антарктики, Арктики та гірських, що зумовить підняття рівня вод Світового океану на 2-3 метри і затоплення багатьох прибережних районів. Глобальне потепління пояснюють так званим парниковим ефектом (дуже значними викидами парникових газів в атмосферу, серед яких виділяють: Пари води (H₂O), Вуглекислий газ (CO₂, Метан (CH₄), Закис азоту (N₂O), Озон (O₃) та інші гази.) [1]. Звісно, океани і екосистеми, насамперед ліси, можуть поглинати парниковий газ, виділяючи кисень. Але таким чином океани окислюються, що зменшує їхню здатність поглинати вуглекислий газ. Вміст вуглекислого газу в повітрі залежить від пори року, однак загальний тренд свідчить про постійне накопичення парникових газів в атмосфері внаслідок антропогенного впливу [2].

Вирубка лісів значною мірою знижує поглинання викидів. За даними станції Ману Лоа, де здійснюється моніторинг складу атмосферного повітря з 1956 року, концентрація вуглекислого газу в повітрі за останні 60 років зросла з близько 300 до 400 частинок на мільйон (0,04%) [3].

---

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к. е. н., доц. Хмара М. П.

Необхідність залучати у виробництво більш ефективні і екологічно безпечні технології визнають зараз у всьому світі. Щоб зменшити викиди в атмосферу у розвинених країнах повсякчасно встановлюються системи контролю викидів продуктів згорання, не дивлячись на велику вартість таких систем. Виробники переходять на чисті джерела енергії, встановлюють енергоефективне та теплоутилізаційне обладнання. У приватному секторі теж відбувається поступова зміна мислення щодо використання чистих джерел енергії: використання електромобілів і відмова від бензинових двигунів, сонячні панелі, теплові насоси та інше.

Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату створена у 1992 році з метою стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускає би небезпечного антропогенного впливу на клімат Землі, включає в себе 196 учасників і є основним екологічним договором.

Одним з перших завдань, поставлених Конвенцією, було створення національних кадастрів викидів парникових газів. Тому у 1997 році був укладений Кіотський протокол, що юридично зобов'язував розвинені країни та країни з перехідною економікою скорочувати викиди парникових газів у 2008-2012 роках до рівня 1990 року.

Наступним документом у межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату стала Паризька угода щодо регулювання заходів зі зменшення викидів діоксиду вуглецю з 2020 р. Вона набула чинності 15 грудня 2015 року [4].

Хоч у тексті Кіотського протоколу й передбачені різноманітні типи санкцій по відношенню до країн-порушників, на думку експертів [5], ці заходи не є ефективними. Таким чином, багато країн на державному рівні не виконують своїх кліматичних зобов'язань: наприклад, США так і не ратифікували Кіотський протокол, а Канада офіційно вийшла з нього у 2012 році.

Тому учасники конференції вирішили взагалі скасувати будь-які санкції за парникові викиди з 2020 року. У рамках Паризького договору кожна країна

сама визначає для себе обсяги скорочення викидів і посилено виконуватиме зобов'язання.

Характерною відмінністю двох угод є те, що Паризька угода носить рекомендаційний характер, отже не є примусовою. Завдяки такому кроку до нової угоди приєдналося більше 160 країн, частина з яких раніше боялася подавати свої плани скорочення викидів через наявність санкцій, вважають експерти Національного екологічного центру України Ірина Ставчук і Олег Савицький – акредитовані учасники конференції у Парижі [5]. В рамках нової угоди країни зобов'язуються до 2100 року утримати підвищення температури на Землі в межах 2 градусів Цельсія від рівня 1990 року, докладаючи додаткові зусилля до стримування в межах 1,5 градусів. Для виконання цієї мети всі країни зобов'язуються розробити довгострокові стратегії низьковуглецевого економічного розвитку, а крім того – плани адаптації до зміни клімату.

Китай на початку вересня 2016 р. анонсував кардинальну переорієнтацію політики у бік залучення “зелених інвестицій” та переходу до так званої зеленої економіки, що означає, що найбільший руйнівник озонового шару буде проводити політику до зменшення викидів парникових газів в атмосферу. Цей факт було доведено, коли КНР ратифікувала (одночасно із США) Паризьку кліматичну угоду – саме на ці дві країни припадає 38 відсотків шкідливих викидів [6].

На Паризькій конференції країни-учасниці підписали угоду, а потім видали заяву про зобов'язання про Національно очікувані внески зі зменшення викидів парникових газів.

На думку колишнього науковця НАСА, а тепер кліматичного активіста Джеймса Хансена, лімітувати потрібно не викиди парникових газів, а кількість і способи видобутку та використання копалин, які ці гази продукують. Однак його думка не була врахована у створенні заяви [7].

Більшість з країн, що підписали угоду зобов'язуються дотримуватися обсягу викидів парникових газів на рівні нижчому ніж досягнутий на даний момент [8].

Україна визначила амбітні, але в той же час обґрунтовані та справедливі цілі щодо скорочення викидів парникових газів. Обсяг викидів не буде перевищувати 60% від встановленого у 1990 році рівня викидів парникових газів [9].

Серед наступних кроків України по зменшенню викидів парникових газів виділяють:

- Розробку і реалізацію заходів, спрямованих на збільшення поглинання парникових газів.
- Ухвалення відповідних законодавчих актів для реалізації Зобов'язання про Національно очікувані внески.
- Здійснення Угоди про асоціацію між Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з одного боку, та Україною, з іншого боку, ратифікована Законом України від 16.09.2014.

“Приємно, що Україна в цій історії є серед лідерів. Наша країна однією із перших у світі підтримала нову міжнародну кліматичну політику. Своє прагнення стати активним учасником глобального процесу боротьби з кліматичними змінами ми підтвердили блискавичним проходженням процесу ратифікації цього важливого документа”, – прокоментував новину про виконання вимог набуття чинності Паризькою угодою міністр екології та природних ресурсів Остап Семерак.

За даними дослідження німецької організації Germanwatch, представленого на Паризькому саміті, Україна за 2015 рік впала в міжнародному рейтингу кліматичної політики на 16 пунктів порівняно з минулим роком, що означає, що Україна, знаходячись на 46 позиції, почала проводити менше заходів для запобігання небезпечної зміни клімату. Цікаво, що за даними дослідження

жодна країна не отримала відмітку «Дуже добре», як пояснюється жодна країна не робить достатньо, щоб запобігти небезпечній зміні клімату [10].

Глобальні викиди не перестали рости; дані з 2013 року знову показали збільшення глобальних викидів CO₂, пов'язаних з енергетикою. Але є ознаки уповільнення або навіть зупинки зростання викидів. Так, традиційно, оцінку «добре» отримали ті країни з низьким рівнем викидів CO₂, пов'язаних з енергетикою на душу населення: Єгипет, Індонезія, Бразилія, Туреччина, Марокко, Мексика і Таїланд, важливо відмітити, що такою оцінкою експерти удостоїли і Україну. Секція вимірювання розвитку викидів залишається однією з ключових показників Індексу, оскільки вона є відносно чутливою до ефективних заходів кліматичної політики. Один з кращих прикладів цього є Данія, яка піднялася в рейтингу після ефективного здійснення важливої політики протягом попередніх років.

Отже, парниковий ефект є природним процесом, який необхідний для підтримання життя на нашій планеті. Він став світовою проблемою в результаті надмірно великих антропогенних викидів природних та штучних парникових газів. Якщо викиди парникових газів залишаться на сьогоднішньому рівні, це може викликати значні зміни клімату як в регіонах так і в усьому світі. Саме швидкість зміни клімату є загрозою значних змін природних екосистем та людського суспільства, зокрема швидка зміна клімату може привести і до великої кількості екологічних біженців.

Вирішити проблему глобального потепління можливо лише шляхом об'єднання зусиль на міжнародному та національному рівні із залученням бізнесу та кожної людини.

Список використаних джерел:

1. Олійник Я.Б. Основи екології / Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/90-osnovi-ekolog-olynik-yab.html>
2. Шлапак М. Режим доступу: <http://ecoclubua.com/2015/11/cop-21/>

3. Scripps institution of oceanography/
<https://scripps.ucsd.edu/programs/keelingcurve/>
4. CHAPTER XXVII ENVIRONMENT - 7d Paris Agreement - Paris, 12 December 2015 – Режим доступу:
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=_en#EndDec.
5. Ставчук І. Що підписали в Парижі: must know про нову Кліматичну Угоду/ Ірина Ставчук, Олег Савицький/ Режим доступу:
<http://life.pravda.com.ua/society/2015/12/16/204942/> .
6. Joint research series, CO2 time series 1990-2013 per region, country /
Режим доступу: <http://edgar.jrc.ec.europa.eu/overview.php?v=CO2ts1990-2013&sort=asc1>
7. Сущенко О. Кліматична ширма для фінансових гігантів/ Олександр Сущенко, Олег Гичка/ Режим доступу: <http://prismua.org/climatic-cover-financial-giants/>
8. "Synthesis report on the aggregate effect of the intended nationally determined contributions / summary/
<http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/07.pdf>
9. Intended Nationally-Determined Contribution (INDC) of Ukraine to a New Global Climate Agreement/ Режим доступу:
http://www4.unfccc.int/submissions/INDC/Published%20Documents/Ukraine/1/150930_Ukraine_INDC.pdfne/1/150930_Ukraine_INDC.p
10. Jan Burck, Franziska Marten, Christoph Bals/ The Climate Change Performance Index/ 12-13 page/ <http://necu.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/CCPI-2016-Results-Embargoed.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГОВОГО КОМПЛЕКСУ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

До концепції маркетингового комплексу входять усі заходи, які підприємство запроваджує для створення й активізації попиту на свій товар. Це планування та розробка продукції, забезпечення цінової політики, формування каналів розподілу, інформаційне супроводження продукції, створення товарних знаків та брендів, забезпечення відповідної упаковки, налагодження та підтримування взаємовигідних стосунків із партнерами, клієнтами тощо. Як універсальний маркетинговий інструментарій комплекс маркетингу слугує «ключем» практично до будь-якого ринку.

Широкого використання комплекс маркетингу набув тоді, коли маркетинг почав ґрунтуватися на виділенні в товарах або послугах окремих характеристик, здатних задовольнити конкретну потребу певного кола споживачів [1]. Згідно з найбільш поширеними трактуваннями, комплекс маркетингу – це сукупність маркетингових засобів, певна структура яких забезпечує досягнення поставленої мети та вирішення маркетингових завдань. Оскільки цих інструментів було досить багато, Дж. Маккарті запропонував об'єднати їх у 4 групи: продукт, ціна, місце і просування. У літературних джерелах цей підхід отримав назву концепції маркетинг-міксу «4Р»: product (продукт) — набір виробів і послуг з певними властивостями, і особливостями створення, які підприємство пропонує цільовому ринку; place (місце, розподіл) — дії підприємства, спрямовані на збільшення доступності його товарів для цільового споживчого сегмента; promotion (просування) — діяльність фірми з інформування споживачів про переваги свого товару і їх переконання в

---

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.е.н., доц. Крикун В.А.

необхідності його придбання; price (ціна) — грошова сума, яку споживачі повинні заплатити для отримання товару [1].

Сучасний підхід до маркетингового комплексу не обмежується концепцією маркетинг-міксу "4P", а передбачає включення до неї ще трьох додаткових компонентів: people (люди) та process (процес покупки), physical evidence (фізичний атрибут). Таким чином, було сформовано такі маркетингові моделі як "5P" та "7P". Крім того, в даний час для удосконалення балансу внутрішнього і зовнішнього маркетингової середовища на перший план виходить концепція "4C", елементами якої є: customer needs and wants (бажання та потреби покупця), cost to the customer (витрати споживача), communication (комунікації) та convenience (зручність покупки) [2]. Концепція маркетинг – міксу «4C», розроблена професором Бобом Лотерборном, абсолютно відповідає концепції «4P», але пріоритет у ній надається насамперед перевагам споживачів.

Для того, щоб краще зрозуміти суть маркетингових комплексів «4P» та «4C», варто розглянути особливості їх застосування на прикладі однієї з провідних компаній світу – «Starbucks». Саме завдяки успішному втіленню двох протилежних концепцій маркетинг-міксу, найбільша міжнародна мережа кафе швидкого обслуговування американської компанії «Starbucks» підтримує свої лідируючі позиції уже багато років. Розуміючи важливість першого елемента маркетингового комплексу «4P» – product (продукт), компанія «Starbucks» постійно оновлює свій асортимент продукції, таким чином захоплюючи більшу частку ринку. В даний час «Starbucks» випускає такі основні види продукції, як свіжозварена кава, гарячі кавові напої на основі еспресо, холодні й гарячі безалкогольні напої, кавові боби та сувеніри [3]. Такий широкий асортимент продукції є результатом багаторічного безперервного процесу інновації товарів компанії з метою врахувати усі бажання та потреби споживачів, а також залучити ще більшу кількість клієнтів. Наприклад, не так давно «Starbucks» ввела до свого меню TazoTea, що

збільшило популярність компанії серед любителів чаю в Індії. Це також свідчить про те, що компанія враховує перший елемент маркетингового комплексу «4C» – customer needs and wants (бажання та потреби покупця).

Продукцію «Starbucks» можна придбати у будь-якому фірмовому кафе компанії. Проте, завдяки значному розширенню компанією другого елементу маркетингового комплексу – place (місце), товари «Starbucks» тепер можна придбати у роздрібних торговців та через Інтернет в онлайн-магазинах. Крім того, дбаючи про другий елемент концепції маркетинг-міксу «4C», компанія розробила програму «Starbucks App», що дає змогу переглянути та купити великий асортимент продукції «Starbucks» лише за допомогою мобільного додатку [4].

Щодо третього елементу концепції маркетинг-міксу – promotion (просування), то компанія «Starbucks» просуває свою продукцію в основному за рахунок реклами телебачення, преси та Інтернету. Компанія також часто використовує зв'язки з громадськістю, що не завжди було успішним для бізнесу. Наприклад, кампанія «Race Together», вперше представлена у 2015, була піддана широкій критиці [4]. Крім того, «Starbucks» успішно втілює третій елемент маркетингового комплексу «4C» – комунікації (communication). Компанія постійно проводить різноманітні опитування з метою покращити продукцію та сервіс «Starbucks», а також повідомити клієнтів про свої останні пропозиції та заходи.

Четвертому компоненту маркетингового комплексу – price (ціна), «Starbucks» приділяє особливої уваги. Компанія використовує стратегію високих цін. Даний тип ціноутворення ґрунтується на ідеї, що висока ціна на продукцію означає її високу вартість. Таким чином, товари компанії є дорожчими, ніж більшість продукції інших конкуруючих компаній, наприклад McDonald's Premium Roast. Ця стратегія підтримує високий рівень бренду «Starbucks»[4]. Проте не менш важливим для компанії є четвертий елемент концепції «4C» – cost to the customer (витрати споживача). З метою зробити

продукцію «Starbucks» більш доступною та не нашкодити іміджу компанії була введена «Starbucks Card», що дає змогу постійним клієнтам отримувати різноманітні знижки та бонуси.

Отже, концепції маркетингових комплексів «4P» та «4C» враховують основні елементи внутрішнього та зовнішнього середовища бізнесу та завдяки їх правильному поєднанні забезпечують активізацію попиту, збільшення прибутку та повне задоволення потреб споживачів. Успіх компанії «Starbucks» є яскравим прикладом вдалого застосування концепцій маркетинг-міксу «4P» та «4C».

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф. Основи маркетинга: Пер. с англ. /Общ. Ред. и вступ. ст. Е.М. Пеньковой. — М.: Прогресс, 1990. — 736 с.
- 2.Циганкова Т. М. Міжнародний маркетинг: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ Циганкова Т.М. – К.: КНЕУ, 2005. – 236 с.
- 3.Sturbacks: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <https://www.starbucks.com> – Заголовок з екрану.
- 4.Starbucks Coffee's Marketing Mix...:[Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://panmore.com/starbucks-coffee-marketing-mix-4ps-analysis> – Заголовок з екрану.

НАФТОГАЗОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ КРАЇН ЄВРОПИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

В структурі первинного споживання енергосіїв країн ЄС уже багато років впевнено тримають свої позиції такі вуглеводні, як нафта, нафтопродукти і газ. Нафта використовується як транспортне паливо і меншою мірою як сировина для хімічної промисловості, газ – для виробництва електроенергії і нагрівання води, споживчого використання населенням, а також у певних галузях промисловості.

Нафта і нафтопродукти становлять 31.4% у первинному споживанні енергосіїв, а газ – 24.8 [1], разом утворюючи більше ніж половину. З 1990 року динаміка певною мірою змінилась: споживання газу зросло з 282.4 до 373.2 тонн нафт. екв., а нафти і нафтопродуктів впало з 584.9 до 471.9 тонн нафт. екв.

Власний видобуток газу покриває наразі тільки близько від чверті потреб ЄС-28, одна третина з яких забезпечуються трубопроводними поставками з Росії, а інша – з Норвегії. Російські запаси природного газу (31 трлн. м³) одні з найбільших в світі разом з іранськими (34 трлн. м³) [2], однак російська ресурсозабезпеченість становить тільки 56 років, що в довгостроковій перспективі створює певні ризики. Норвезькі запаси суттєво менші від російських (2 трлн. м³), однак видобуток доволі значний – понад 100 млрд. м³, тобто норвезька ресурсозабезпеченість становить лише 10 років, що породжує певні вимоги до дій уже в короткостроковій перспективі.

Власний видобуток нафти теж невеликий і покриває тільки 15.6% від споживання. Основну частину становить імпорт, 30% якого припадає на Росію,

---

* Студент 2 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.е.н., доц. Крикун В. А.

11.67% на Норвегію, 8.37% на Нігерію, 8.07% на Саудівську Аравію, 7.36% на Ірак, 6.35% на Казахстан, 4.81% на Азербайджан, 4.41% на Алжир [3]. Тобто можна сказати, що імпорт нафти достатньою мірою диверсифікований.

Тільки 0.15 % всіх автомобілів ЄС в 2015 році мали електродвигун, а частка в продажах нових становила 1.2% [4]. Це значить, що абсолютна більшість автомобілів використовує нафтопродукти як паливо.

Таким чином, оглянувши цифри, можна сказати, що Європа задовольняє свої потреби нафти або газу насамперед за рахунок імпортової сировини, що змушує вжити належних заходів задля усунення такого явища. Сучасний розвиток науки і технологій передбачає такі варіанти:

В секторі виробництва електроенергії, де майже не використовується нафта, але широко застосовують природний газ, є широке коло варіантів заміщення газових ТЕС. Найпопулярнішим в ЄС на сьогодні є альтернативна енергетика, однак такий шлях підходить не всім країнам: він потребує або сонячних регіонів, або достатньо вітряних регіонів; сама по собі альтернативна енергетика не може бути основою для виробництва електроенергії (за винятком енергії води) через свою непостійність і вимагає постійного корегування руху струму в мережі. Тим не менш альтернативна енергетика відкрила нові простори для розвитку європейського енергетичного машинобудування. Відкриваються також перспективи в галузі атомної енергетики за допомогою перспективної технології реакторів на швидких нейтронах, які використовують відпрацьоване паливо реакторів на теплових і переробляє його на таке, що знову придатне для використання в станціях на повільних нейтронах, таким чином замикаючи цикл. За підрахунками спеціалістів такий вихід зміг би забезпечувати потреби людства 3000 років, однак він стане рентабельним приблизно через 100 років, коли закінчатся запаси уранової руди.

У секторі нагрівання води панівну роль відіграє природний газ і через специфіку цього сектору замінити цей ресурс доволі складно: великі центри нагрівання води розташовані в містах, бо орієнтуються на споживача, а великі

відстані спричиняють втрати тепла, тому атомна енергетика тут безсила, а вугілля забруднює повітря ще сильніше, ніж газ, що небажано у великих містах, до того ж запаси вугілля в Європі сильно обмежені, а українські наразі недоступні. Певної альтернативою є нагрівання води від струму, що подаватиметься з електростанцій.

У транспортному секторі є два основні напрямки руху: адаптація транспортних засобів під біодизель і біоетанол, ширше використання електромобілів. Також певні перспективи відкриваються з використанням технологій паливного елемента і магнітного прискорення. Стосовно перших двох, то є вже певні успішні результати: в ЄС поширений стандарт E5, що передбачає 5-відсоткову частку біоетанолу у бензині і аналогічний B10 для дизелю, такі стандарти не шкодять сучасним моторам, для використання чистого біопалива потрібні спеціально-адаптовані двигуни. Зважаючи на екологічну доктрину ЄС, пріоритетнішим напрямком є використання електромобілів. Ринок уже представлений цілою низкою електромобілів, однак він все ще доволі фрагментований: він представлений або доволі дорогими моделями з бездоганними характеристиками (Tesla Model S, Model X, BMW i8), або дешевими чи середніми зі своєрідним компонуванням кузова (Nissan Leaf, Renault Zoe). Однак безсумнівною перевагою електромобілів є значно нижчі витрати на електроенергію, ніж в традиційних моторах на паливо. Також ринок широко представлений гібридами, зокрема від Mercedes-Benz, Audi, BYD, однак все ж доцільніше розвивати чисті електромобілі з технологічних і екологічних причин.

Водночас ринок потребує податкових пільг та інших преференцій, державних закупівель, а інколи й протекціонізму.

Одним зі шляхів розгалуження поставок газу в ЄС міг би стати трубопровід з Ірану, де розташовані найбільші у світі запаси природного газу, що зробило б ціну на перський газ конкурентноспроможною з російською [5], бо поставки в скрапленому вигляді суттєво дорожчі. Також цей трубопровід дав

би доступ до катарських та туркменських запасів, які всі разом змогли б замінити поставки з Росії і Норвегії на понад 250 років. Однак такий амбіційний проект вимагає великої політичної волі, капітальних інвестицій і дипломатичних старань.

Отже, залежність країн Європи від нафти й газу сягає значних обсягів і це створює потребу в комплексному рішенні в різних секторах паливно-енергетичного комплексу, зокрема розвиток нових джерел електроенергії і технологічне вдосконалення старих, розвиток нових шляхів постачання нафти й газу, наприклад, дуже перспективний іранський, активізація держави в стимулюванні розвитку ринку електромобілів за допомогою різних інструментів (держ. закупівлі; податкові пільги; на певному етапі додаткові акцизи на бензин).

Список використаних джерел:

1. Energy, transport, environmental indicators, 2016 edition. Eurostat. ISBN 978-92-79-60137-8

2. BP Statistical Review of World Energy June 2016. Pureprint Group Limited, UK ISO 14001

3. Registration of Crude Oil Imports and Deliveries in the European Union (EU28). Period 1-12/2015

4. Electric vehicles in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. ISBN 978-92-9213-804-2

5. Rethinking the Security of the European Union's Gas Supply. European Parliament Hearing on the "WINTER ENERGY PACKAGE" 29 June 2016

СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ НЕСТІЙКОСТІ ВАЛЮТИ В УМОВАХ КРИЗИ

Фінансова криза виникла не вперше в економічній історії, однак і цього разу світова економіка виявилася не в змозі адекватно протистояти їй. За своїми масштабами поточна криза перевершила більшість попередніх, епіцентр яких перебував у країнах, що розвиваються. Особливості поточної кризи, а також її причинно-наслідкові зв'язки потребують системного методологічного аналізу. На сучасному етапі розвитку економіки виникла ситуація, за якої рівень інтеграції країн до єдиного світового простору є досить значним, що обумовлює значну їх взаємозалежність. Сучасний рівень розвитку інформаційних і фінансових технологій дає можливість миттєво переносити інформацію й переводити грошові рахунки в будь-яку точку світу, що загострює макроекономічні дисбаланси у країнах зі слабким фінансовим сектором та обумовлює додаткову волатильність на світових ринках.

Отже, дуже важливо визначити ефективність проведення антикризових заходів та виявити найдієвіші способи подолання нестійкості валюти в Україні, запозичені с досвіду розвинених країн.

Проблемам подолання фінансової кризи присвятили свої роботи провідні науковці, такі як О. І. Барановський, В. Л. Батковський, О. С. Власюк, В. М. Геєць, О. В. Любка та ін. Серед українських дослідників питаннями причин фінансово-економічної кризи 2008 року, її розвитку і впливу на провідні країни світу займались Ю. Уманців, М. Фесенко, А. Гальчинський [1].

Під фінансовою кризою розуміється різке погіршення стану фінансового ринку внаслідок реалізації накопичених ризиків під впливом внутрішніх і

---

* Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародний бізнес» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: ас. Гуменюк Я.М.

зовнішніх чинників, що спричиняє порушення його функціонування, зниження цінових показників, погіршення ліквідності й якості фінансових інструментів, банкрутство учасників. У сфері грошового обігу проявляється в різкому некерованому зростанні цін із переходом у хронічну інфляцію; втечі від національної валюти, стрімкому впровадженні у внутрішній обіг твердої іноземної валюти, масовій появі грошових сурогатів; – у сфері державних фінансів – у різкому падінні величини золотовалютних резервів і державних стабілізаційних фондів; виникнення дефіциту чи загостренні привнесеною кризою дефіцитності бюджету; швидкому скороченні збирання податків; падінні бюджетного фінансування державних витрат; некерованому нарощуванню внутрішнього державного боргу [2].

Досвід впровадження антикризової політики ЄС за період 2008—2009 рр. свідчить, що загальною тенденцією щодо розробки та впровадження антикризової політики стали пропозиції щодо збільшення цільових витрат коштів на інвестування економіки (з метою підтримки сукупного попиту); зниження на деякий час податків (у тому числі — ПДВ); розширення пільгового кредитування малого бізнесу за рахунок державних коштів (насамперед, з метою підтримки самозайнятості населення та для створення додаткових робочих місць); субсидіювання за рахунок бюджетних коштів частини (або загального обсягу) відсотків по кредитах, насамперед — по іпотечним кредитам (з метою прискорення ліквідації кризи неплатежів) [3].

Досить тривожною є тенденція втрати довіри інвесторів до національної валюти, яка проявляється не тільки у "втечі" капіталів, а й у небажанні купувати номіновані у гривні облігації внутрішньої державної позики [4]. Позитивним моментом у зміцненні фінансової політики, на мою думку, є створення міжвідомчої Ради з фінансової стабільності за участю керівників високого рівня, ключових регуляторів фінансового ринку. Рада з фінансової стабільності покликана виявляти, аналізувати та здійснювати оцінку та моніторинг поточних та потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз та

системних ризиків для фінансової системи держави з метою виявлення ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, які загрожують стабільності банківської та фінансової системи держави.

Валютний курс є одним із факторів макрофінансової нестабільності в Україні, тому потрібним є запровадження ефективних антикризових заходів у цій сфері. Дестабілізаційні тенденції у валютно-фінансовій сфері України мають об'єктивне системне підґрунтя. Саме це і засвідчує необхідність комплексності підходів антикризової політики, які мають не лише протидіяти поточним ознакам нестабільності, але й забезпечувати необхідні зрушення в цій сфері економіки. Нагальним для Нацбанку є формування розгалуженої мережі оперативних заходів валютного регулювання, що буде здатна сформувати антикризову стійкість національної грошової одиниці [5].

Список використаних джерел:

1.Пороховський О.А. Економічна криза як рубіж сучасного світового і національного розвитку / О.А. Пороховський // Економічна теорія . - 2009. - №1. - С. 5- 13.

2.Шелудько Н.М. Фінансові кризи на ринках, що розвиваються: теоретичні й емпіричні аспекти аналізу / Н.М. Шелудько, А.І. Шкляр // Фінанси України. – 2009 . - № 2 - С.3-21.

3.В. В. Корнеєв, Є. О. Бублик Антикризове регулювання кредитних ринків: порівняльний аналіз практики зарубіжних країн [Ел. ресурс] - <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/23945/13-Korneev.pdf?sequence=1>

4.Колодко Г. Великая трансформация. Могло ли быть лучше? Будет ли лучше? / Г. Колодко // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 4 (апрель). – С. 3–14.

5.Біла С.О. Пріоритети антикризової політики країн ЄС: досвід для України [Електронний ресурс] / С. О. Біла // Стратегія роз витку України. – Електрон. дані. – 2010. – № 1. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/3671/3826>.

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПЛАТФОРМ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОТИБОРСТВІ ДЕРЖАВ

В сучасних умовах не виникає запитань стосовно того, в епоху якого ж типу суспільства ми живемо. Глобальна інформатизація всіх сфер людського життя, становлення саме знань як головної цінності в сучасному суспільстві не залишають сумнівів в тому, що видатні дослідники 20 століття, що пророкували перехід людства в епоху інформаційного суспільства, були праві. Деніел Белл, Мануель Кастельс, Елвін Тоффлер, Збігнев Бжежинський, Френсіс Фукуяма, Йонезі Масуда – всі ці дослідники, незалежно від того, як вони називали нове суспільство – постіндустріальним, інформаційним, технотронним чи мережевим, здійснили значний вклад в розвиток сучасного світу. Але в контексті теми соціальних мереж варто було б виділити погляди Мануеля Кастельса і його ідею мережевого суспільства [1]. Саме його погляди максимально відповідають ситуації, яка сьогодні склалася з соціальними медіа. На сьогоднішній день наше суспільство починає будуватися на комунікаціях мережевого типу, на горизонтальних соціальних зв'язках, які допомагають вибудовувати сучасні веб-сайти та програмне забезпечення. Соціальні медіа – а особливо соціальні мережі, блогінг і мікроблогінг та новий феномен – месенджери, стають основою і опорою суспільства мереж, а отже і стають бажаним об'єктом впливу під час інформаційно-психологічних операцій.

Особливістю XXI століття стала поява, поширення і початок масового використання соціальних медіа. Але якщо в останні десять років трендом було

---

* Студент 4 курсу спеціальності «міжнародна інформація» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Кучмій О.П.

збільшення користувачів саме соціальних мереж, то в 2015-2017 роках на провідну роль в комунікації людей почав претендувати новий суспільно-технологічний феномен – месенджери.

Причиною появи і популярності месенджерів є зміна в сприйнятті суспільством класичних соціальних мереж – Facebook, Vk.com тощо. На початку свого існування типовий користувач максимально використовував всі функції соціальних мереж – він повністю ділився з усіма іншими своїм життям. З початком епохи постправди і фейків, користувач зрозумів, що ділитися в соцмережах усім не варто, адже це може йому зашкодити [2] . Користувач захотів знайти собі закритий тип соціальної мережі тільки для тих, кому він довіряє – і знайшов його у месенджерах. Які особливості месенджерів роблять їх об'єктом для поширення інформаційно-пропагандистського впливу?

- Закритість структури (мережа чатів) має як свої переваги, так і недоліки. З однієї сторони, інформація не може надходити ззовні, її неможливо нав'язати штучно, але якщо в чаті існує людина, яка свідомо чи несвідомо намагається поширити певний інформаційний вплив, то рівень довіри до неї дуже високий і вона може здійснювати реальний вплив.

- Швидкість поширення інформації ще більша, ніж у соціальних мережах, адже після надсилання повідомлення (у будь-якому форматі) воно моментально надходить до інших користувачів у групі, а поширення 3G/4G технологій дозволяє моментально переглядати і завантажувати статті, зображення, аудіозаписи чи відео і дивитися їх прямо в месенджері.

- Інтерактивність месенджерів – вони вже використовуються не тільки для своєї класичної функції – передачі текстових повідомлень, але й для передачі документів, фото, відео, аудіо, аудіоповідомлень, використання безкоштовних дзвінків, можливості надсилати посилання на новини, статті, аудіо, відео, трансляції, для створення системи ботів, ігор, наліпок тощо. Такий рівень інтерактивності дозволяє месенджеру протистояти соцмережам у плані

інтерактивності. В майбутньому месенджери будуть інтегруватися з іншими сервісами і тим самим і далі збільшувати можливості своєї інтерактивності.

• Месенджерам довіряють користувачі. Більшість сучасних месенджерів активно формують імідж повністю захищених від дешифрування. В той час як соціальні мережі стали іміджевою обкладинкою людини, месенджери зайняли нішу значно більш приватної для користувача сфери, де він може бути сам собою, виражати свої погляди, знаючи, що повідомлення не можна дешифрувати, а співрозмовникам у чаті – можна довіряти. Але висока довіра – це основа високої вірогідності можливості впливу.

В рамках дослідження було визначено низку актуальних ситуацій, в яких месенджери використовувалися для інформаційно-психологічного впливу:

- Активне використання WhatsApp, Telegram, Viber терористами з Ісламської Держави для вербування нових людей в свій терористичний рух. Переважно орієнтоване на особисті контакти і переконання знайомих і друзів долучитися до терористів.
- Закриті «групи смерті» на кшталт «Синій кит» доволі часто також використовують месенджери. Адміністратори збирають чат з підлітками і там переконують їх виконувати завдання. На противагу, батьки також об'єднуються у месенджерах і попереджують один одного про загрози їх дітям.
- Найяскравіший приклад подій, що трапилися нещодавно – роль месенджерів у протесті Навального в Росії [3]. Сюрпризом масових акцій була велика кількість на ній студентів і школярів, які, за їх словами, організовувалися за допомогою саме месенджерів. Держава не може дешифрувати всі повідомлення, односторонні можуть вільно виражати там свої погляди і планувати протести, збиратися і, найголовніше, вільно поширювати інформацію та ідеї.

Отже, можна зробити висновок, що ми стаємо свідками становлення нової дуже впливової форми соціальних медіа – месенджерів.

Список використаних джерел:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М.Кастельс.– М.: ГУ ВШЭ, 2000.
2. Oxford Dictionary Word of the Year 2016 [Электронный ресурс] –Режим доступу до ресурсу: <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>
3. Навальный и дети. У Путина впервые появились серьезные оппоненты [Электронный ресурс] // Новое время. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://nv.ua/publications/navalnyj-i-deti-u-putina-vpervye-pojavilis-sereznye-opponety-879563.html>

ЕВОЛЮЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ В ПЕРІОД 2014-2017 РОКІВ

Інформаційна війна вже чотири роки поспіль є невід'ємною і багато у чому профільною складовою російсько-українського конфлікту, відіграла ключову роль у його виникненні і має вирішальне значення у перспективах його ходу та повного вирішення. Певна класифікація та прослідковування еволюції методів та засобів ведення інформаційної війни можуть сформувати ефективний план дій щодо перемоги у гібридній війні на короткострокові і довгострокові строки.

Хоча кожен специфічний елемент цієї "гібридної війни" не новий по суті і використовувався майже в усіх війнах минулого, однак унікальними є узгодженість і взаємозв'язок цих елементів, динамічність та гнучкість їх застосування, а також зростання ваги інформаційного чинника [1]. Причому інформаційний чинник в окремих випадках стає самостійним складником і виявляється не менш важливим, ніж військовий.

Першим етапом можна виділити "інформаційні передумови" гібридної війни на фоні газових воєн, "сирної війни", купівлею телеканалів "сім'єю" В. Януковича тощо. Відносини з олігархами, що у свій час були медіа-магнатами, як С. Курченко (володар медіа-холдингу УМН), Р. Ахметов ("Україна"), Д. Фірташ ("Інтер") сприяли тому, що до моменту початку майдану в Україні майже не залишилось незалежних друкованих медіа, окрім, хіба що, "Української правди".

На стадії переходу до другого етапу у період між анексією АР Крим та

---

*Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародна інформація» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: к. політ. н., доц. Добржанська О.Л.

початку збройного протистояння в Донецькій та Луганській областях Кремль розпочав нову інформаційну атаку, щоб підтримати новий виток розпалення конфлікту на сході України, чинити тиск на українське керівництво з метою змусити його приймати московський сценарій з урегулювання конфлікту. “Сіре” та “чорне” дезінформування і підроблені новини замінюються такими методами ведення інформаційної війни, як нав'язування точок зору про неспроможність української влади керувати державою, створення суджень про те, що наразі для української еліти більш важливими є вибори до парламенту, ніж події на Сході України, формування негативних вражень про воєнно-політичне керівництво України, деморалізацію української армії та неспроможність України пережити зиму без російського газу.

Третій етап характеризується тим, що інформаційний фронт "гібридної війни" розгортається одразу на кількох напрямках. Передусім: (1) серед населення в зоні конфлікту; (2) серед населення країни, проти якої здійснюється агресія, однак територія якої не охоплена конфліктом; (3) серед громадян країни агресора і (4) серед міжнародного співтовариства. Ми маємо справу не просто з ворожою пропагандою, а з війною сенсів (початок якої можна умовно віднести до 2006—2007 рр.). Основним структурним елементом у цій війні стають симулякри (термін Ж. Бодіяра) — образи того, чого в реальності не існує, ціль яких — замінити об'єктивні уявлення цільових груп про характер конфлікту тими "інформаційними фантомами", які потрібні агресору. В інформаційній війні проти України беруть участь державні інформаційні агентства і телебачення, приватні медіа, популярні телеведучі і менеджери великих ЗМІ, міністерства і відомства, а також так звані Інтернет боти.

Ще один важливий інформаційний фронт — зовнішній — є п'ятим, самостійним, етапом, що визначається початком антипропаганди світового товариства. Масштаби діяльності "фондів", "культурних товариств", "аналітичних центрів" і просто "експертів" проросійської спрямованості в

Європі, а також діяльність каналу RT справді значні. Нині занепокоєння масштабами російського інформаційного проникнення виявляють і країни Європи. У 2014 р. в Латвії було створено Центр стратегічних комунікацій НАТО (NATO Strategic Communications Centre of Excellence), серед завдань якого — забезпечити адекватну відповідь на спроби інших країн вплинути на інформаційний простір членів НАТО. За думкою Г. Почепцова, якщо Україна, або Грузія, або Естонія, або Латвія, або Литва, починають бути системно представлені в телевізійних новинах Росії лише в негативних контекстах, це є такою ознакою повільно розгорнутої інформаційної війни [3]. У моделі світу російської людини, яку для неї буде телебачення, це все країни, що знаходяться на полюсі якщо не негативу, то наближені до нього.

Отже, Україною хоча вже і було вжито низку заходів з обмеження інформаційного простору, однак багато що залежатиме від медіа-сектора та громадських активістів. За створення необхідних умов має бути посилена і реалізація державної інформаційної політики на окупованих російськими військами територіях та зовнішня підтримка України на зовнішній арені, активніше повинні використовуватися інструменти публічної дипломатії. Україна має брати до уваги фактори того, що російський інформаційний простір активно закривається від будь-яких сторонніх учасників та фактор активної роботи Роскомнагляду в інтернет-просторі. Однак, незважаючи на це, Українська держава має віднайти механізми інформаційної взаємодії з російською аудиторією [3]. Перспективним напрямом подальших досліджень вбачається в подальшому узагальненні і систематизації зарубіжного досвіду забезпечення інформаційної безпеки та оцінці можливостей щодо її використання в Україні.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г.Г. Информационные войны / Г.Г. Почепцов; отв. ред. С.Л. Удовик. — М.: Рефлбук, 2000. — 576 с.

2. Георгій Почепцов: інформаційні війна веде до наступного кроку - війни фізичної [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://mymedia.org.ua/konkurs/ukraina/infowars/georg_y_pochepcov_nformac_yn_v_yna_vede_do_nastupnogo_kroku-v_yni_f_zichno.html

3. Проект "Концепції інформаційної безпеки України" [Електронний ресурс] // Міністерство інформаційної політики України: [сайт]. — Режим доступу: [http:// mir.gov.ua/done_img/d/30project_08_06_15.pdf](http://mir.gov.ua/done_img/d/30project_08_06_15.pdf)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто поняття “інформаційної війни”. У даній роботі інформаційна війна розглядається як технологія, що відкриває нові можливості для політичного протиборства. Названо та проаналізовано основні тенденції розвитку технологій таких війн. Це дуже важливо на сучасному етапі, коли Росія веде гібридну війну проти України. В роботі розглянуті п'ять основних правил, які використовуються під час інформаційних кампаній: спостереження, перебільшення і перекручування, замовчування, переливання і зараження. Також в статті наведені та проаналізовані моделі впливу ЗМІ на суспільство, що найбільш часто застосовуються. Розглянуто види інформаційного впливу, які бувають позитивні і негативні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Інформаційна війна, пропаганда, інформаційна атака інформаційний вплив, інформаційна зброя, протидія.

INFORMATION WAR BETWEEN UKRAINE AND RUSSIA

SUMMARY. The article deals with the concept of information warfare. In the given article an information war is considered as the technology which gives a gateway to new opportunities for political struggle. Named and analyzes the main trends in the development of technologies such wars. This is so important at the present time, when Russian leads hybrid warfare from Ukraine. In addition, consider the five basic rules, which used during information campaigns: observation, exaggeration and twisting, silence, transfusion and infection. Also in the article presented and analyzed the most commonly use mass media influence model on

---

* Студентка 2 курсу магістратури відділення «міжнародна інформація» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

society. The article deals with the types of information influence, which are positive and negative.

KEYWORDS. Information war, propaganda, information attack, information influence, information weapon, counteraction.

Постановка проблеми. Сьогодні світ стає усе більш залежними від масової комунікації. Інформаційні технології як реальний соціальний ресурс адаптації людини до життя стали активно використовувати для маніпулювання свідомістю. Набули поширення методи інформаційного управління людьми. При цьому в постійному припливі інформації для втілення таких цілей як орієнтування в сучасній ситуації й соціальному середовищі, розвиток загального кругозору та вирішення повсякденних практичних проблем реалізуються на 70% за рахунок спеціалізованої інформації, одержуваної з засобів масової комунікації (ЗМК). ЗМК створили в суспільстві своєрідну "другу" "суб'єктивну реальність". Тому у ХХІ столітті поняття «війна» не обов'язково передбачає воєнні дії. Одним із найбільш брудних методів сучасної війни є боротьба інформацією, себто інформаційна війна. Інформаційна війна має на меті послабити моральні сили супротивника, використовуючи при цьому управління інформацією. Така війна не призводить безпосередньо до жертв, людських втрат, руйнувань. Вона дозволяє набути конкурентоздатної переваги над супротивником, руйнуючи суспільну психологію та психологію особи, що рівноцінно реальному кровопролиттю. Впродовж декількох останніх років у просторі засобів масової інформації відбувається інформаційна війна між Російською Федерацією та Україною. Мусимо констатувати, що перша сторона атакує, друга – ігнорує будь-які напади. Під час Євромайдану та анексії Криму війна інформацією набула жорсткої форми. Попри те, що нові медіа набирають ваги, основним полем боротьби залишається телебачення, звідки черпають інформацію понад 80% реципієнтів.

Аналіз досліджень і публікацій. Таким чином, стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій несе з собою не тільки нові можливості, але й цілий ряд загроз, здатних дестабілізувати життя людей. Однією з таких загроз є інформаційна війна.

Тому закономірно, що тема інформаційної війни останнім часом стає усе більш популярною серед експертів і вчених. Серед них найбільш відомими є А. Крутських, А. Федоров, О. Калиновський, С. Гриняєв, М. Павлютенкова, І. Шаравов, В. Петров, І. Рабінович, Д. Фельдман та ін. Характер інформаційної війни був докладно представлений Д.А. Волкогоновим.

Метою дослідження. Метою роботи є аналіз загальнотеоретичної суті інформаційних впливів та проведення порівняльного аналізу України у протидії інформаційного тиску з боку Росії.

Виклад основного матеріалу. Вперше словосполучення «інформаційна війна» було вжити в 1985 році в Китаї. В основу теоретичних підходів китайських фахівців у галузі інформаційного протиборства покладені погляди давньокитайського військового діяча Сунь-цзи (V т.. до н. е.) [1]. Він першим аргументував необхідність інформаційного впливу на супротивника. В своєму «Трактаті про військове мистецтво» Сунь-цзи писав: «У всякій війні, як правило, найкраща політика зводиться до захоплення держави цілісною... Здобути сотню перемог у боях – це не край мистецтва. Підкорити суперника без бою – ось вінець мистецтва». На початку 1990-х років поняття «інформаційна війна» почали застосовувати в США звідки воно активно увійшло в загальносвітову практику.

Останнім часом все частіше з'являються приклади, коли з метою досягнення політичних цілей засоби масової інформації застосовуються замість збройних сил. Так, наприклад, людські жертви США у війні з В'єтнамом і потужні антиурядові виступи, що спалахнули внаслідок цього, змусили політичне керівництво відкликати війська. А у «холодній війні» США проти СРСР не знадобилося ні застосовувати, ані нести людські втрати.

Інформаційна війна є боротьбою нового типу, об'єктом якої є свідомість людей. Вона базована на можливості управління і маніпулюванні суспільною свідомістю, підпорядкуванні волі людини [2]. Основа інформаційної війни – маніпулятивний вплив на аудиторію. Технології подібного впливу різноманітні, але головний засіб універсальний – це інформаційне повідомлення, передане по каналах комунікації. І від того, наскільки ефективно сконструйоване повідомлення залежить його маніпулятивний потенціал, ступінь впливу на аудиторію. Тому одним з найважливіших завдань для суб'єкта інформаційної війни є вміння кодувати повідомлення, розповсюджені в період інформаційної війни.

У політичній сфері це явище пов'язане з прагненням дискредитації реального стану в якій-небудь країні для того, щоб показати світовій громадськості обмеженість історичної можливості перебороти існуючу небезпеку для політичної структури країни.

Якщо говорити про Україну, то таке явище як "інформаційна війна" досить нове для нас, українців, але ми здогадувалися про її існування вже останні 5—6 років, спостерігаючи інформаційний продукт російських ЗМІ. Лавина серіалів, ток-шоу, теленовин тощо. Проти України постійно велась і ведеться інформаційно-психологічна війна, спрямована на руйнування цінностей та пригнічення волі українського народу. Ми відстежуємо досить жорсткий вплив інформаційного сміття на свідомість громадян країни. Дезінформація, зневажання демократичних цінностей, прославляння диктатури "сильної руки", — цією пропагандою російські ЗМІ отруюють психіку українців [3].

Порівнюючи технологічні рівні ведення інформаційної війни в Україні та Росії, можна сказати, що Україна демонструє відставання. Наведемо декілька порівнянь:

1. В Росії функціонує кілька науково-дослідних центрів, завдання яких — інформаційна діяльність на територіях колишніх республік Радянського Союзу,

зокрема України. В Україні теж є аналогічні аналітичні центри, однак у питаннях інформаційної війни вони переважно впроваджують інформаційні технології для забезпечення внутрішньополітичних інтересів. Створене 2 грудня 2014 р. Міністерство інформаційної політики України на сьогодні є необхідним елементом формування стратегії національної безпеки України. Одне з ключових завдань МІП, затверджене у Програмі дій уряду, — протидія інформаційній агресії з боку Росії та підвищення обізнаності громадян у сфері медіа. Але поки що ці завдання залишаються лише на папері.

2. На 2015 р. Російська Федерація посідала перше місце у світі за державними витратами на пропаганду. Сумарна держпідтримка проурядових ЗМІ в Росії сягнула 48,65 млрд. рублів на рік (1,6 млрд. дол.) Цифра підтримки українських ЗМІ у контрпропаганді конкретно не визначена.

3. У деяких школах Росії читають спецкурс для учнів 11 класу "Інформаційна війна" з кіберзлочинами, кіберекстремізмом і кібертероризмом". У школах України немає навіть натяку на таку роботу.

4. В Росії працюють численні "фабрики тролів", які забезпечують підривну діяльність у соцмережах, розхитуючи наше суспільство зсередини. Наша країна лише намагається протистояти інформаційному шуму. А пересічні громадяни, за нашими опитуваннями, взагалі слабо відрізняють правду від інформаційних провокацій [4].

Інформаційна війна дозволяє чинити інтенсивний вплив на різні процеси практично на всіх рівнях державного і суспільного устрою в будь-якій країні або регіоні. Її суть — вплинути на суспільну свідомість так, щоб керувати людьми і змусити їх діяти проти своїх інтересів. На сьогоднішній день універсальних прийомів щодо інформаційного впливу не увиразнено. Чимало дослідників намагалися виділити прийоми впливу на реципієнтів, та найбільш вдало це зробити вдалося І. М. Панаріну [5]. З усього різноманіття акцій, заходів та операцій він виділяє такі прийоми інформаційних воєн:

1. «Приклеювання або навішування ярликів». Прийом полягає у використуванні образливих епітетів, метафор, назв, імен, так званих «ярликів», для позначення, іменування людини, організації, ідеї, будь-якого соціального явища. Ці «ярлики» викликають емоційно негативне ставлення, асоціюються з ганебними вчинками і, таким чином, використовуються для того, щоб зганьбити особистість або соціальну групу. Цей прийом яскраво прослідковується у ЗМІ Росії щодо висвітлення українських питань. Львів у росіян чітко асоціюється з фашизмом, нацистами та бандерівцями.

2. «Посилання на авторитет». Зміст цього прийому полягає у наведенні висловлювань особистостей, які користуються великим авторитетом або ж навпаки, таких, які викликають негативну реакцію у категорії людей, на яких спрямовується маніпулятивний вплив. Мета полягає у встановленні довірливих стосунків з аудиторією. Такими групами впливу можуть бути відомі політичні діячі, діячі культури, відомі актори, керівники підприємств, викладачі вищих і середніх навчальних закладів і т.д. Для ефективності цього методу важлива присутність таких чинників: довіра до представника групи впливу, його популярність, високі професійні якості, гідність, високий офіційний пост, його близькість з цільовою групою електорату і так далі. Після анексії Криму у російських засобах масової інформації почали з'являтися повідомлення про підтримку політики Володимира Путіна відомими російськими зірками шоу-бізнесу.

3. «Підтасування карт». Зміст прийому полягає у підборі та показі тільки позитивних або тільки негативних фактів і доведень при одночасному замовчуванні протилежних. Його основна мета, використовуючи однобічну подачу фактів, свідчень, доведень — показати привабливість або навпаки неприйнятність будь-якої точки зору, програми, ідеї. Цей прийом у російських ЗМІ використовувався під час висвітлення подій ЄвроМайдану, трагічного випадку в Одесі і т.д.

4. «Загальний вагон». При використанні цього прийому здійснюється підбір суджень, висловлювань, фраз, які вимагають одноманітності в поведінці, що створюють враження, ніби так роблять усі. Ця технологія застосовувалася при висвітленні інформації про східні терени України. Неодноразово в інформаційних новинах каналу «24» показували російськомовних мешканців Криму, які стверджували, що Крим «ісконно руская земля» і що «Крим нужно отдать Росії».

5. «Зворотний ефект». Відбувається викид такої кількості негативної інформації на адресу якогось діяча, що ця інформація досягає прямо протилежного ефекту, і замість засудження діяч починає викликає жалість.

6. Поширення чуток є також методом інформаційної боротьби. Існують передумови соціально-психологічного характеру, що сприяють поширенню чуток серед людей. Ефект від використання неправдивої інформації носить короткочасний характер, в основному в той період, поки пропагандистський вплив здійснюється в умовах дефіциту інформації. Така технологія широко застосовувалася в нових медіах. Соціальні мережі під час ЄвроМайдану рясніли неперевіреною інформацією, чутки поширювалися з неймовірною швидкістю.

7. Провокації як технології інформаційної війни. При відсутності або недостатності подій, які можуть служити потрібними інформаційними приводами, їх створюють цілеспрямовано. Журналісти російського телеканалу «24» у своїх інформаційних новинах повідомляли про неймовірну цинічність українських майданівців, які жорстоко б'ють беркутівців. У березні 2014 року в інтерв'ю для російського телеканалу «Дощ» Леонід Ярмольник заявив, що був свідком вбивства чорношкірого хлопця, який посмів залицятися до львів'янки. За його словами, місцеві хлопці розірвали афроамериканця на березах як у середньовічні часи.

8. «Захоплення медіапростору». Цей прийом полягає в тому, що організація (назвемо це так) працює зі всілякими ЗМІ і при цьому не дає діяти в інформаційному полі іншим організаціям. Таким чином, споживач отримує

інформацію тільки від цієї організації і вважає її єдино правильною. Саме тому під час анексії Криму для Росії було надзвичайно важливо перекрити на півострів доступ українських телеканалів і змусити кримчам перейти повністю на російські ЗМІ

Таким чином, окреслимо декілька акцентів. По-перше, інформаційна війна ведеться завжди, просто на це явище ніхто не звертав особливої уваги, доки не почалися воєнні дії на території України. По-друге, головна мета психологічної війни — свідомість пересічних громадян України. Донбас, Крим — плоди саме інформаційно-психологічної війни. По-третє, якщо сьогодні не вжити необхідних контрдії, спрямованих на масову просвітницьку роботу з населенням країни, "дозріють" наступні плоди цієї війни: депресивне суспільство, рабська свідомість, повне нерозуміння процесів, що відбуваються на рівні держави, апатія, агресія, недовіра до всіх і до всього. Адже нині основний удар інформаційної політики Росії спрямований на маніпуляцію свідомістю українців та дестабілізацію зсередини країни.

Проблема слабкості протидії Україні полягає в тому, що немає чітко сформованих політико-правових механізмів державного управління інформаційно-психологічною безпекою країни. Також не сформульовано концепцію ролі України у світовій інформаційній війні, її навіть не обговорюють на державному рівні. Документів про засади участі України в інформаційній війні Україна не розробляла. Тоді як світова спільнота консолідується у протистоянні російській агресії. І наостанок, немає комплексної програми захисту населення країни від деструктивних впливів інформаційної війни, масової просвіти населення, включно з дітьми шкільного віку, студентською молоддю, пенсіонерами [6].

Тим часом 26 травня 2015 р. президент України П.Порошенко затвердив "Стратегію національної безпеки України" [7]. Саме такі чинники, як російська загроза, що має тривалий характер, інші докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України обумовили необхідність

створення нової системи забезпечення національної безпеки України. Стратегією визначено основні загрози національній безпеці України, серед яких називаються агресивні дії Росії, що ведуться для виснаження української економіки та підриву суспільно-політичної стабільності з метою знищити державу Україна і захопити її територію. У тому числі: дії, спрямовані на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі й ненависті, сепаратизму і тероризму; інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної реальній, викривленої інформаційної картини світу.

Дослідження сучасної інформаційної пропаганди в російському просторі ЗМІ — це спроба теоретичного і емпіричного аналізу можливостей та методів пропаганди у досягненні маніпулятивних цілей. Інформаційна війна як складник збройного конфлікту не є новим явищем, проте сучасні інформаційні канали досі не захищені від зовнішнього впливу та через брак ресурсів, часто густо стають найвпливовішою зброєю в руках пропагандистів. У цій роботі показано ступінь незахищеності сучасного українського медіапростору та проілюстрували методи, що використовуються для поширення інформації, у якій зацікавлені пропагандисти. Оскільки для задоволення власних інтересів та досягнення конкретних цілей інформаційна війна кооперувалася із методами психологічного маніпулювання, її можна вважати глобальним явищем, яке безпосередньо впливає не тільки на хід і результати воєнних дій, але і на їх сприйняття та трактування.

Від пропагандистських методів періоду світових війн до сучасного їх застосування можна провести не тільки паралель, а й упевнитись у тому, що удосконалення, загальні «цінності» пропагандистів залишаються тими самими — спотворюючи факти, намагатися інтерпретувати події та інформацію на свою користь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лассвелл Г. В. Техника пропаганды в мировой войне. / Г. Лассвелл. / Сокр. с англ. в обработке Н. М. Потапова. — М., 1929. — 199 с.
2. Fukuyama F. — The end of history and the last man. / F. Fukuyama — London, 1999.
3. <http://www.milnavigator.com>
4. <https://dt.ua>
5. Леонтьева Л. Є. Історія використання психологічних операцій Німеччиною і Радянським Союзом в роки Другою Світової війни (1941-1945 рр.) : Дис...канд.воєн.наук / Л. Леонтьева — Л. : ДУ «Львівська політехніка», 1997. — 179 с..
6. Требін М. Інформаційне суспільство. Війни нової епохи / М. Требін // Віче. — 2002. — № 4. (121). С.64-98
7. Указ президента України № 287/2015
[Http://Zakon1.Rada.Gov.Ua/Laws/Show/287/2015](http://Zakon1.Rada.Gov.Ua/Laws/Show/287/2015)

МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Смирнова О.В.*

НЕЙРОМАРКЕТИНГ: НОВІ ВИКЛИКИ МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ.

Термін «нейромаркетинг» був запропонований професором Університету Еразма Роттердамського Елом Смідтом в 2002 році. Головна задача нейромаркетингу – підвищення ефективності комунікації за допомогою знань про мозок, а також розуміння аудиторії та її реакції на подразники [1].

Спроби зрозуміти поведінку аудиторії шляхом дослідження мозку робив ще американський психолог Герберт Кругман, який вирішив за допомогою електроенцефалограми (ЕЕГ) дізнатися, що відбувається у мозку людини, яка дивиться телевизор. Свій досвід він поставив на 22-річній секретарці, на потилицю якої він встановив електрод, записавши і проаналізувавши активність її мозку під час перегляду телевізійної передачі та читання журналу.

Результатом цього дослідження стало розуміння, що канали комунікації мають свою суттєву специфіку впливу на мозок навіть на рівні електричного сигналу. Наприклад, Г. Кругман відмічав, що через 30 секунд після включення телевізора у мозку жінки зникали бета-хвилі, які пов'язані з концентрацією уваги. Замість них спостерігались альфа-хвилі, які є ознакою мрійливості і неувважності. Але як тільки жінка починала читати журнал, бета-хвилі знову домінували, що свідчило про те, що неувважність була змінена на концентрацію уваги. Більше того, під час перегляду телевізора права півкуля, яка сприймає інформацію емоційно та некритично була більш активною ніж ліва, роль якої логічно обробляти та аналізувати інформацію. Таким чином телевизор як канал подачі та сприйняття інформації має свою вузьку специфіку [2].

Слідом за Г. Кругманом інші американські науковці проводили дослідження в цій галузі. В 1981 році Девід Люес, якого називають батьком нейромаркетингу завдяки його прикладним дослідженням у створенні

---

*Кандидат політичних наук, науковий співробітник, кафедра медіакомунікацій та комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ефективних сеансів біологічного зворотнього зв'язку, проводив відбір відеороликів, які викликають найсильнішу емоційну реакцію та активацію уваги [3].

Однак поки такі дослідження почнуть викликати серйозну зацікавленість мине більше тридцяти років.

Тільки наприкінці 90-х років психологи Гарвардського університету починають розробляти концепцію нейромаркетингу. Перше дослідження, яке позиціонувалось як нейромаркетингове, провів Г.Зальтман в 1999 році. Пізніше ця технологія була запатентована як «метод вилучення метафор Зальтмана» (Zaltman Metaphor Elicitation Method или ZMET). Задача ZMET полягає у виведенні на рівень свідомості прихованих (підсвідомих) думок аудиторії з метою подальшого викликання сильного емоційного, стимулюючого відгуку. Цей метод використовує зображення та метафори в якості «перекладача» з мови підсвідомого на мову свідомого. В повсякденному житті метафори допомагають нам яскравіше уявити, краще донести до співрозмовника наші емоції. Наприклад, «золоті руки», «кам'яне серце» тощо. Почувши метафору, наш мозок співвідносить її з накопиченим досвідом, після чого виникає емоція. У такий спосіб активізуються наші відчуття [4].

Перша конференція з нейромаркетингу відбулась в 2004 році.

Отже що таке нейромаркетинг?

Нейромаркетинг – це комплекс нових методів та технік вивчення поведінки аудиторії, впливу на цю поведінку на основі новітніх знань про мозок людини.

На відміну від традиційних методів, нейромаркетинг не використовує суб'єктивні дані.

Наприклад, традиційний метод дослідження аудиторії – опитування. На об'єктивність опитування впливають соціальні, культурні та особистісні фактори. Більш того, вони не оцінюють емоції. Це спроба респондента

пояснити власні почуття як усвідомленні емоції. А емоції не завжди досягають свідомості та не завжди коректно розпізнаються.

Нейромаркетинг використовує дані, які отримуються в результаті дослідження мозкової активності. Саме ці дані пізніше використовуються для формування меседжів. Окрім ЕЕГ та МРТ, що вимірюють електричну активність та притік крові до різних відділів мозку, існують мобільні пристрої (мобільні додатки) для вимірювання серцебиття, дихання, напруги м'язів, температури тіла та того, який проміжок часу та на які полиці, наприклад, ви дивитесь у магазині. Технології нейромаркетингу дозволяють виявляти не тільки когнітивні, але й емоційні оцінки рекламних роликів, брендів, постатей, образів тощо [5].

Говорячи про практичне значення подібних досліджень, слід зауважити, що завдяки знанням про мозок та різним можливостям вимірювання нейронної активності ми можемо запобігати маніпуляціям, інформаційним атакам або, наприклад, проводити аналіз та корегувати свої маркетингові стратегії. Наприклад, на стадії дизайну продукту для формування більш чіткого образу. Згодом після його реалізації, дослідивши нейронні активності, задля оцінки ефективності рекламної кампанії вже з метою підвищення обсягів продажу.

Нейромаркетинг дозволяє впливати на думки людини до того, як вона їх усвідомила і вибрала свою стратегію поведінки.

Нейронаука важлива для галузі комунікацій ще з однієї причини. Традиційний маркетинг сформувався фактично в іншу епоху. Ще двадцять-тридцять років тому ми жили в іншому, до-цифровому світі. Інакшим було все, особливо наше сприйняття. Сьогодні ми маємо кліпове мислення і безперервне інформаційне перенавантаження. Ми втратили здатність концентруватися та отримали дефіцит уваги. Ми стали інакшими. Інакшою стала і комунікація. Вона перетворилась на частину інформаційного шуму. Фрагмент у потоці вражень. Кліп. Вона все частіше грає на наших тваринних інстинктах та нашому підсвідомому.

Список використаних джерел:

1. Wierenga, B., Antonides, G. & Smidts, A. Marketing in the New Millennium – Proceedings of the 29th EMAC Conference, Rotterdam. Rotterdam: Erasmus University. – 2000.
2. Herbert E. Krugman. The Impact of Television Advertising: Learning Without Involvement. – Public Opinion Quarterly, volume 29, page 349, - 1965.
3. David Lewis & Darren Brigder. Market Researcher smake Increasing use of Brain Imaging. Advances in Clinical Neuroscience and Rehabilitation (July–August 2005).
4. Zaltman, Gerald. How Customers Think: Essential Insights into the Mind of the Markets. Boston: HarvardBusinessSchoolPress. – 2003.
5. Lindström, Martin. Buyology: Truth and Lies About Why We Buy. NewYork: BroadwayBooks. – 2010.

BRITISH EXPERIENCE OF GOVERNMENT COMMUNICATION AS AN EXAMPLE FOR UKRAINE

Among the multiple tasks and duties that a state's government may have, one has been increasingly gaining importance over last years: communication. Regardless if addressing media or public at large, government must provide true, accurate and unbiased information using ways and tools, accessible for the citizens. Of course, in the age of advancing technology and social media it is quite hard for a state to compete with hordes of bloggers and opinion leaders, who seem to be way closer to and much more trusted by the people who have an appetite for feed 24/7/365. Yet, with the right use of that same technology and media government may conduct effective and impactful communication which leads directly to the trust of the nation.

Once this understanding was conceived, many countries have taken up measures to evaluate and reform their existing communication systems. For instance, in the U.K. such evaluation for the Government Information and Communication Service (GICS) was conducted in 2003-2004 and it is known as the Phillis Review. In consequence, two points were figured out.

First, the evaluation defined main principles and standards of the Government Communication:

- openness, not secrecy
- more direct, unmediated communications with the public
- genuine engagement with the public as part of policy formation and delivery, not communication as an afterthought
- positive presentation of government policies and achievements, not misleading spin
- use of all relevant channels of communication, not excessive emphasis on national press and broadcasters

---

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.політ.н., доц. Панченко Ж. О.

- coordinated communication of issues that cut across departments, not conflicting or duplicating departmental messages

- reinforcement of the civil service's political neutrality, rather than a blurring of government and party communications

Second, the evaluation found that the GICS was not able to stick to those principles due to multiple flaws of the then existing structure: lack of coordination between departments, non-involvement in policy formation, according to the Review, there was “duplication of effort, contradictory messages and damagingly slow response to crises” which sounds ironically familiar for Ukrainian situation in Government Communication.

Apart from the results noted, it is worth mentioning that the Review also concluded that there was a “three-way breakdown in trust between government, media and public” and stated that “traditional secrecy of British government has not helped this breakdown”. Again, if you switch “British” for “Ukrainian” you will not see the difference [1].

Since the Review was conducted, changes were made over time, and in 2012 the reformed Government Communication Service (GCS) presented the first Government Communication Plan for 2012/13. The GCS is a part of the Civil Service, responsible for conducting the communication at a number of government levels: Executive Agencies and public bodies; Government Departments; Heads of Media Communications; Internal Communications; Digital Groups; Directors of Communication Group; Ministerial Board; Prime Minister and the Cabinet [2].

At each level, GCS seeks to render policy into communications activity and behavioral outcomes. For that matter, their activity is about four core capabilities:

- Strategic Communications: provides the plotline for the core narrative and evaluates communications work;
- Media and Campaigns: produces publishable content
- Strategic Engagement: builds alliances with partners and third parties

- Internal Communications: works in partnership with leaders to engage staff in delivering the Government's and departmental priorities [3].

The effectiveness of the service begins with good structure and capability for planning in advance. Every year GCS publishes Government Communication Plan, which provides knowledge about priorities of the service, major campaigns, summary and evaluation of work that has already been done. It also includes information on budget and shows the framework followed by the service. Needless to say, graphic design of the publication is taken well care of, which plays a huge role in engaging people and attracting their attention. By giving a long-term plan of action, GCS builds up close-bound relationship with the society, meaning, creates strategic engagement. When it comes to campaign planning, goals and objectives are structured by timing and categories (Media, Digital, Marketing, Stakeholder Engagement, Internal Communication) [4]. With the step-by-step implementation they cover all outlets including traditional media, social media, outdoor advertising and stakeholder events.

As we can see, communicational success is very much based on accurate planning and well-coordinated activity of the responsible agencies. Of course, the content matters a big deal, but we aim to deliver truth – so there is nothing to invent.

For that matter, the British way of reforming communication model might be quite suitable for Ukraine. In the beginning we noted similarity in the initial pre-reform situation in both countries. Thus, the corresponding measures may have positive outcome and contribute to the overall betterment, implying a build-up in trust to government, raise in awareness about current problems provided with first-hand information, and development of civil consciousness through engaging people in the long-term relationship with their own government. Under conditions of informational war, loyalty of the citizens is the biggest triumph for a state.

Список використаних джерел:

1. Government Communications: Report with Evidence; House of Lords: Select Committee on Communications; First Report on Sessions 2008-09

- [https://books.google.com.ua/books?id=qwCC-MuaGDcC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Government+communication+service+presentation+presentation+for+media+final&source=bl&ots=fOXKANvw_C&sig=I9MopqwSZ2jUW-ghYmHjcyWAn70&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKEwiSIblk9vSAhVBjywKHcRICbMQ6AEINjAE#v=onepage&q=Government%20communication%20service%20presentation%20presentation%20for%20media%20final&f=false]
2. GCS introduction; Government Communication Service Handbook, 2016
[<https://gcs.civilservice.gov.uk/wp-content/uploads/2015/08/About-the-Government-Communication-Service.pdf>]
  3. GCS modern communications operating model: Government Communication Service; 2015
[https://gcs.civilservice.gov.uk/wpcontent/uploads/2015/11/6.1288_CO_CP_Modern-Comms-Team-Document_for-print-FINAL-2-2.pdf]
  4. An illustration of how to use the GCS Evaluation framework; Government Communication Service, 2015
[<https://gcs.civilservice.gov.uk/wp-content/uploads/2015/09/GCS-Eval-framework-illustration.pdf>]

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА В СИСТЕМІ УРЯДОВИХ КОМУНІКАЦІЙ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Загальна доступність Інтернету стала важливим феноменом, що змінив світ. Сьогодні Інтернет впливає на всі аспекти приватного та суспільного життя й змінює природу надання послуг з немережевої на мережеву. Уряди країн визнають важливість Інтернету та поступово впроваджують надання послуг в електронній площині через урядові веб-сайти, метою яких є збільшення продуктивності надання таких послуг різним стейкхолдерам (громадянам, бізнесу та самій державі) [1]. З розвитком Інтернету держави намагалися розвиватися в тому самому напрямку, стаючи свідками переходу від електронного урядування до соціального урядування: держави надають свої послуги через соціальні мережі такі як Facebook, Twitter, LinkedIn та Flickr [2]. Соціальні медіа — це «Інтернет-додатки побудовані на ідеологічних та технологічних засадах Web 2.0, що дозволяють користувачам створювати та поширювати інформацію» [3]. Прикладом таких медіа є вищезгадані Facebook та twitter, а також Googleplus, блоги та YouTube, які базуються на технології Web 2.0. Соціальні мережі — це «платформи мережевого характеру, що охоплюють усі приєднані девайси, заохочуючи взаємодію при створенні, впорядкуванні та поширенні контенту» [4].

Г. Почепцов наголошує на тому, що поява та активне застосування Інтернету, який являє собою відокремлене від країни неконтрольоване джерело інформації, а також його еволюціонування, наслідком чого стала поява соціальних мереж, призвели до того, що ієрархічні комунікації держав поступово припиняють своє існування поступаючись мережевим, де громадянин і держава комунікують на одному рівні [5]. Хофманн, Беверунген,

---

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: д. політ. н., доц. Даниленко С. І.

Ракерс та Бекер вважають, що інформація, яку уряди країн надають своїм стейкхолдерам, повинна бути способом зв'язку із ними. Проблемою багатьох держав є недостатнє фінансування урядових комунікацій через їх другорядне значення. Іншою проблемою є схильність держав більше використовувати традиційні методи комунікацій такі як газети, радіо та телебачення. Така одностороння комунікація призводить до низького рівня зацікавленості стейкхолдерів, а також таїть в собі спокусу стати інструментом пропаганди в руках недобросовісних медіа-акторів.

Соціальні медіа можна вважати інноваційною технологією, що розширила спектр можливостей електронного урядування. Клішевські вважає, що соціальним медіа потрібно розвивати зв'язки між громадянами та державою. Важливо побудувати комунікацію таким чином, щоб вона була доступною, ефективною, а соціальні медіа давали можливість комунікувати в різних сферах політичної діяльності [6]. За допомогою соціальних медіа політичні процеси будь-якої держави можна зробити більш інклюзивними та такими, що зміцнюють довіру громадян до держави. Та варто розуміти, що немає комунікаційної стратегії, яка б підходила кожній країні, тому держава повинна враховувати існуюче в країні середовище, щоб побудувати ефективну комунікацію.

Використання соціальних мереж у взаємодії держави з громадянами і бізнесом стають все більш популярними і в Німеччині. Так, розміщуючи на своїй сторінці в соціальній мережі опитування, держслужбовець може побачити його результати в режимі реального часу завдяки тому, що відповіді громадян надходять в центр обробки даних, що пов'язаний з єдиним державним порталом. Такі проекти реалізовані на сайтах gov20.de, abgeordnetenwatch.de та ін. [7]. Користувач до відповіді на питання може додати текстовий файл, малюнок, вказати місце на карті, зробити посилання на експерта. На ряді платформ (Profi, Direktzu) є можливість сформулювати, крім опитувань, також публічну експертизу документів. Держслужбовець, діючи в соціальній мережі

як неофіційна особа, може підказати громадянам, як діяти в тій чи іншій ситуації, щоб вони не втрачали час, поки чиновник буде дотримуватися всіх регламентів.

Нідерланди також інвестували в національні технології е-урядування, завдяки чому вдалося досягти розвитку сервісів активної комунікації між громадянами і державою, серед яких – онлайн-голосування та блоги з можливістю коментування дій уряду. Прикладом може бути сторінка в мережі Facebook MijnOverheid (Мій Уряд), де перераховані всі публічні послуги, форми, інструменти і операції, які надаються урядом. На цій платформі кожен голландець має особисту скриньку, на якій зберігаються листи з усіх установ і компаній Королівства.

У той час як обмін інформацією є ключовим компонентом електронного уряду і обов'язковою умовою для просування додатків ІКТ, захист інформації є заходом, спрямованим на боротьбу з випадками витоку особистих даних і кібертероризмом. Незалежно від того, наскільки зручна і ефективна система е-уряду, якщо вона не забезпечує надійного захисту конфіденційних даних, вона буде стикатися з опором з боку користувачів, довіру яких важко відновити. В процесі еволюції технологій е-урядування в технології мобільного зв'язку та соціальних медіа, урядові портали фактично стають середовищем, де уряд активно комунікує з усіма верствами суспільства задля прийняття рішень, які відповідають інтересам стейкхолдерів. Державні службовці можуть отримувати інформацію про те, що думають люди про політику уряду, а урядові відомства, замість пасивного реагування на запити, аналізують потреби людей, щоб забезпечувати задоволення їхніх вимог.

Отже, саме сьогодні склалася така ситуація, за якої державні органи або відіграватимуть активну позитивну роль у власній трансформації, або ця трансформація станеться незалежно від їх політичної волі чи побажань. Зміна парадигми державної комунікативної політики для більшості країн світу є першочерговим і невідкладним завданням. Очевидно, що застаріла

одностороння комунікація влади та ті норми і принципи, на яких будувались комунікативні відносини взаємодії з громадськістю є не тільки застарілими і неефективними, а й такими, що шкодять відносинам у системі влада-стейкхолдери. Комунікаційні підходи урядів потребують змін як на законодавчому, так і на виконавчому рівнях.

Список використаних джерел:

1. Khasawneh, S., Jalghoum, Y., Harfoushi, O., & Obiedat, R. (2011). E-Government Program in Jordan: From Inception to Future Plans. *International Journal of Computer Scienc Issues(IJCSI)*, vol. 8(4),pp.568-582.
2. Khasawneh, R. & Abu-Shanab, E. (2013). E-Government and Social Media Sites: The Role and Impact. *World Journal of Computer Application and Technology*, Vol. 1(1), July 2013, pp. 10-17.
3. Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business horizons*, vol. 53(1), pp.59-68.
4. Picazo-Vela, S., Gutiérrez-Martínez, I., & Luna-Reyes, L. F. (2012). Understanding risks, benefits, and strategic alternatives of social media applications in the public sector. *Government information quarterly*, vol.29(4), pp.504- 511.
5. Почепцов Г. Трансформация коммуникаций: от коммуникаций империй до коммуникаций граждан [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. – Незалежний культурологічний часопис. – Режим доступу : http://www.jimagazine.lviv.ua/anons2014/Pochepcov_Ot_kommunikacij_imperij_do_kommunikacij_grazhdan.htm
6. Klischewski,R.(2014). When virtual reality meets realpolitik: Social media shaping the Arab government–citizen relationship. *Government Information Quarterly*, vol. 31(2), pp.358–364.
7. E-Partizipation. Elektronische Beteiligung von Bevölkerung und Wirtschaft am E-Government [Electronic resource] : Studie im Auftrag des Bundesministeriums des Innern. Ref. IT 1. – Bremen, 2008. — 196 p. – Mode of access: <http://www.ifib.de/publikationsdateien/ifib-zebralog-e-partizipation-lang.pdf>. – Title from the screen.

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Необхідність впровадження стратегічних комунікацій як інструменту державної політики продиктована сучасним інформаційним та медіа оточенням. Транспарентність, яка стала ключовою якістю сучасного інформаційного суспільства, не дозволяє приховувати дії уряду ні від власних громадян, ні від світової спільноти. Кожний крок піддається ретельному висвітленню та критиці громадськості. В цьому процесі поряд з традиційними ЗМІ з'явилися також і нові гравці – різноманітні блогери, лідери думок та просто звичайні люди, які отримали можливість постійно отримувати, розповсюджувати та коментувати будь-яку інформацію.

Супутникові комунікації зробили передачу інформації фактично миттєвою, тому вона на сьогодні є такою ж повноцінною частиною стратегічного оточення, на рівні з фізичним простором. Так само як погоду, інформацію неможливо ні ігнорувати, ні контролювати, тому на сьогодні вона виступає повноцінним стратегічним інструментом [1].

Стратегічні комунікації, або СТРАТКОМ скорочено, так і не отримали на сьогодні якогось загального універсального визначення, проте Рада Національної Безпеки Сполученого Королівства послуговується наступним:

Стратегічні комунікації – це систематичне та координоване використання всіх засобів комунікацій для забезпечення національних інтересів Великої Британії шляхом впливу на позицію та поведінку окремих осіб, груп осіб та держав[2].

Так, в рамках стратегічних комунікацій уряд Великої Британії виділяє п'ять основних напрямків роботи [3]:

---

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: д. політ. н., доц. Романенко Ю.В.

1. Інформування громадськості з метою вибудовування довіри до установ державної влади. Проводиться за допомогою онлайн та офлайн каналів, лідерів думок, а також в деяких установах за допомогою прямої комунікації з цільовою аудиторією.

2. Заохочення громадян, спільнот та бізнес кіл до участі в процесі інформування та побудови довіри серед суспільства.

3. Заходи, спрямовані на зміну позицій та поведінки окремих індивідів та груп осіб.

4. Мінімізація можливостей виникнення дій, спрямованих на завдання шкоди національним інтересам Сполученого Королівства, шляхом побудови міжнародного впливу (м'яка сила).

5. Комунікації направлені на підтримку дипломатичної роботи як в дружніх, так і в ворожих державах.

Велика Британія також визначає, що стратегічні комунікації – найбільш ефективний інструмент реагування в кризових ситуаціях, коли інформацію необхідно надавати миттєво. Саме тому ієрархія установ, які опікуються впровадження СТРАТКОМа на державному рівні є максимально прозорою та впорядкованою. Так, вона містить всього лише три рівні – це Команда стратегічних комунікацій, керівна група та робоча група, які підпорядковуються Національній Раді Безпеки [3].

Команда стратегічних комунікацій розробляє єдине бачення кризової ситуації чи події на основі коментарів Національно Раді Безпеки, союзницьких держав та національних пріоритетів в сфері міжнародних відносин.

Керівна група СТРАТКОМ розробляє та контролює впровадження планів дій, координує діяльність уряду та надає рекомендації стосовно актуальних цілей та пріоритетів.

Робоча група стратегічних комунікацій контролює діяльність всіх департаментів та органів державної влади на відповідність до розробленого

плану дій, виявляє проблемні моменти, які потребують додаткового контролю та вносить свої пропозиції по роботі з цільовою аудиторією.

Таким чином, підсумовуючи, можна сказати, що для стратегічних комунікацій важлива, у першу чергу швидкість реакції, оскільки сьогодні інформація розповсюджується миттєво. По-друге, стратегічні комунікації мають слугувати національним інтересам. Окрім цього, вкрай важливою є можливість та необхідність подальшого аудиту, тобто можливості виміряти ефективність діяльності. Комунікація має проходити по усім доступним каналам – як традиційним, так і новим, а уряд має бути чутливим до зворотної реакції аудиторії, тобто необхідно підтримувати постійний діалог з усіма ключовими стейкхолдерами, як всередині країни, так і на міжнародній арені. Інформація має бути достовірною. Для того, щоб вибудувати атмосферу довіри, необхідно надавати перевірену інформацію перевіреними каналами. Інформація не має входити в резонанс з тим, що насправді бачать навколо громадяни. І, в решті решт, життєво важливою є узгодженість. Інформація з усіх рівнів, органів та департаментів державної влади має бути узгодженою та однорідною, мати однаковий меседж, а це передбачає як вертикальний, так і горизонтальний зв'язок.

Список використаних джерел

1. Thinking Strategically / Royal College of Defense Studies. – 2010.
2. Strategic Communication: The Defense Contribution [Електронний ресурс] // Ministry of Defense. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/33710/20120126jdn112_Strategic_CommsU.pdf.
3. To the members of National Security Council/ Cabinet office letter. – 2011.

НОВІ МЕДІА В ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЯХ. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ

Еволюція медіа технологій свідчить, що розвиток масової комунікації призводить до постійного збільшення впливу нових медіа та їх каналів поширення інформації. Нові медіа займають свою нішу і, звичайно, принципово змінюють характер та структуру інформаційно-комунікаційного простору та політичних комунікацій. Ключовою характеристикою сучасної політичної комунікації є активний вплив соціальних мереж, блогів, YouTube-каналів, онлайн спільнот та груп, які є дуже впливовими, але, на жаль, мало контрольованими. Всі ці канали комунікації здатні швидко мобілізувати суспільство до різного роду дій та підвищувати загальну соціальну самоорганізацію. Так як соціальні мережі та блоги не належать до традиційних ЗМІ, їх можна визначити як «Нові медіа» [1].

Поняття «Нові медіа» виник у 60-х рр. 20 ст. і означає інтерактивні електронні видання, що комбінують формати подання інформації. В концепції Нових медіа користувач виступає одночасно і читачем, і автором контенту онлайн ресурсів. Нові – тому що це медіа, наділені новими характеристиками двосторонньої комунікації, а соціальні вони за характером, адже кожен може стати творцем контенту. Нові медіа мають унікальні можливості порівняно з традиційними медіа. Вони незнищенні, самовідновлювальні та вірусні за суттю. Теоретично можна знищити сайт за допомогою хакерської атаки, але з медіа в Інтернеті це нереально – можливості будь-якої держави мізерні з розмірами та можливостями глобального інформаційного простору – знищення Інтернет-медіа в одному місці провокує появу кількох нових на іншому.

---

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «міжнародні комунікації» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: д. політ. н., доц. Даниленко С. І.

Сьогодні Нові медіа набагато більше ніж традиційні ЗМК визначають соціальний і політичний розвиток країни, впливають на громадську думку, мобілізують громадян до участі в протестах чи мітингах, створюють приводи для новин та змінюють повсякденне життя людини. Але разом з тим, ці медіа є складно керованими та майже невідконтрольними владі, наражаючи на небезпеку політичні інститути країни. Усі перераховані вище характеристики Нових медіа актуалізують вивчення їх ролі та впливу в політичних комунікаціях [4].

Проблеми впливу та ролі Нових медіа, Інтернету, інформаційних і комунікативних технологій у виборчих процесах активно досліджувались як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями (В. Андрущенко, В. Бебик, М. Вершинін, М. Грачов, М. Кастельс, С. Кара-Мурза, Н. Качинська, М. Клепацький, Л. Кочубей, А. Мадатов, О. Маліс, В. Недбай, Г. Почепцов, С. Телешун та ін.). Однак, в зв'язку з тим, що Нові медіа є з'явилися відносно нещодавно і є мало дослідженими, метою дослідження стало визначення їх ролі та впливу в теорії та на практиці [4].

Нові медіа впливають на усі сфери життя людини, але, без сумніву, основною сферою їх впливу вважається сфера політичних комунікацій. З одного боку, дискусія щодо ролі соціальних мереж в «кольорових революціях», дестабілізації Близького Сходу, українській кризі 2013-2014 рр., новій хвилі демократизації стала однією з найактуальніших останнім часом. Активне використання під час цих подій та інших протестних кампаній «Twitter», «Facebook», «Вконтакте» та ін. інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) стало вагомим чинником їх масовості та ефективності. Поєднання Інтернету і соціальних мереж дозволяє швидко знаходити однодумців та встановлювати з ними горизонтальні зв'язки. За допомогою Нових медіа каналів учасники мітингів використовують нові інструменти інформування, мобілізації, збору коштів. Крім того часто організуються заклики, агітація, онлайн - трансляції і т.ін. [3].

Ймовірно, вперше мобілізаційні можливості «Twitter», «Facebook» розкрилися повною мірою на Близькому Сході. В свідомості пересічних громадян, соціальні медіа були рушійною силою «арабської весни», об'єднуючи розрізнені опозиційні групи і даючи їм можливість уникнути цезури, до якої схильні провладні кола та традиційні ЗМІ. І хоча «самі соціальні мережі в Арабській весні не проявили себе в якості суб'єктів незалежно корпоративних інтересів, подібних ТНК ... їх керівництво не намагалося управляти протестною активністю або хоча б направляти її» [3]. Тому можна констатувати появу нового суб'єкта світової політики, який поряд з МПО, МНВО і ТНК визначатиме світову політику і конкуруватиме з державами, які є традиційними політичними акторами світового масштабу [6].

Для українських протестних виступів 2013-2014 рр. НММ мали важливе значення. Американські медіа дослідники вивчали місце соціальних мас-медіа під час Євромайдану і дійшли висновку щодо різних стратегій використання «Twitter» і «Facebook»: тоді як «Facebook» слугував головною інформаційною та мобілізаційною платформою для української аудиторії, «Twitter» – для привернення уваги міжнародної спільноти. У лютому 2014 р., після кривавих подій на Майдані, дослідники опублікували оновлені дані про сплеск активності у соціальних мережах, зауважуючи гнучкість «Facebook» та «Twitter» як інструментів протестів, вони виявились ефективними платформами для поширення інформації за межі України, організації опору та координації ресурсів.

Отже, особливістю створення та існування нових медіа є ще й те, що для їхнього запуску в життя не потрібно вкладати великі кошти. До того ж, внески можуть робити будь-які люди у необмеженій кількості, які знаходяться на різних континентах та в різних країнах, навіть не відходячи від комп'ютера. У той час, як для створення традиційних ЗМІ потрібні великі грошові вливання, що зумовлює певну підконтрольність ЗМІ власникові.

Таким чином, нові медіа набувають все більшого поширення та нових форм. Вони стають дедалі популярнішими, відтісняючи традиційні ЗМК, адже є невідконтрольними владі та персоналізованими, розрахованими на кожного користувача, а розширення мережі Інтернет у світі сприяє все більшому залученню користувачів до створення їхнього контенту.

Список використаних джерел:

1. Пугачов В. Я., Соловйов А. І. Введення у політологію. М., 2002. С. 331.
2. Кандыба И. Что такое новые медиа? [Электронный ресурс] / Кандыба И. – Режим доступа : <http://moreintelligentweb.net/2010>.
3. Карпов В. В. Политический маркетинг – концептуальная основа политического PR и рекламы [Текст] / В. В. Карпов // Политика и общество. – 2014. – № 8 (116). – С. 989–999.
4. Демидов О. Социальные сетевые сервисы в контексте международной национальной безопасности [Текст] / О. Демидов // Индекс безопасности. – 2013. – № 4 (99). – Т. 17. – С. 65–86.
5. Новые медиа в современной политике : материалы «круглого стола» сотрудников РУДН [Текст] // Вестник РУДН ; серия Политология. – 2014. – № 1. – С. 136-138.
6. Медиафилософия. Основные проблемы и понятия // Медиа как предмет философии : материалы международной научной конференции. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.intelros.ru/intelros/biblio_intelros/2974-mediafilosofija.-osnovnyye-problemy-i.html.
7. Орлова Д. Євромайдан в Instagram – дослідження [Електронний ресурс] / Д. Орлова // Європейська обсерваторія журналістики – ЕЮ. – 31.10.2014. – Режим доступу : <http://ua.ejo-online.eu>.
8. Серов Л. О роли дезинформации в современных конфликтах и войнах [Текст] / Л. Серов // Зарубежное военное обозрение. – 2011. – № 7. – С. 29-33.
9. Барак Обама [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://twitter.com/BarackObama>.